MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Ochota platit za rekreační ekosystémové služby v CHKO Moravský kras

Diplomová práce

Autor: Bc. Pavlína Holubová

Vedoucí práce: Ing. Jiří Schneider, Ph.D.

Brno 2016

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem práci „Ochota platit za rekreační ekosystémové služby v CHKO Moravský kras“ vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne

……

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla poděkovat panu Ing. Jiřímu Schneiderovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky při vedení diplomové práce a konzultacích. Velký dík patří rovněž mé rodině za podporu při studiu na vysoké škole.

ABSTRAKT

Holubová Pavlína Bc., *Ochota platit za rekreační ekosystémové služby v CHKO Moravský kras"*. Diplomová práce. Brno, 2016.

V předkládané diplomové práci je řešena problematika ekosystémových služeb, které lidem poskytuje příroda. Cílem práce je vyhodnotit povědomí veřejnosti o ekosystémových službách a ochotu za ně platit. Literární část je zaměřena na základní popis problematiky ekosystémových služeb, jejich členění, oceňování a další souvislosti. Dále jsou vysvětleny pro práci klíčové pojmy, jako princip ochoty platit či metoda kontingentního oceňování. Další částí je vlastní práce, která obsahuje popis použité metodologie, analýzu socioekonomického profilu respondenta a zejména vyhodnocení dotazníkového šetření (realizovaného na příkladu lokality CHKO Moravský kras), zjišťující ochotu návštěvníků platit za ekosystémové služby, které příroda a chráněná území poskytují.

Klíčová slova: ekosystémové služby, kontingentní metoda oceňování, ochota platit, chráněné území, CHKO Moravský kras

ABSTRACT

Holubová Pavlína Bc., „Willigness to pay for the recreational ecosystem services in Protected Landscape Area Moravian Karst ". Diploma thesis. Brno., 2016

The thesis is focused on ecosystem services provided by Protected Landscape Areas (LPA). The aim is to evaluate the willigness to pay for ecosystem services, which are provided by nature. The review deals with the concept of ecosystem services and their classification, evaluation and other context. Furthermore, there are characterized key concepts as principle of willingness to pay and contingent valuation method. Practical part of this thesis contains information about methodology and analysis of the socioeconomic profile of the respondent and the main part is focused on the evaluation of the questionnaire which was realized in the LPA Moravian Karst.

Key words: ecosystem services, contingent valuation method, willingness to pay, Protected Landscape Area, LPA Moravian Karst

OBSAH

1. ÚVOD 8
2. CÍL 10
3. LITERÁRNÍ REŠERŠE 11
3.1 Ekosystém a jeho užitná hodnota 11
3.1.1 Hodnota a funkce ekosystému 12
3.2 Ekosystémové služby 14
3.2.1 Cíle posuzování ekosystémových služeb 16
3.2.2 Členění ekosystémových služeb 16
3.3 Metody hodnocení a oceňování ekosystémových služeb 20
3.3.1 Metoda kontingentního oceňování 25
3.3.2 Dokumenty v oblasti ES 27
3.4 Ochota platit (WTP) a ochota přijmout kompenzaci (WTA) 28
3.5 Platby za ekosystémové služby v chráněných územích 29
3.5.1 PES – Platby za ekosystémové služby 34
3.6 CHKO Moravský kras 39
3.6.1 Rekreace, turistika a ochrana přírody v CHKO Moravský kras 42
4. METODIKA PRÁCE 45
4.1 Metodologická východiska 45
4.2.1 Stanovení hlavního cíle a navazujících výzkumných otázek 45
4.2.2 Výběr metod použitých ve výzkumu 46
4.2.3 Příprava dotazníkového šetření 47
4.2.4 Realizace dotazníkového šetření 52
5. VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ 54
5.1 Vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření 54
5.1.1 Základní informace o dotazníkovém šetření 54
5.1.2 Sociodemografické údaje o respondentech dotazníkového šetření 54
5.1.3 Vyhodnocení dílčích výzkumných otázek dotazníkového šetření 58
5.2 Shrnutí výsledků 84
6. DISKUZE 90
6.1 Dotazníkové šetření a jeho výsledky 90
6.2 Porovnání s ostatními studiemi a další doporučení 91

8. ZÁVĚR 95
9. ZDROJE 99
10. SEZNAMY TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ 111
11. PŘÍLOHY 114
11.1 Příloha č. 1 – Dotazník použitý při výzkumu 114

1. ÚVOD

Rozvoj lidské společnosti byl a v současné době rovněž je závislý na statcích a službách, které poskytují přírodní ekosystémy. Je pro nás proto přirozené, že pro svůj život přírodu využíváme. Velmi důležité však je zamyslet se nad otázkou, do jaké míry je lidský prospěch závislý na službách, jež ekosystémy poskytují a také nad tím, zda lidé využívají přírodní zdroje a služby v únosné míře či již dochází k degradaci přírody. Lidé svými zásahy do životního prostředí narušují ekosystémovou stabilitu a tím tedy dochází k snížení schopnosti krajiny poskytovat společnosti statky a služby.

Je důležité si uvědomit, že potraviny, oblečení či paliva, jsou jen některé ze statků, které nám příroda poskytuje a jež využíváme pro svoji potřebu. Bez těchto „přírodních darů" si svůj život už neumíme představit. Člověk je součástí života na Zemi a je k přírodě vázán mnoha funkčními vztahy, ať už materiálně či energeticky. Lidé mají často pocit, že jsou přírodě nadřazeni a že by se bez ní v případě potřeby dokázali obejít, ale opak je pravdou. Například ani technickým pokrokem nelze zajistit vzduch, pitnou vodu a další statky, které nám příroda poskytuje zadarmo a které jsou k našemu životu naprosto nezbytné. Skutečnou hodnotu těchto statků si lidé ovšem uvědomí až po té, co o ně přijdou. Proto je třeba zdůraznit, že pouze nenarušené životní prostředí nám poskytuje kvalitní ekosystémové služby a rovněž ovlivňuje rozvoj a blahobyt společnosti.

Za velký problém považujeme fakt, že vlivem současné generace dochází k nárůstu rychlosti přeměny ekosystémů, než tomu bylo v generacích minulých. Tento nárůst se projevuje zejména zvyšující se poptávkou po potravinách, pitné vodě a také pohonných hmotách. To vše má však v přírodě své neblahé důsledky. Lidé by si měli uvědomit, že jejich jednání přináší užitek pouze krátkodobý. Z dlouhodobého hlediska dochází ke ztrátám. To je hlavní důvod, proč se o ekosystémových službách poprvé zmiňujeme, až v souvislosti s jejich poškozením. Je to vzhledem k tomu, že právě jejich ohrožení nám je pomáhá přesněji definovat. Právě s nárůstem využívání přírodních zdrojů se nyní objevuje nový, antropocentrický přístup k ochraně přírody, jehož hlavní myšlenkou je nutnost tyto služby a statky, které nám životní prostředí poskytuje, oceňovat. Je velmi

důležité chápat, že ekosystémové služby mají vysokou vnitřní hodnotu, kterou nelze přesně změřit ani kvantifikovat. Přestože se všeobecně uznává názor, že žádný výpočet hodnoty ekosystému nevede k přesnému výsledku, odborníci jsou přesvědčeni, že správně aplikované metodiky přináší alespoň reálný odhad. Ocenění ekosystémových služeb však pro nás umožňuje objektivní posouzení negativních vlivů na ekosystémy, podpoří jejich udržitelnější využívání do budoucna a hlavně vlivem osvěty zdůrazní jejich vysokou hodnotu v očích společnosti.

V současné době se diskutuje o zavedení nových nástrojů ochrany přírody, které by mohly nepříznivou situaci nadměrného využívání přírodních statků a služeb zlepšit. Jedná se o platby za ekosystémové služby, jejichž cílem je právě zajistit dostatečné informace o hodnotách a užitcích, které ekosystém vytváří. Tyto výše zmíněné odhady hodnoty ekosystémů může využívat mimo jiné, například správa chráněného území pro podporu či odmítnutí určitých rozhodnutí realizovaných v území, které by zde mohly mít negativní vliv.

Tato diplomová práce zkoumá ochotu občanů platit za ekosystémové služby, konkrétně u návštěvníků CHKO Moravský kras. Financování chráněných území je jednou z nejdůležitějších otázek efektivního a účinného managementu chráněných území a je důležité říci, že bez dostatečného financování bude docházet k úpadku ekosystémových služeb, které chráněná území poskytují a které všichni ke svému životu potřebujeme.

2. CÍL

Jedním z cílů předkládané práce je vyhodnotit povědomí veřejnosti o cílech chráněných území a ekosystémových službách, které nám tato území poskytují. Dále se práce snaží zjistit potenciální ochotu návštěvníků chráněného území Moravský kras platit za ekosystémové služby, neboli platit za ochranu přírody. K vyhodnocení bude použita metoda kontingentního oceňování založená na ochotě platit, realizovaná na základě dotazníkového šetření. V práci byly vytyčeny níže uvedené dílčí cíle:

1. Zjistit názory respondentů ohledně CHKO Moravský kras (hlavní důvody návštěvy, postoje k cenám v lokalitě atd.)
2. Zjistit povědomí návštěvníků CHKO Moravský kras o cílech chráněných území a také povědomí o samotném pojmu ekosystémová služba.
3. Identifikovat ochotu respondentů platit za ekosystémové služby, případně zjistit důvody neochoty.
4. Analyzovat konkrétní preferované způsoby platby za ES, jejich tolerovanou frekvenci či přijatelnou výši plateb za ekosystémové služby.

Cílem práce je tedy pomocí dotazníkového šetření identifikovat postoje návštěvníků chráněného území Moravský kras k platbám za ekosystémové služby, které jim chráněná území poskytují.

3. LITERÁRNÍ REŠERŠE

3.1 Ekosystém a jeho užitná hodnota

> *Ekosystém je dynamický komplex společenství rostlin, živočichů, mikroorganismů a jejich neživého prostředí, které vzájemným působením tvoří funkční jednotku. K ekosystémům patří pouště, korálové útesy, mokřady, deštné pralesy, boreální lesy, pastviny, městské parky a obdělávaná zemědělská půda. Ekosystémy mohou být relativně nedotčené lidmi, například panenské deštné pralesy, nebo mohou být přeměněny lidskou činností (Ekonomie ekosystémů a biodiverzity, 2008, str. 12).*

Ekosystémy považujeme za nedílnou součást biologické rozmanitosti, a proto rovněž vycházíme z faktu, že biodiverzita je poskytovatelem všech ekosystémových služeb. Pokud tedy chceme zachovat život podporující přírodní procesy a s nimi spojené přínosy, které životní prostředí lidem poskytuje, musíme rozumným způsobem pečovat o krajinu, tedy o ekosystémy (Reid, 2005).

Rostoucí zájem přírodních a společenských věd o problematiku biodiverzity a nárůst společenského významu tohoto fenoménu lze datovat do 70. let minulého století. Důvodem této pozornosti byla celosvětová degradace životního prostředí a masivní nárůst využívání přírodních zdrojů, zapříčiněný populační explozí. Proto Melichar (2010) podotýká, že v současné debatě o udržitelném rozvoji hrají důležitou roli právě ztráta biodiverzity a omezení ekosystémových služeb. Právě na nutnost zachování biodiverzity poukazují Hejtmánková a kol. (2013), kteří říkají, že nenarušené životní prostředí nám umožňuje profitovat, že statků a služeb, které nám příroda poskytuje a které ovlivňují úroveň blahobytu společnosti. Problémem je, že si často vůbec neuvědomujeme, že současná společnost mění v důsledku svého jednání ekosystémy rychleji, než všechny generace před ní. Projevem je například rostoucí poptávka po pitné vodě či pohonných hmotách, kterou se společnost snaží uspokojit. Zvyšující se spotřeba těchto zdrojů nenávratně ničí rozmanitost života na Zemi a má neblahé důsledky rovněž pro živočichy, čistění vody a regulaci lokálního podnebí. Právě neustále se zvyšující degradace ekosystémů jsou dle Seppelta a kol. (2011) důvodem, proč se studiu ekosystémových služeb začala v poslední době věnovat zvýšená

pozornost. K objasnění problematiky přispěly mimo jiné zejména studie Hodnocení ekosystémů k miléniu neboli Millennium Ecosystem Assessment (MA) a studie zabývající se ekonomikou ekosystémů pod názvem The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB).

3.1.1 Hodnota a funkce ekosystému

Vzhledem k výše zmíněným problémům, které jsou v současné době s ekosystémem spojeny, objevují se názory mnoha odborníků, že je třeba ekosystém a jeho přínosy ocenit a poukázat tak na jeho vysokou hodnotu. Seják (2002) podotýká, že hlavním problémem je, že lidé často k životnímu prostředí přistupují jako ke zdroji, který mohou využívat v libovolném množství. Za problém považuje fakt, že tyto zdroje zůstávají ve většině případů mimo rámec ekonomického systému, jelikož jsou využívány bezplatně. Poroto je jejich ocenění obtížné. U oceňování většiny statků na trhu dochází k srovnání nabídky daného statku s poptávkou, neboli srovnání nákladů na vytvoření určitého statku s jeho očekávaným užitkem. V tomto případě je nutné ocenit statky, pro které neexistují trhy, jako je tomu v mnoha případech statků a služeb, které nám poskytuje příroda. Za základní obtíž Pokorný a kol. (2010) považují fakt, že pro hodnocení služeb ekosystémů, jež nejsou předmětem tržních vztahů, nejsou dosud vytvořeny potřebné instituce, metody ani nástroje. V poslední době však vzniklo několik metod pro hodnocení těchto netržních služeb ekosystémů. Tyto metody jsou založeny převážně na ochotě jednotlivců platit za služby, které jim ekosystémy poskytují. Rovněž i Seják a kol. (2003) říká, že pojem ekonomická hodnota je jednoznačně odvozován z preferencí jednotlivých lidí. V souvislosti s životním prostředím se jedná o ochotu a preference lidí platit za kvalitu životního prostředí či za odvrácení škod v něm. U environmentálních zdrojů však poukazuje na to, že oceňujeme náklady a výnosy v dlouhodobém časovém horizontu, vztahující se k budoucím generacím. Tato hodnocení považuje autor za subjektivní postupy, které nejsou zcela přesné a tyto subjektivní formy užitků dělí do čtyř hlavních skupin:

a) **Přímá užitná hodnota –** jedná se o ekonomickou hodnotu odvozovanou přímo ze současného využívání přírody, jako například z těžby přírodních zdrojů.

Řadíme sem rovněž přímou spotřebu lidmi jako dýchání vzduchu či spotřebu vody.

b) **Nepřímá užitná hodnota** – je hodnota, která se vztahuje k ekologickým funkcím přírody. Jedná se o schopnost ekosystémů rozvíjet se či odolávat určitým tlakům, které jsou na ně vyvíjeny.
c) **Opční hodnota** – se vztahuje k budoucí nabídce a poptávce po službách ekosystémů. Příkladem je částka, kterou jsou lidé ochotni platit za vyloučení rizika budoucího využití zdroje.
d) **Existenční hodnota** – vyplývá z vědomí potřeby a zachování přírody. Jedná se o tzv. neužitnou hodnotu, která jim nepřináší žádný přímý užitek. Příkladem je, že jsou lidé ochotní platit za zachování deštných pralesů a to i v případě, že je nikdy nenavštíví.

Na problematiku hodnoty ekosystému navazuje rovněž Považan et al. (2014), který rozvádí pojem *celková ekonomická hodnota* (TEV) a definuje jej jako součet hodnot všech služeb, které nám ekosystémy poskytují. Dále pak pro účely této diplomové práce uvádí její jednotlivé složky, konkrétně na příkladu chráněného zemí. Celková ekonomická hodnota TEV se tedy skládá z:

a) **Užitné hodnoty – přímé:** jedná se o přímé využívání chráněného území, jako například rekreace, zemědělství, vzdělávání či výzkum.
b) **Užitné hodnoty – nepřímé:** sem řadíme ekologickou funkci chráněného území, konkrétně ochranu před povodněmi, stabilizaci klimatu a ochranu ekosystémů.
c) **Opční hodnoty –** tato hodnota vyjadřuje potenciál využití chráněného území v budoucnu, což může být například ekoturistika.
d) **Neužitné hodnoty** – tyto hodnoty mají k chráněnému území jistý vztah, ale nesouvisí s jeho přímým užíváním. Jedná se o existenční hodnoty či zachování neporušeného životního prostředí pro budoucí generace.

Některé z ekosystémových služeb jsou využívány přímo pro spotřební či nespotřební účely. Rozdíl je v tom, že při spotřebním využití dochází ke snižování objemu služby, který je dostupný pro ostatní uživatele, např. se jedná o těžbu dřeva či sklizni úrody. Naopak v případě nespotřebního využití, se množství dostupné pro ostatní nezmenšuje,

v případě využívání dalším jedincem. Příkladem je rekreace v přírodě. Podle ekonomického přístupu mají ekosystémové služby, které jsou využívány ke spotřebním i nespotřebním účelům, přímou užitnou hodnotu. Tyto užitky řadíme dle Moldana (2015) do kulturních služeb ekosystémů (viz str. 18).

3.2 Ekosystémové služby

Služby ekosystémů jsou přínosy, které lidé z ekosystémů získávají. Patří k nim potraviny, voda, dřevo, regulace klimatu, ochrana před přírodními nebezpečími, regulace eroze, složky pro farmaka a rekreace (Ekonomie ekosystémů a biodiverzity, 2008, str. 12).

Vačkář (2010) považuje ekosystémové služby za užitky, které společnosti poskytuje příroda. Zdůrazňuje, že se jedná o jeden z nejvýznamnějších pojmů současné ekologie a ochrany přírody, jelikož služby ekosystémů považuje za základ environmentální udržitelnosti. Dle De Groota (2002) jsou ekosystémy výsledkem interakcí mezi organismy na daném území a jejich okolním prostředím.

Ekosystémové služby a jejich problematika se dostala do většího povědomí zejména díky dokumentu s názvem Program hodnocení ekosystémů na přelomu tisíciletí (*Millennium EcosystemAssessment,* MEA), který ES definuje jako užitky, které společnosti poskytuje příroda (MEA, 2005). Tento dokument současně poukazuje na fakt, že jsou lidé závislí na zdravém a funkčním životním prostředí a sleduje souvislosti mezi stavem ekosystémů a kvalitou lidského života. V souvislosti s tím Boyd a Banzhaf (2007) podotýkají, že ekosystémové služby jsou součástí přírody a jsou využívány pro zvyšování lidského blahobytu. Jedním z nejdůležitějších zjištění výše uvedeného programu je, že lidé často ekosystémy využívají na hranici jejich únosnosti, což následně vede ke snížení jejich kapacity některé tyto služby poskytovat. Moldan a Váčkář (2013) říkají, že hlavním cílem MEA bylo zhodnocení důsledků změn ekosystémů pro lidský blahobyt a vytvoření vědecké základny pro činnosti nezbytné k zachování a udržitelnému využívání ekosystémů.

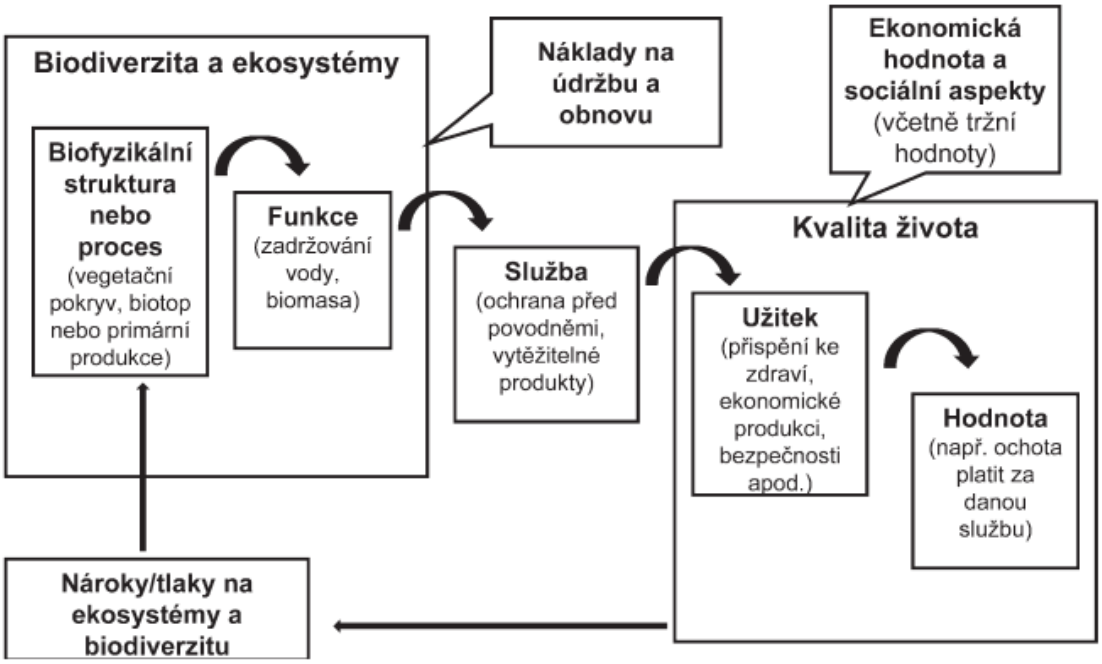

Obrázek 1: Základní rámec hodnocení vztahů mezi službami ekosystémů a životní úrovní (zdroj: Vačkář, 2010, podle Haines-Young a Potschin, 2009)

Myers a Reichert (1997) zdůrazňují několik důležitých aspektů významu služeb ekosystémů, které vypovídají o jejich velkém významu pro společnost:

1. Dnes už se ví, že lidstvo i nadále závisí na službách ekosystémů.
2. Pokusy o náhradu stávajících ekosystémů technologickými procesy nebyly úspěšné a to je důvodem, proč jsme na ekosystémových službách závislí.
3. Vědecké i ekonomické pochopení rozsahu služeb ekosystémů je velmi nedokonalé.
4. Není jisté, do jaké míry si společnost může dovolit ekosystémové služby využívat, než nastane situace kolapsu těchto služeb. To znamená, že nevíme, jak dlouho a v jakém rozsahu se i v budoucnu můžeme dovolit pokračovat v likvidaci jednotlivých složek přírody.

Wunder (2005) dále poukazuje na to, že dnešní společnost považuje za nejvýznamnější níže uvedené čtyři typy ekosystémových služeb a to:

1. ukládání a skladování uhlíku,
2. ochrana biologické rozmanitosti,
3. ochrana povodí,
4. krajinná krása (cestovní ruch v krajině).

3.2.1 Cíle posuzování ekosystémových služeb

Mezinárodní studie The Economics of Ecosystems and Biodiversity – TEEB (2010) uvádí níže cíle posuzovaní ekosystémových služeb:

1. **Zviditelnění hodnoty přírody –** hodnocení ES přispívá k informování o roli a hodnotě biologické rozmanitosti a ekosystémových služeb v ekonomice a společnosti.

2. **Začlenění do rozhodování** – přesto, že ekonomické hodnocení ES může být kontroverzní, existuje v současné době celá řada metod, které umožňují ocenění ekosystémových služeb.

3. Snížení rizika a nejistoty – biodiverzita přispívá k odolnosti ekosystémů a je důležitá pro zajištění služeb při měnících se podmínkách životního prostředí.

4. Hodnota pro budoucnost – současná správa ES ovlivňuje život budoucích generací. Hodnocení ES poskytuje podklady pro analýzu přínosů a nákladů při zohlednění různých scénářů dalšího vývoje společnosti.

5. Měření pro management – investice do indikátorů biologické rozmanitosti a ekosystémových služeb a rovněž i jejich mapování vede k lepší správě a managementu přírodních zdrojů.

3.2.2 Členění ekosystémových služeb

Dokument MA (2003) říká, že ekosystémové služby neboli přínos, který lidem ekosystém přináší, členíme do čtyř skupin. Je zde zahrnuto poskytování statků neboli **zásobovací** ekosystémové služby, dále služby **regulační a kulturní**, které mají na lidi přímý vliv. Řadíme sem ovšem i tzv. **podpůrné služby**, které jsou nezbytné k zajištění fungování služeb ostatních.

Tabulka 1: Členění ekosystémových služeb. (zdroj: MEA, 2003)

EKOSYSTÉMOVÉ SLUŽBY	
Podpůrné služby: *Služby nezbytné pro produkci ostatních ekosystémových služeb.* • Tvorba půdy • Potravní řetězec • Primární produkce	**Produkční služby:** *Jedná se o produkty ekosystémů.* • Potrava • Voda • Palivové dříví • Biochemikálie • Genetické zdroje **Regulační služby:** *Přínosy regulace prostřednictvím ekosystémových procesů.* • Regulace podnebí • Regulace chorob • Regulace zdrojů vody • Čistění vody **Kulturní služby:** *Nemateriální přínosy ekosystémů.* • Duchovní a náboženské • Rekreace • Estetické • Vzdělávací • Kulturní dědictví

Jak tedy můžeme v tabulce č. 1 vidět, mezi produkční neboli zásobovací služby řadíme produkty, které lidi z ekosystémů čerpají a využívají. Jedná se zejména o potraviny, dřevo, palivo či vodu. Ke kontrole procesů v přírodě slouží služby regulační, kam spadá regulace klimatu, chorob či zdrojů vody. Další a pro tuto práci nejvýznamnější jsou kulturní ekosystémové služby. Tyto služby mají podobu nehmotných zisků, které lidé z přírody využívají, přičemž se jedná o náboženské hodnoty a hlavně rekreaci. Posledním typem služeb jsou služby podpůrné, které slouží k zajištění koloběhu živin a také k tvorbě půdy. Tyto služby mají, na rozdíl od předešlých, dlouhodobější charakter a člověka ovlivňují pouze nepřímo (MEA, 2005).

Jednou z hlavních myšlenek dokumentu Ekosystémy a kvalita lidského života (2003) je, že ekosystémy člověku neposkytují pouze hmotné statky, ale mají vliv například i na svobodu člověka a jeho možnost volby. Projevují se také v oblasti lidského zdraví, kde nám poskytují možnost dýchat čistý vzduch či jíst vhodnou stravu. V oblasti bezpečnosti zase například mají schopnost snížit dopad živelných pohrom.

Dělení ekosystémových služeb není úplně jednotné a je možné zde najít drobné odlišnosti. De Groot (2002) rozdělil ekosystémové služby jako:

1) regulační funkce: regulace podnebí, zásobování vodou, půdní retence atd.,
2) funkce biotopu: poskytnutí prostředí k rozmnožování,
3) produkční funkce: potrava, voda,
4) informační (kulturní) funkce: duchovní historické funkce, rekreace, estetické funkce.

De Groot (2006) následně přidává ke stávajícímu dělení skupinu tzv. nosné funkce a ES člení na:

1) produkční: potrava, voda,
2) regulační: regulace podnebí, zásobování vodou, půdní retence atd.
5) informační (kulturní): duchovní historické funkce, rekreace, estetické funkce,
3) funkce habitatu: poskytnutí prostředí k rozmnožování,
4) nosné funkce: poskytování prostředí pro lidské aktivity a infrastrukturu.

I přesto se však objevují snahy takové rozdělení ekosystémových služeb sjednotit. Z toho důvodu vznikla tzv. Společná mezinárodní klasifikace ekosystémových služeb, CICES (viz podkapitola 3.3.2 Dokumenty v oblasti ES).

Kulturní ekosystémové služby

Jak již bylo výše řečeno, mezi kulturní ekosystémové služby řadíme zejména služby nemateriální, a to duchovní, náboženské a rekreační. Tyto služby lidé dostávají od ekosystémů formou určitého duchovního obohacení, nových pocitů a zejména prostřednictvím možnosti rekreace (Považan, 2013).

Ekosystémová služba v podobě rekreačního využití území patří mezi kulturní ekosystémové služby. Degradace ekosystémových služeb má tedy mnoho příčin, jako je zejména nadměrná poptávka či demografické změny. Hlavním problémem kulturních ekosystémových služeb je, že pro tyto služby neexistují trhy a v případě, že existují, není lidem umožněno z těchto služeb těžit (MA, 2003). I přes neexistenci trhů pro tyto statky však Turner a kol. (2003) poukazují na jejich velkou hodnotu pro člověka a říkají, že v případě, že je peněžní ocenění statků a služeb neproveditelné, jako například rekreační využití, tyto služby jsou pak oceňovány na základě ochoty platit za jejich poskytování. Váčkář (2014) je toho názoru, že zvláště kulturní a ekosystémové služby mají povahu veřejných statků, což znamená, že mají dvě základní charakteristiky, a to nevylučitelnost ze spotřeby a nekonkurenčnost ve spotřebě. Přičemž nevylučitelnost ze spotřeby znamená nemožnost odepřít lidem užitek, který jim služba přináší. Nekonkurenčnost ve spotřebě zase říká, že při využívání služby jedincem se nesnižuje její množství dostupné pro ostatní uživatele ekosystémových služeb. Dle Švejdarové a Cudlínové (2012) problémem je, že tyto služby bývají často podceňovány, právě pro absenci tržního ohodnocení a jako příklad uvádí, že v případě hospodářského využití území je hodnota území popsána tvrdými daty, zatímco hodnota netržních funkcí krajiny je popisována pouze na emocionální úrovni. Proto se lidem většinou například hodnota městského parku jeví nižší než zisky z prodeje stejného území, které budou sloužit jako bytová zástavba. Stejně jako slovně vyjádřená hodnota chráněné krajinné oblasti nemá pro občany dostatečnou hodnotu, aby zapříčinila vést plánovaný úsek dálnice jinde. Proto je nejúčinnější a asi jedinou možností stanovit cenu životního prostředí uměle pomocí netržního oceňování.

Váčkář a kol. (2014) specifikují podle dokumentů MA a TEEB kulturní ekosystémové služby v tabulce níže:

Tabulka 2: Příklady kulturních ekosystémových služeb (zdroj: Váčkář, 2014 podle MA, TEEB).

Kulturní služba ekosystému	Specifikace
Rekreace a cestovní ruch	Přírodní hodnoty jako důvod pro cestování a rekreaci
Estetické hodnoty	Vnímání estetické hodnoty krajiny a ekosystémů
Kulturní dědictví a vztah k místu	Existence tradiční krajiny, tvořené specifickým vztahem lidí a krajiny
Vědecké využití ekosystémů	Využití biodiverzity a ekosystémů pro vědecké účely a vzdělání
Duchovní a náboženský význam	Významná a poutní místa
Existenční hodnota	Hodnota stanovená na základě existence ekosystémů a jejich služeb

Z rozdělení ekosystémových služeb (viz tab. č. 1) jsou pro tento výzkum nejdůležitější kulturní ekosystémové služby, vzhledem k tomu, že zahrnují rekreaci. Právě rekreace je dle Pereira (2004) považována za nejvýznamnější kulturní ekosystémovou službu, protože má největší vliv na dobrou životní úroveň obyvatel.

Dále pro účely této diplomové práce k tomu Považan a Kadlečík (2014) uvádí, že hlavním účelem ocenění kulturních ekosystémových služeb je v našem případě získání přiměřeně přesných informací o hodnotě chráněného území a jejich využití při ovlivňování stakeholderů, institucí s rozhodovacími pravomocemi a zejména o významu zřizování chráněných území. My se tedy budeme zaměřovat na kulturní služby poskytované chráněnými územími, mezi které řadíme zejména pěší turistiku či cykloturistiku a příjemné životní prostředí.

3.3 Metody hodnocení a oceňování ekosystémových služeb

Frélichová a kol. (2014) zdůrazňují, že posuzování a hodnocení ekosystémových služeb výrazně přispěje ke zlepšení poznatků o životním prostředí a řízení přírodního kapitálu.

Příroda a její ekosystémy poskytují lidstvu mnoho ekonomicky a ekologicky cenných funkcí a služeb. Mezi ekonomické funkce řadíme poskytování obnovitelných a neobnovitelných přírodních zdrojů či asimilaci odpadů. Ekologickými funkcemi rozumíme zejména podporu života na Zemi a přírodní krajinné statky. Turner a kol. (1994) poukazují na to, že tyto ekonomické a ekologické funkce jsou vzájemně konkurenční, vzhledem k tomu, že rostoucí využívání přírodních zdrojů snižuje plochy přírodních ekosystémů. Dále upozorňují, že ekonomické funkce jsou lidmi běžně oceňovány, zatímco ekologické nikoli. To způsobuje trvalý úbytek přírodních ekosystémů, které udržují podmínky pro život na Zemi. Dle studie TEEB (2008) je nutné integrovat ekologii a ekonomii do interdisciplinárního rámce, přičemž ekologie by měla hodnocení dodat potřebné informace o vzniku ekosystémových služeb, zatímco ekonomie zde slouží jako nástroj pro odhad hodnoty.

Hlavním problémem, jak opět připomínají Seják a Pokorný (2009), je fakt, že pro hodnocení služeb ekosystémů nejsou dosud vytvořeny potřebné metody ani nástroje. Costanza (1997) podotýká, že ekonomie vychází pouze z užitkové hodnoty statků a služeb, což má za následek, že jsou na trhu hodnoceny pouze zásobovací ekosystémové služby, vzhledem k tomu, že jsou spojeny s přímými užitky pro spotřebitele. Je však důležité si uvědomit, že mimo tržní hodnocení jsou zejména existenčně nejdůležitější pro ekosystémové služby regulační a podpůrné.

DEFRA (2007) definuje pět kroků, které zahrnuje posouzení a hodnocení ekosystémových služeb:

1. Stanovení výchozího stavu ekosystémů a jejich služeb - Stanovení výchozího stavu ekosystémů a jejich služeb se realizuje obvykle pomocí biofyzikálního hodnocení a mapování jednotlivých ekosystémů, resp. ekosystémových služeb.

2. Identifikace a kvalitativní posouzení možných dopadů politik na ekosystémové služby - Identifikace a posouzení dopadů politik na ekosystémové služby vyžaduje zpracování scénářů, jako např. dopady politik na klimatické změny, adaptace na změny klimatu atd.

3. Kvantifikace dopadů politik na konkrétní ekosystémové služby, včetně zhodnocení trade-off mezi službami – Kvantifikace dopadů vyžaduje využití konkrétních modelů, jako například InVEST či GLOBIO3.

4. Posouzení dopadů na kvalitu lidského života – V této fázi je hlavním cílem vyhodnotit důsledky změn ekosystémů a ekosystémových služeb na kvalitu lidského života.

5. Hodnocení změn ekosystémových služeb – Zahrnuje ekonomické hodnocení změn rozsahu peněžních užitků, které ekosystémy poskytují.

Ekonomické hodnocení služeb ekosystémů

Mezi nejpoužívanější metody hodnocení ekosystémových služeb De Groot (2002) řadí tyto čtyři skupiny metod: Přímé metody hodnocení, Nepřímé tržní hodnocení, Kontingentní hodnocení a Skupinové hodnocení. Mezi nejvýznamnější přímé metody hodnocení řadíme tržní cenu a produkční funkci. Přičemž tržní cenu definujeme jako kombinaci ekonomické renty, což je určitý přebytek spotřebitele a ochoty platit (Willigness to pay) za zboží a služby. Součet přebytku spotřebitele a výrobce vyjadřuje celkovou míru společenského užitku. Produkční funkce je určitý odhad, jak ekosystémové služby a biodiverzita přispívají k produkci zboží (Václavík, 2015 cit. podle Váčkáře a kol. 2014).

Pro účely této diplomové práce jsou nejdůležitější metody nepřímého tržního hodnocení, neboli metody oceňování netržních přírodních statků a externalit, které Seják (2010) dále dělí na:

1. **Preferenční metody:**
   a) Metody nepřímého zjišťování preferencí: Jedná se o metody založené na zkoumání preferencí lidí na trzích, které souvisejí s životním prostředím, např. Hédonické metody, metoda cestovních nákladů atd.

   b) Metody přímého zjišťování preferencí: Do této kategorie řadíme metody, které jsou založené na přímém oceňování služeb netržních environmentálních statků a spočívají v přímém dotazování neboli odhalování

preferencí lidí, jakou částku jsou ochotni zaplatit za určité zlepšení stavu životního prostředí. Příkladem je metoda kontingentního (podmíněného) hodnocení.

2. **Expertní metody**
   a) Metody ekosystémové: Vyjadřují, jak nákladné by bylo zabezpečovat služby ekosystémů alternativní, antropogenní cestou.
   b) Metody nákladové: Stanovují náklady nutné k prevenci poškození určitého statku či náklady potřebné na jeho obnovu.
   c) Metody hodnocení rizik: Metody založené na vyhodnocování velikosti škod v případě zhoršování životního prostředí.

Hlavní výhodou expertních metod je, že jsou schopny postihovat vnitřní hodnoty ekosystémů a vznikly tedy díky tomu, že metody zjišťování preferencí ve vztahu k životnímu prostředí a jeho službám neodpovídají společenské podstatě o rozhodování o kvalitě životního prostředí. V České republice mezi takové ekosystémové metody řadíme dle Sejáka (2008) například metodu hodnocení integrovaných funkcí lesa, jež se prosadila v policejní praxi a dále také tzv. Hessenskou metodu. Dle Seják, Dejmal a kol. (2003) je Hessenská metoda založená na expertních hodnoceních všech druhů biotopů, které se vyskytují na určitém území a využívá se zejména pro odhady ekologické újmy, způsobované zásahy do krajiny.

Metody nepřímého zjišťování preferencí (metody odhalených preferencí)

1. **Hédonická metoda**

   Je založena na předpokladu, že odvozuje ekonomickou hodnotu přírodních částí určitého území podle cen nemovitostí, které se sledovanou lokalitou sousedí (De Groot, 2002).

2. **Metoda cestovních nákladů**

   Hlavní myšlenka této metody spočívá v tom, že množství peněz a času, které jednotlivci vynakládají na cestování do přírody, jsou odhadem jejich ochoty za tyto přírodní statky a služby platit (Melichar, 2005). V souvislosti s tím

definují Hlaváčková a kol (2014) celkové náklady návštěvníků spojené s rekreací, které zahrnují: rekreační poplatky v území, náklady na dopravu závislé od typu dopravního prostředku a vzdálenosti do lokality a dále také délka a četnost návštěv lokality. Nevýhodou metody je, že některé rekreační oblasti mají nízkou nebo žádnou cenu vstupu, což způsobuje problém v odhadu poptávky (Cudlín, 2011).

Metody přímého zjišťování preferencí (metody stanovených preferencí)

Metoda kontingentního oceňování

Tato technika je dle Gavlasové (2010) založena na sociologickém průzkumu, který stanoví potenciální ochotu platit za udržení či lepšení kvality životního prostředí. Jak dále uvádí Bateman (2002) hodnoty naměřené touto metodou bývají vyjádřeny dvěma způsoby, a to buď pomocí ochoty platit (Willingness to pay – WTP) či ochoty přijmout kompenzaci (Willingness to accept – WTA). WTP zde tedy vyjadřuje částku, jakou je jedinec ochoten za daný přírodní statek zaplatit, zatímco WTA nám říká, jaká je ochota přijmout kompenzaci za neposkytnutí statku. Nejčastějším způsobem realizace této metody je dle Sejáka (2010) strukturovaný dotazník. Vzhledem k cíli této práce a využití dotazování při zjišťování ochoty subjektů platit za ekosystémové služby, bude tato metoda blíže rozebrána v dalším textu níže (viz kapitola 3.3.1).

Ekonomie ekosystémů a biodiverzity TEEB (2008) definuje Základní principy osvědčených postupů při oceňování ekosystémových služeb, přičemž doporučují dodržovat devět níže zmíněných kroků:

1. Je důležité zaměřit naši pozornost spíše na marginální změny, než na celkovou hodnotu ekosystému.
2. Postupy oceňování by měly být ekosystémově specifické a vycházet z počátečního stavu ekosystému.
3. Do oceňování biodiverzity je třeba začlenit osvědčené postupy v oblasti „transferu přínosů“.
4. Hodnoty ekosystémových služeb by se měly odvíjet od perspektivy příjemců těchto služeb.

5. Abychom docílili zvýšení přijatelnosti oceňování, je třeba započítat preference místních komunit.
6. Je důležité zohlednit otázku nevratnosti a odolnosti.
7. Prokázání biofyzikálních souvislostí zvyšuje věrohodnost hodnocení.
8. Pro politické činitele by měla být vypracována analýza citlivosti.
9. Potenciálem oceňování je vysvětlit vzájemně si odporující cíle a kompromisy.

Při hodnocení ekosystémových služeb je dle Brink a Bauer (2008), dále vhodné se zaměřit na konečné přínosy statků a služeb pro člověka, čímž se vyhneme dvojímu započítání. Dále doporučují zohlednit místa, kde ekosystémové služby vznikají. Při výběru oceňovacího postupu je potřebné vzít v úvahu stav ekosystému a jeho náchylnost k poškození. Autoři rovněž upozorňují na omezení spojená s diskontováním, která můžeme identifikovat při stanovování stavových hodnot, které vyplývají z toků služeb ekosystémů. TEEB (2008) opakuje, že oceňování by mělo být orientováno na konečné potřeby uživatelů služeb, za něž považujeme politiky, osoby zodpovědné za politická rozhodnutí, soukromé firmy i spotřebitelské organizace, vzhledem k tomu, že aktéři soukromého sektoru jsou potenciálními správci biodiverzity a ekosystémů. Je tedy nutné všechny tyto konečné uživatele do hodnocení zapojit, protože je třeba zajistit, aby celkové výsledky i zpracované závěrečné zprávy byly relevantním, účelným a efektivním nástrojem ke stanovení co nejpřesnější ekonomické hodnoty biodiverzity.

3.3.1 Metoda kontingentního oceňování

Metoda kontingentního neboli podmíněného oceňování (Kontingent Valuation Method, CVM) patří mezi jednu z metod mimotržního hodnocení, která se také využívá k oceňování přírodních statků. Jednou z největších výhod metody je, že poskytuje odhad neužitných hodnot. Pomocí dotazníkového šetření se zjišťují preference spotřebitelů a určuje se peněžní hodnota, kterou uživatel přiřazuje jednotlivým ekosystémovým statkům a službám (Venkatachalam, 2004).

Jedná se o přímý průzkum, kde se lidé vyjadřují k ochotě zaplatit („Willingness To Pay“) za určité služby či jsou vyzváni ke stanovení pro ně akceptovatelné výše náhrady („Willingness To Accept“), za kterou by se byli ochotni vzdát určité služby v oblasti

životního prostředí. Metoda je tedy jedním z mála způsobů, jak lze přiřadit hodnoty netržním statkům, kam řadíme právě statky spojené s funkcemi ekosystémů a biologické rozmanitosti (ecosystemvaluation.org, 2016).

Šauer (2007) dále uvádí, že metoda podmíněného hodnocení využívá tzv. hypotetické trhy, tedy usiluje o stanovení ceny těch statků, pro které neexistuje žádný reálný trh, např. výhled v krajině. Zjišťuje se tedy, jak by se lidé chovali, kdyby si tento statek mohli koupit, a proto ji považujeme za metodu, založenou na predikci určitého reálného chování jedinců, které je založeno na základě výroku o hypotetickém chování.

Soukupová (2010) a Dvořák (2007) doporučují při praktické aplikaci metody následující postup. Nejprve je třeba vytvořit dotazník, následně realizovat samotné šetření a v poslední fázi interpretovat zjištěné výsledky. Samotný dotazník by měl po popisu environmentálního statku obsahovat odpovědi na otázky, týkající se způsobu platby za daný statek. Následují dotazy na ochotu platit za daný statek a velikost požadované kompenzace za utrpěnou ztrátu. Dotazník by měl končit otázkami týkajících se sociodemografických ukazatelů respondentů.

Šauer (2007) se Soukupovou (2010) dále definují nejčastější problémy, které s realizací této metody souvisí. Za poměrně velký problém se považuje subjektivita ocenění, která plyne z toho, že respondent reálně své finanční prostředky nevydává a nebere v úvahu své rozpočtové omezení. Dalším problémem je časté zkreslení, např. nevhodnou formulací otázek či nadhodnocením či podhodnocením ochoty respondenta platit. Výjimkou není ani zobecňování výsledků. Seják, Dejmal (2003) doplňují méně časté, avšak problematické strategické chování respondentů, v případě rozhodování o bezplatně poskytovaných veřejných statcích.

Považan (2013) vyzdvihuje nutnost ocenění ochrany přírody zejména v chráněných územích, vzhledem na tlaky, které jsou nyní na tato území kladeny. Hlavním cílem hodnocení chráněných území je dle něj potřeba vyhodnotit a ocenit přínosy ochrany přírody a biodiverzity z hlediska ekosystémových služeb, které chráněná území poskytují. Bucur a Strobel (2012) zdůrazňují, že hlavním účelem využití této metody při stanovení hodnoty ekosystémových služeb, je zabezpečení co nejpřesnějších informací

o ekonomické hodnotě chráněného území a využití těchto informací zejména při ovlivňování stakeholderů či institucí, které mají rozhodovací pravomoci. Je důležité sdělit těmto subjektům, jaký význam má ochrana přírody a zejména právě zřizování chráněných území, jelikož je nutné si uvědomit, že tato území neslouží pouze jako prostor pro vědce, ale poskytují služby, ze kterých má užitek každý, a proto je třeba cenu těchto služeb vyčíslit.

3.3.2 Dokumenty v oblasti ES

MA – Hodnocení ekosystémů k miléniu

MA se soustředí na to, jak změny v ekosystémových službách ovlivňují kvalitu života, jak lidé v příštích desetiletích mohou ovlivňovat změny ekosystémů a rovněž jaké typy opatření mohou být přijaty na lokální, národní nebo celosvětové úrovni tak, aby se zlepšila péče o ekosystémy v zájmu přispění ke kvalitě života a zmírňování chudoby (MEA, 2003).

TEEB - Ekonomika ekosystémů a biodiverzity

Jedná se o globální iniciativu, řešící zvyšující se náklady na obnovu poškozených složek životního prostředí a degradaci ekosystémů, vyjádřením jejich ekonomické hodnoty. Hodnocení TEEB je primárně postaveno na vlivech na biodiverzitu a produkci ekosystémů (TEEB, 2010). Cílem je tedy začlenit hodnoty biologické rozmanitosti do rozhodování na všech úrovních. Dokument definuje strukturovaný přístup k oceňování, který nám pomáhá rozpoznat výhody ekosystémů a biodiverzity, a také tyto důvody následně začleňuje do rozhodování (teebweb, 2016).

CICES (Společná mezinárodní klasifikace ekosystémových služeb)

Jedná se o společnou mezinárodní klasifikaci ekosystémových služeb, kterou vypracovala Evropská agentura pro životní prostředí, která se tímto snažila o zlepšení aplikace této klasifikace do systému environmentálního účetnictví (Vačkář, 2014).

V současné době se kromě role CICES v environmentálním účetnictví vyzdvihuje hlavně zjednodušení situace v oblasti mapování či oceňování ekosystémových služeb.

Jednotná klasifikace služeb by mohla v budoucnu pomoci při studiu ekosystémů (cices.eu, 2016).

PAYMENT FOR ECOSYSTEM SERVICES – PES (Platby za ekosystémové služby)
Platby za ekosystémové služby představují nástroj na financování ochrany ekosystémů a zapojení nových zainteresovaných subjektů, jako jsou například obchodní společnosti. Jedná se o investice do ochrany ekosystémů, které mohou být financované buď uživateli ekosystémových služeb, nadacemi, případně vládou (Okániková, 2014). Platby za ekosystémové služby jsou založeny na jednoduchém principu, kdy vycházíme z toho, že ekosystémové služby mají určitou ekonomickou hodnotu a tato jejich hodnota by měla přilákat investory, kteří budou financovat obnovu těchto, často poškozených, ekosystémů. PES rovněž podporují cíl Úmluv o biologické rozmanitosti a snaží se zmírnit ztrátu biologické rozmanitosti (GEF, 2014).

3.4 Ochota platit (WTP) a ochota přijmout kompenzaci (WTA)

Jedná se o metody tzv. vyjádřených preferencí, které zjišťují preference subjektů na trhu, a to prostřednictví dotazníkového šetření. Získávání informací není založeno na základě zkoumání skutečného chování jednotlivců, ale prostřednictví dotazování, jak by se v dané situaci chovali. Tyto metody členíme dále dle zaměření na WTP – ochota platit a WTA – ochota akceptovat. Přičemž podstatou přístupu WTP (willigness to pay) je zjištění, kolik je daný subjekt ochoten zaplatit za daný statek, respektive užitek z něj. Zatímco WTA (willigness to accept) se zabývá množstvím určitého negativního efektu statku, které je subjekt ochoten akceptovat za určitou peněžní částku. (Vodáková, 2013) Dle Mankiw (1999) ochota platit vyjadřuje, maximální částku každého z kupujících a říká nám, nakolik si daný jedinec statku cení.

Vzhledem k cíli této diplomové práce je třeba pomocí vhodně sestaveného dotazníku zjistit ochotu respondentů – tedy spotřebitelů – platit (WTP) za zachování environmentální hodnoty. Obdobou je pak postup založený na ochotě akceptovat (WTA), tedy na zjišťování nejnižší výše kompenzace, kterou je respondent ochotný přijmout jako výměnu za znehodnocený přírodní zdroj nebo znehodnocené životní prostředí. Výsledky bývají vyjádřeny formou průměrných hodnot WTP (WTA) nebo

mediánem, který je často preferován, protože zmenšuje vliv extrémních hodnot. Následně je potřebné extrapolovat získané hodnoty na celou sledovanou oblast, které se oceňování týká (Ivanova, 2004).

Seják (2014) upozorňuje, že tento způsob hodnocení ochoty platit za ekosystémové služby pomocí dotazování výrazně podceňuje jejich skutečný význam, a to z toho důvodu, že lidem byly tyto služby doposud poskytovány bezplatně. Mnohem realističtější je dle něj hodnotit tyto služby podle toho, co stojí nahradit je technologickým řešením.

3.5 Platby za ekosystémové služby v chráněných územích

Chráněná území – jejich role v cestovním ruchu a financování

Ekosystémové služby jsou tedy definovány jako procesy a podmínky přírodních ekosystémů, které podporují lidskou činnost a udržují existenci lidstva na Zemi. Jedná se o procesy, jako je fotosyntéza, udržování poměru prvků v atmosféře, redukce záplav či půdotvorné procesy. Všechny tyto procesy jsou pro zachování lidstva a kvality života nezbytné. Proto je ochraně přírodních ekosystémů prostřednictvím chráněných území připisována velká důležitost (Ochrana přírody.cz, 2008). Na rozdíl od minulosti, kdy byla chráněná území chápána jako lokality, které existují nezávisle na okolní krajině a které jsou vyhlašovány státními orgány zejména v oblastech, kde nehrozí žádný konflikt s hospodářskými zájmy, se v současné době postoj k nim změnil. Od nového tisíciletí přistupujeme k chráněným územím jako k vhodné strategii pro zachování život podporujících procesů v přírodě, přičemž jejich přínosy jsou označovány jako ekosystémové služby. Důležitá je rovněž úloha chráněných území při snižování dopadů změn podnebí a přizpůsobování se civilizace těmto změnám. Jednoduše řečeno, chráněná území chápeme jako lokality prospěšné nejen přírodě, ale i lidem (Ochrana přírody.cz, 2014).

Vznik chráněných území je spojován rovněž se zvýšením atraktivity tohoto území pro občany a stává se tak základem pro růst aktivit souvisejících s cestovním ruchem (Jiřičková, 2014). Za základní předpoklad udržitelného turismu v chráněných územích považujeme management, jehož cílem je zajistit péči o vzácné přírodní lokality

a současně také nabídku území pro rekreační účely (Čihař, Staňková, 2001). Rekreace v chráněných územích je považována za společensky žádoucí, vzhledem k tomu, že díky ní dochází ke zvyšování povědomí jedinců o životním prostředí a současně poskytuje návštěvníkům odpočinek v přírodě. V neposlední řadě se jedná rovněž o významný faktor rozvoje obcí a regionů. Na druhé straně je však potřebné, aby management rekreační využití chráněných území usměrňoval, vzhledem k jeho negativním vlivům na ekosystémy a chráněné prvky (Stříbrná, 2008). Doubnerová (2008) dodává, že pro každý kvalitní management je nezbytným předpokladem mít dostatek informací o návštěvnících, jejich názorech a postojích, týkajících se chráněného území, jelikož tyto informace jsou nezbytným předpokladem k dalšímu rozvoji turismu v chráněných územích a tím také celého regionu.

V souvislosti s rozšiřováním cestovního ruchu a zvyšující se návštěvností chráněných území, se jejich rekreační funkce dostala do rozporu s hlavní funkcí chráněných území, kterou je ochrana přírody a zachování přírodního dědictví pro další generace. V souvislosti s tím je důležité říci, že na environmentální statky a služby, které nám chráněná území poskytují, bylo nahlíženo jako na bezplatně využitelné, ale vzhledem k rostoucím negativním antropogenním dopadům, spojených s ekonomickým rozvojem, se tyto statky a služby začaly hodnotit jako vzácné. Vznikl tedy požadavek přiřadit jim ekonomickou hodnotu a zajistit tím jejich udržitelné využívání (Budaiová, 2013).

V posledních letech se rovněž objevily debaty o spolufinancování ochrany přírody z nestátních zdrojů, prostřednictvím poplatků, a to vzhledem ke zvyšujícímu se tlaku vlády na snižování výdajů na státní správu. Patzelt (2010) podotýká, že ochrana přírody je stejně doposud až na výjimky financována z prostředků daňových poplatníků a dá se tedy říci, že za zachování přírody lidé stejně platí. Další peníze na zpřístupnění a ochranu přírody poté plynou ze zdrojů Evropské unie, krajů či obcí. Autor tedy vychází z toho, že přístup do přírody si hradí všichni občané, přičemž nemá vliv, jak často přírodu navštěvují. Vzhledem k tomu, že úplná závislost správ chráněných území na státním rozpočtu je riziková, objevují se diskuse o nutnosti spolufinancování ochrany přírody z nestátních zdrojů a výběr poplatků je považován za nejlogičtější způsob.

Naidoo a kol. (2006) definuje tři typy nejčastějších nákladů chráněných území:

- náklady na získání vlastnických práv na určitý pozemek,
- náklady na péči včetně vyhlášení chráněného území,
- náklady na kompenzační opatření, jako jsou např.: náhrady za újmu, způsobenou volně žijícími živočichy, jež mají část domovského okrsku i mimo chráněné území. Zahrnujeme sem rovněž kompenzace za ušlý finanční zisk vlastníků, kteří musejí omezit určitou hospodářskou činnost.

V České republice je možnost přístupu do krajiny definována již v listině Základních práv a svobod. Blíže tuto problematiku řeší zákon 114/1992 o ochraně přírody a krajiny. Zde je uvedeno, že každý má právo na volný průchod přes pozemky ve vlastnictví či nájmu státu, obce nebo jiné právnické osoby, ale je přitom povinen respektovat oprávněné zájmy vlastníka či nájemce pozemku a další obecně závazné právní předpisy. Jednorázové ochrany přírody z důvodu ochrany oblastí s vysokou návštěvností, jako jsou například národní parky, přírodní rezervace či jeskyně, lze dosáhnout pomocí § 64 zákona č. 114/1992 Sb. (portal.gov.cz, 2016, online). V souvislosti s tím však Brejček a Šedina (2013) poukazují na problém, související s paragrafem č. 24 výše zmíněného zákona, který upravuje poplatky za vjezd do národních parků (v minulosti byl vybírán poplatek za vjezd do NP Krkonoše). Podle autorů je zde hlavním problémem zejména prioritní zaměření zákona pouze na národní parky a dále pak celkově nedostatečná legislativa v této oblasti.

V současné době u nás stát přímé poplatky za vstup do chráněných oblastí nevybírá. Existuje vstupné do několika maloplošných chráněných území a pouze do určitých částí území velkoplošných. V podstatě se vždy jedná o uzavřené areály, kde musí turisté projít bránou. Tradičně jsou nyní zpoplatněny pouze vstupy do zpřístupněných jeskyní a vstupné je zde koncipováno jako poplatek za průvodcovské služby či údržbu chodníků v jeskyních (Melichar, 2014). Je však důležité podotknout, že jsou i další místa, kde občané za vstup do přírody platí. Jedná se o lokality ve vlastnictví soukromých subjektů či obcí, jako například Adršpašsko-teplické skály u Hřenska v Českém Švýcarsku, v Prachovských skalách, a další. Jak dále uvádí Stejskal (2005), na základě výzkumu,

který proběhl před několika lety, kdy Ministerstvo životního prostředí oslovilo národní parky ohledně myšlenky výběru vstupného, vyplynulo, že výběr vstupného v Českých národních parcích by byl nerentabilní. Jediná lokalita, o níž se blíže uvažovalo, byly Krkonoše, vzhledem k množství turistů, kteří lokalitu každý rok navštíví. Jak však uvádí Melichar (2014) v zahraničí je vybírání vstupného běžnou praxí. Například v Německu uplatňují výběr vstupného některé spolkové země jako např. Bádensko-Württembersko. Rovněž v i Polsku je vyhláškou ministerstva životního prostředí stanoven seznam národních parků, kam je vstup zpoplatněn. Podotýká dále, že mimo Evropu je zpoplatnění vstupu do chráněného území zcela obvyklé. V USA je běžně zpoplatněn automobil se čtyřmi osobami a velmi podobný systém je zaveden i v Kanadě či Austrálii.

Melichar (2014) dále rozděluje dvě hlavní formy zpoplatnění turismu v chráněných oblastech:

1. Přímé zpoplatnění vstupu
    - vstupné do celého chráněného území,
    - vstupné do určité části chráněného území.

2. Nepřímé zpoplatnění vstupu
    - parkovné,
    - místní poplatky,
    - certifikované průvodcovství.

Daňová asignace

Daňovou asignací rozumíme určitou finanční podporu, kterou daňový poplatník, jako fyzická osoba, poskytuje ze své odváděné daně na konkrétní, většinou obecně prospěšné účely. Daňová asignace je založena na předpokladu, že daňový subjekt může o oblasti, do které část jeho daně půjde, rozhodovat (Rozhodni.sk, 2012). Kinkor (1996) dodává, že daňovou asignací rozumíme směřování části své daně jiným příjemcům než státu, avšak tito příjemci jsou státem vymezeni. Hlavním účelem zavedení tohoto nástroje je rozšířit možnosti podpory a financování neziskových organizací, přičemž se tedy

předpokládá, že daňový poplatník bude asignovat své daně té neziskové organizaci, se kterou ho pojí přímý osobní zájem.

Česká republika je jediným státem Visegrádské čtyřky, který dosud daňovou asignaci jako jednu z forem financování neziskového sektoru, nemá zavedenou. V zemích jako je Maďarsko, Polsko, Slovensko či Litva už tento mechanismus funguje několik let. Poprvé se v České republice začala tato problematika řešit v roce 2001, kdy byl předložen návrh zákona o daňových asignacích. Přijetí zákona by umožnilo občanům poukázat 1 % z daní na oblast, jakou si přejí. I přes výsledky tehdejšího výzkumu veřejného mínění, který potvrdil, že se zavedením mechanismu souhlasí víc než polovina dospělé populace, však tento nástroj u nás zaveden nebyl (Ekolist.cz, 2005).

Případné zavedení asignací je složitou otázkou, jelikož není zcela jisté, že se jedná o nástroj navyšující zdrojové možnosti neziskových organizací. Daňovým asignacím je vytýkáno několik věcí, přičemž jednou z nich je narušení horizontální spravedlnosti při zdanění. Jedná se o to, že v případě dvou daňových poplatníků, kdy jeden asignuje a druhý ne, dochází k tomu, že první, asignující poplatník přispívá ze své daně na úhradu veřejných statků méně než druhý a tyto statky tedy využívá na úkor druhého poplatníka, který neasignuje a celá jeho daň jde tedy na financování veřejných statků. Dalším problémem, na který autor poukazuje je fakt, že administrativní náklady asignací mohou přesáhnout celkovou výnosnost asignací (Boukal, 2012). Současně Kubátová (2003) upozorňuje, že asignace není v souladu s hlavním principem daně, jelikož daň je definována jako nenávratná a neúčelová platba, která je určena do státního rozpočtu.

Díky daňové asignaci mohou tedy občané vyjádřit zájem o neziskové organizace, a to tím způsobem, že jim poukážou jedno či dvě procenta svojí daně a podílejí se tedy na přerozdělování bohatství státu. Pozitivem je, že by mělo díky zavedení tohoto nástroje docházet k rovnoměrnějšímu rozdělení finančního prostředků, než zajišťují dotace, které často upřednostňují větší neziskové organizace před menšími. Občané tedy mohou investovat své finanční prostředky dle svého uvážení například do oblasti kultury, vzdělávání či ochrany životního prostředí (Čevelová, Nečadová, 2015).

Jedná se tedy o nástroj, pomocí něhož by bylo možné podporovat a podílet se na financování ochrany přírody samotnými občany. Vzhledem k cíli této diplomové práce, který zjišťuje ochotu občanů platit za ekosystémové služby, je do dotazníku, který je součástí práce, vložena v našem případě hypotetická otázka, zda by občané byli ochotni poskytnout část své daně na ochranu přírody v případě, že by jim to bylo umožněno.

3.5.1 PES – Platby za ekosystémové služby

V současné době vzrůstá v oblasti ochrany přírody a udržitelného rozvoje pozornost ekosystémových služeb, které jsou výsledkem přírodních procesů, a ze kterých má společnost hmotný i nehmotný užitek. Jejich zvyšující se důležitost souvisí zejména s problémy globálního světa, jako jsou klimatické změny, degradace půdy či snižující se biodiverzita. Vlivem těchto problémů dochází k tomu, že jsou tyto přírodní služby čím dál více zranitelné. Faktem však je, že je lidská společnost se stavem přírody úzce provázána (Vačkář a kol., 2013).

Problémem je, že tyto služby a přínosy, které ekosystémy společnosti poskytují, jsou, jak již bylo výše řečeno, lidmi tradičně považovány za služby poskytované automaticky a hlavně zadarmo. Právě tento lidský přístup způsobil, že došlo k degradaci a zániku některých ekosystémů, jelikož nebyl dostatek stimulů na jejich ochranu a lidé si neuvědomili jejich význam pro společnost. Konceptem PES (PAYMENT FOR ECOSYSTEM SERVICES) tedy rozumíme soubor veřejných a dobrovolných plateb a různých obchodních schémat, které se snaží s využitím tržních mechanismů tento nepříznivý stav v oblasti poškození ekosystémů změnit (Forestportal.sk, 2015). Platby za ekosystémové služby si kladou za cíl vytvořit poptávku, nezbytnou tržní sílu, která bude směřovat k napravení stávající nerovnováhy, která ničí biodiverzitu a maří snahy o udržitelný rozvoj (Ekonomie ekosystémů a biodiverzity, 2008).

Jedná se tedy o způsob zavedení investicí do ochrany přírody, ekosystémů a ekosystémových služeb. Programy PES umožňují začlenění ekosystémových služeb do finančních příležitostí pro jejich ochranu a jsou zaměřené na místní aktéry, kteří tyto zdroje vlastní. PES mohou být financované uživateli ekosystémových služeb, nadacemi či vládními agenturami (Payment for ecosystem services, 2008). Lze tedy říci, že PES

slouží, jako cenný mechanismus pomocí kterého se přenáší externí, netržní hodnota ekosystémů do finančních pobídek pro místní aktéry, kteří tyto ekosystémové služby poskytují (Zheng, 2013).

Greiber (2009) rozlišuje 3 typy schémat PES a to soukromé, cap and trade a veřejné. Mezi soukromé PES řadíme schémata probíhající mezi soukromými subjekty, které zahrnují přímé platby poskytovatelům služeb ze strany příjemců, které slouží k ochraně či obnově určitých služeb. Schéma cap and trade je založeno na obchodování s emisními povolenkami, přičemž se jedná o tzv. systém přidělených emisí, kdy je stanoven celkový cíl (strop) v množství znečištění a povolené množství znečištění je alokováno mezi znečišťovatele. Cap and trade umožňuje obchodování s povolenkami mezi těmi, kteří jich potřebují více a těmi, kteří je nepotřebují. Poslední typ, veřejné PES, jsou vládní řízené systémy, kam řadíme veřejné organizace, platby uživatelských poplatků, udělení práv k využívání půdního fondu či mechanismy založené na daních a dotacích.

Ekosystémové služby neboli užitky, které ekosystém domácnostem poskytuje, mají vlastnosti tzv. veřejných statků, což znamená, že jsou považovány za statky a služby bez nebo s nízkou tržní hodnotou, což tedy způsobilo absenci ekonomických stimulů pro vlastníky těchto přírodních zdrojů, které služby poskytují. Hlavním cílem PES je tedy kompenzovat vlastníkům zdrojů poskytování těchto služeb společnosti (Hawkins, Trends, 2011).

Vzhledem k tomu, že environmentální statky nesou často atributy statků veřejných, přisuzuje jim Kallhoff (2011) dvě základní vlastnosti, a to nedělitelnost spotřeby a nevylučitelnost ze spotřeby. Meyer (2010) definuje nedělitelnost spotřeby jako společnou spotřebu statku všemi potenciálními spotřebiteli, přičemž úroveň spotřeby jednoho spotřebitele nesnižuje úroveň spotřeby dalších jedinců. Fakt, že veřejný statek je k dispozici každému spotřebiteli v celém dostupném množství způsobuje, že nelze jedince ze spotřeby statku vyloučit a jeho spotřeba je tedy nerivalitní. Nevylučitelnost ze spotřeby poté Tierney (2006) vysvětluje tedy jako nemožnost vyloučit jedince ze spotřeby statku, přičemž v některých případech je nevylučitelnost způsobena technickou nemožností rozdělení spotřeby mezi jednotlivé uživatele. Za určitých podmínek je sice

vyloučení realizovatelné avšak neefektivní, jelikož spotřeba statku jedním uživatelem nesnižuje možnost spotřeby jiným uživatelem, a to i v případě, že někteří jedinci nejsou ochotni na statek přispívat. Tyto environmentální statky tedy mohou způsobovat selhání trhu, jako například v podobě černého pasažéra. Dominantní teorie pro platby za ekosystémové služby je dle Muradiana (2013) založena na předpokladu, že nedostatečná nabídka ekosystémových služeb je výsledkem selhání trhu, a proto ocenění a platby za tyto ekosystémové služby považujeme za řešení těchto environmentálních externalit. Jako příklad veřejných statků, v souvislosti s environmentálními statky, lze dle Matějíčka (2003) uvést biodiverzitu, jejíž stav ovlivňuje každého a nikoho z jejího vlivu nelze vyloučit. Stejně tak je tomu v případě vzdělání či rekreačních aktivit, které přispívají k veřejnému zdraví.

Přírodní zdroje a služby, které nám ekosystémy poskytují, jsou nepostradatelné pro zajištění správného fungování život podporujících systémů naší planety. Tyto zdroje přispívají k blahobytu společnosti a tím tedy pro nás tedy přestavují součást celkové ekonomické hodnoty planety Země. Hodnota ekosystémových služeb je odhadována minimálně na částku 16–54 trilionů amerických dolarů, přičemž pro představu celkové roční HDP v USA se pohybuje kolem 18 trilionů dolarů. Je tedy důležité říci, že odhad je přibližný a hodnotu těchto životně důležitých služeb považujeme za nevyčíslitelnou, vzhledem k tomu, že všechny světové ekonomiky by rychle zkolabovaly bez přístupu k úrodné půdě, pitné vodě a čistému vzduchu (Forestportal.sk, 2015, online).

Constanza (1997) níže uvádí odhad hodnoty jednotlivých ekosystémových služeb:

Tabulka 3: Odhad hodnoty ekosystémových služeb (Zdroj: Constanza, 1997)

Služby poskytované ekosystémy	**Hodnota (trilion $ US)**
Půdotvorné procesy	17,1
Rekreace	3,0
Koloběh živin	2,3
Regulace vodních zdroj, zásobování vodou	2,3
Regulace klimatu	1,8
Biotopy	1,4
Ochrana před povodněmi a bouřkami	1,1
Produkce potravin a surovin	0,8
Genetické zdroje	0,8
Rovnováha plynů v atmosféře	0,7
Opylování	0,4
Ostatní služby (kontrola eroze, znehodnocení odpadů, kulturní hodnota apod.)	1,6
Celkový odhad hodnoty ekosystémových služeb	**33,3**

Ferraro (2011) poukazuje na fakt, že v současné době dochází ke změně pozice PES v rámci hierarchie zájmů. Zatímco ve svém počátku byly platby za ekosystémové služby považovány za nástroj, který slouží k potlačení určitých privátních zájmů poškozujících ekosystémy, v současné době se snaží využít privátní zájmy jako pobídku k dosažení společensky prospěšných cílů.

PES a chráněná území

Za základ ochrany ekosystémů stále považujeme ochranu prostřednictvím chráněných území a regulativních nástrojů. Role PES však v poslední době vzrostla a stala se doplňkem těchto základních přístupů a to z důvodu nízké účinnosti regulativních přístupů. PES považujeme za nástroj investice do ochrany přírody, který má do budoucna značný potenciál. Problémem však zůstává jeho zavedení do praxe. Je tedy

důležité podotknout, že zatímco u nás se o konceptu ekosystémových služeb začíná teprve blíže hovořit, v mnohých částech světa se tyto platby za ekosystémové služby běžně realizují. Zavedení jejich realizace do praxe ostatně nevyžaduje žádné zvláštní normy či předpisy. Je pouze potřebné danou službu a jejího poskytovatele identifikovat, a následně uzavřít smlouvu o jejím poskytování, za dohodnutou cenu (forumochranyprirody.cz, 2014).

Financování chráněných území je jednou z nejdůležitějších otázek efektivního a účinného managementu chráněných území. Bez dodatečného financování, za což například považujeme finanční prostředky vyčleněné na ochranu biodiverzity, vzdělávání či vědecký výzkum, by management nebyl efektivní, a proto je důležité poskytovat příspěvky na regionální rozvoj základních ekosystémových služeb. Vycházíme z toho, že ekonomické charakteristiky chráněných území jsou odvozené z funkcí těchto území (ochrana přírody, biodiverzity, rekreace, vzdělávání či výzkum), dále ekonomických atributů chráněného území či dopadů na území a také hodnocení jeho funkcí (Okániková, 2014).

Okániková (2014) dále uvádí, že pohled na chráněná území, jako na oblasti poskytující různé služby, komplikuje například mezigenerační existence chráněných území, etické normy, nedostatek informací, nejistota a také určitá ignorace ochrany životního prostředí. Tyto výše zmíněné argumenty mají vliv na volbu přístupu k financování těchto území. Je důležité si uvědomit, že založení chráněného území je spojeno příležitostnými náklady tzv. oportunity cost, což znamená, že oblast, kde se chráněné území vyhlásí, může být využito i jinak. Příkladem může být využití území jako plochy k bydlení či zemědělství, a proto bývá zřízení chráněného území spojeno s určitým ušlým ziskem v souvislosti s jeho alternativním využitím. V zásadě platí, že veřejné funkce chráněných území bychom měli financovat z veřejných zdrojů a na ty soukromé, jako například cestovní ruch, bychom měli přispívat i ze zdrojů soukromých. Veřejné financování však zahrnuje mnohé problémy, jako je byrokracie, vytěsnění soukromých finančních prostředků či nedostatečné a neefektivní veřejné intervence. Hlavním cílem je tedy dosáhnout u chráněných území určité finanční udržitelnosti, aby tyto lokality byly pro své fungování schopny zabezpečit stabilní finanční zdroje, pokrýt všechny

náklady chráněného území a zejména zabezpečit efektivní management chráněných území, s ohledem na zajištění ochrany přírody i dalších cílů těchto lokalit.

Budoucnost PES

Pokud budeme hovořit o určité vizi plateb za ekosystémové služby v budoucnu, vidí Huberman (2008) dva žádoucí výstupy. První z nich říká, že PES hrají důležitou roli ve zlepšování obživy, jelikož přispívají k lepšímu zhodnocení přírodního kapitálu. Druhým důležitým cílem PES je podpořit udržitelné využívání půdy, které maximalizuje poskytování ekosystémových služeb. Snahou do budoucna je tedy dosáhnout obou cílů pomocí společného přístupu. Celkově však lze říci, že platební schéma PES je v současnosti aktuální spíše v rozvojových zemích, kde se investují finance mezinárodní komunity, s cílem ochrany biodiverzity. V Evropě nejsou tedy PES zatím tak významné, protože většina chráněných území je finančně podporována vládou a platby za ekosystémové služby tak hrají v ochraně přírody spíše okrajovou roli, přičemž výjimku tvoří pouze kompenzační platby (Iied.org, 2013).

Jedním z dílčích cílů v rámci této diplomové práce je zjistit hypotetickou ochotu návštěvníků chráněné krajinné oblasti Moravský kras platit za ekosystémové služby, které tato lokalita poskytuje, a rovněž ochotu přispívat na ochranu přírody a zachování jejího neporušeného stavu pro další generace.

3.6 CHKO Moravský kras

Chráněná krajinná oblast Moravský kras je nejrozsáhlejším a také nejvíce zkrasovělým územím České republiky. Jedná se o různorodou a harmonicky utvářenou krajinu s charakteristickým reliéfem. Krasová oblast je tvořena pruhem devonských vápenců, které se rozkládají severně od Brna. Severní část Moravského krasu je odvodňována říčkou Punkvou. Nachází se zde rovněž systém Amatérských jeskyní, které měří téměř 35 km, což je řadí k nejrozsáhlejším jeskynním systémům ve střední Evropě. Dalším významným jeskynním systémem je 12 km dlouhé Rudické propadání – Býčí skála, nacházející se ve střední části Moravského krasu (AOPK, 2016). Součástí území CHKO Moravský kras je rovněž 11 přírodních rezervací (viz obr. č. 2), 4 národní přírodní rezervace (NPR Býčí skála, NPR Hádecká planinka, NPR Habrůvecká bučina, NPR

Vývěry Punkvy) a dvě národní přírodní památky (NPP Červený kopec, NPP Stránská skála). Celé území CHKO Moravský kras je zařazeno do soustav Natura 2000 (Pražáková 2012).

Na území chráněné krajinné oblasti se nachází více než 1100 jeskyní, z nichž je pouze malá část přístupná veřejnosti. Konkrétně se jedná o jeskyně Punkevní, Sloupsko-Šošůvské, jeskyni Kateřinskou, Balcarku a jeskyni Výpustek (SJMK, 2007). Punkevní jeskyně jsou turisty nejvyhledávanější jeskyně v CHKO Moravský kras, a to z důvodu možnosti návštěvy dna propasti Macocha. Jedná se o 138,5 metrů hlubokou propast, která je největší propastí svého druhu v České republice a i ve střední Evropě. Horní část propasti je dlouhá 174 metrů a široká 76 metrů. Na okraji propasti jsou dva vyhlídkové můstky. První z nich byl vybudován v roce 1882 a je umístěn v nejvyšším bodě. Druhý z nich pochází z roku 1899 a nachází se 92 metrů nad spodní částí propasti (propast-macocha.cz, 2016).

Tabulka 4: Základní údaje o CHKO Moravský kras (zdroj: časopisochranapřirody.cz)

Základní údaje	
Datum vyhlášení	4. 7. 1956
Rozloha	92 m²
Nadmořská výška	244 – 613 n. m
Maloplošná zvláště chráněná území	4 NPR, 2 NPP, 11 PR
Další údaje	Podzemní řeka Punkva, mokřad mezinárodního významu Ramsarské úmluvy z 18. 3. 2004 o rozloze 1 571 ha

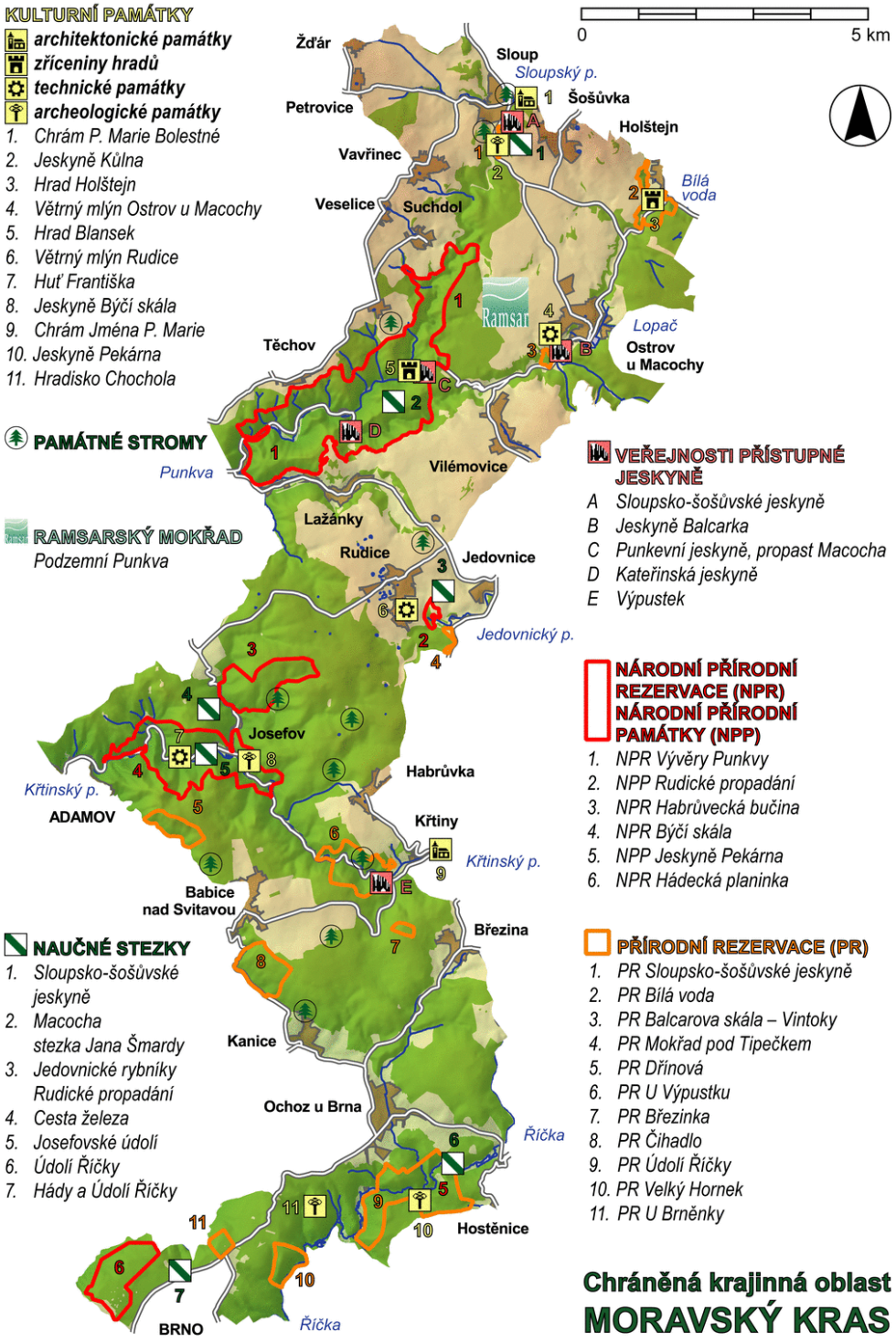

Obrázek 2: Mapa oblasti CHKO Moravský kras (zdroj: AOPK, 2012)

3.6.1 Rekreace, turistika a ochrana přírody v CHKO Moravský kras

Území CHKO Moravský kras má velký význam z hlediska rekreace, cestovního ruchu a turistiky. Lokalita se vyznačuje velkou koncentrací návštěvníků, zejména v letních měsících, přičemž oblast Punkevních jeskyní a propasti Macocha patří k nejnavštěvovanějším v České republice. Návštěvnost CHKO má většinou krátkodobý – jednodenní charakter. Ze sportovních aktivit je zde nejrozšířenější pěší turistika, cykloturistika a horolezectví. Dlouhodobým cílem dle Plánu péče o chráněnou krajinnou oblast Moravský kras 2007–2016 je zajistit rekreační, turistické a sportovní využívání území CHKO, sladěné s ochranou přírody a umožnění sportovních aktivit bez negativních dopadů na ochranu přírody (moravskykras.ochranaprirody.cz, 2007).

Problémem je, že se sportovní a rekreační aktivity mohou dostat do konfliktu se zájmy ochrany přírody. Turistika v této lokalitě je spojena zejména s velkou koncentrací osob v nejnavštěvovanějších oblastech Moravského krasu, což je zejména okolí zpřístupněných jeskyní. Dalším problémem je rovněž vnášení odpadů do této oblasti, nepovolené vstupy do nepřístupných jeskyní, rozdělávání ohňů či nežádoucí pohyb návštěvníků mimo vyznačené trasy. Pro zajištění trvale udržitelného, rekreačního a sportovního využívání lokality je nutné zajistit spolupráci pomocí kooperace s již existujícími zájmovými sdruženími a obcemi. Na základě toho byly tedy vytvořeny zásady využívání CHKO ve vztahu k rekreaci:

I. Zóna

- pohyb turistů pouze po vyznačených stezkách, cykloturistika a jezdectví po vyznačených trasách a zpevněných komunikacích,
- budování rekreačních staveb je zde nežádoucí.

II. Zóna

- v cykloturistice dochází k vytipování doporučených tras a odrazování od určitých tras pomocí zábran,
- agroturistika, možnost vzniku drobných staveb,
- je zakázána výstavba nových, sportovních areálů,

- rekonstrukce stávajících staveb nesmí snižovat estetickou hodnotu krajinného rázu,
- zákaz vzniku nových staveb v okolí.

III. Zóna

- žádné zvláštní limity pro pohyb, pouze zákaz motorových vozidel a cyklistů mimo cesty,
- individuální a hromadná výstavba pouze na místech vyznačených v územních plánech a rekreační stavby, které vznikly rekonstrukcí, nesmí snižovat hodnotu krajinného rázu,
- výstavba nových sportovních areálů, které jsou v souladu s územně plánovací dokumentací, nesmí rovněž snižovat hodnotu krajinného rázu. (www.moravskykras.ochranaprirody.cz, 2007)

Vzhledem k velmi vysoké návštěvnosti chráněné krajinné oblasti Moravský kras byla v lokalitě omezena automobilová doprava a nahrazena ekologičtější variantou. Návštěvníci jsou při vjezdu do areálu nuceni zanechat své automobily na vyhrazeném parkovišti u hotelu Skalní mlýn či u horního můstku propasti Macocha. V úseku od Skalního mlýna k Punkevním jeskyním je však v provozu ekologický vláček a k Hornímu můstku poté vede lanovka. Ke Skalnímu mlýnu je rovněž možnost dostat se autobusem, jelikož je od města Blanska zavedena pravidelná linka s názvem „Krasobus“, která turisty dopraví až do centra města Blanska (blansko.cz, 2016).

Dle Plánu péče o chráněnou krajinnou oblast Moravský kras (2016), se v ochraně přírody pozornost zaměřuje zejména na zachování, ochranu a rozvoj všech přirozeně se vyskytujících lesních společenstev, udržování druhové pestrosti v území a rovněž vytváření vhodných životních podmínek pro vzácné a chráněné druhy rostlin a živočichů. V rámci střednědobých a krátkodobých cílů je tedy v souvislostí se zachováním rekreace v lokalitě nutné podporovat rekonstrukce a následnou údržbu turistických tras a usměrňovat chování návštěvníků, aby nedocházelo k poškozování přírodních hodnot, které se v území nacházejí. Důraz je kladen také na podporu, údržbu a značení cykloturistických tras a kde je to možné, na oddělování tras pro pěší turistiku

a cykloturistiku či omezení jízdy na kole po nezpevněných cestách. Důležité je dále snažit se bránit sportovním aktivitám, které poškozují přírodní prostředí, jako je např. horolezectví na nepovolených skalách či jezdectví. Plán péče o CHKO Moravský kras rovněž upozorňuje na problematiku šíření osvěty o nutnosti ochrany přírody mezi veřejností, a proto se snaží zaměřovat svoji činnost na pořádání přednášek či různých exkursí pro veřejnost. Dále Správa CHKO vydává různé tiskoviny a šíří informace pomocí webových stránek. Poukazuje se zde však na problém chybějícího návštěvnického střediska ochrany přírody, které by tyto ekologicky zaměřené informace šířilo mezi veřejnost dlouhodobě.

Ceny základních služeb pro turisty v CHKO Moravský kras

Jak již bylo výše zmíněno, v České republice nejsou v současné době zpoplatněny vstupy do národních parků či chráněných krajinných oblastí. Návštěvníci jsou povinni platit při vjezdu automobilem do lokality parkovné, které činí 50 Kč/automobil a motocykl a rovněž jsou povinni platit vstup do jeskyní, které se pohybuje v případě nejnavštěvovanějších Punkevních jeskyní cca 110–180 Kč/osoba, samozřejmě v závislosti na výběru prohlídkové trasy a měsíci v roce (smk.cz, 2009). Dále mají návštěvníci možnost využít služeb ekologického vláčku, jehož cena se pohybuje do 80 Kč pro dospělé a 60 Kč pro dítě. Zpoplatněno je rovněž využití lanovky, která vede k hornímu můstku Propasti Macocha a je považovaná za ekologicky nejšetrnější dopravní prostředek. Zpáteční cena lanovky činí 90 Kč pro dospělého člověka a 70 Kč pro dítě. Tento způsob přepravy je vhodný pro všechny návštěvníky, kteří nemohou nebo nechtějí chodit pěšky. Zřízení lanové dráhy rovněž umožnilo zrušení veškeré automobilové dopravy ze Suchého žlebu (cavemk.cz, 2007).

4. METODIKA PRÁCE

Tato kapitola práce se zabývá definováním metodologických východisek realizovaného dotazníkového šetření.

4.1 Metodologická východiska

Podkapitola se zaměřuje na stanovení cíle výzkumu a definování výzkumných otázek, přičemž tento postup byl podložen studiem literatury, zabývající se tématem kvantitativního a kvalitativního výzkumu (Gabora, 2000 a Šeříček a kol., 2007).

Výzkumné šetření, které je součástí této diplomové práce probíhalo v několika krocích, jež jsou popsány níže:

1. stanovení problému (studium literatury),
2. stanovení hlavního cíle a navazujících výzkumných otázek,
3. výběr metod použitých ve výzkumu,
4. příprava dotazníkového šetření,
5. realizace dotazníkového šetření,
6. vyhodnocení zjištěných dat,
7. formulace závěrů.

4.2.1 Stanovení hlavního cíle a navazujících výzkumných otázek

Hlavním cílem předkládané diplomové práce bylo zjistit, pomocí metody kontingentního oceňování (dotazníkového šetření), ochotu návštěvníků chráněné krajinné oblasti Moravský kras platit za ekosystémové služby, které chráněná území a životní prostředí obecně, poskytují. Vzhledem k nutnosti porozumění dotazníku respondenty byl pojem ekosystémová služba nahrazen pojmy ochrana přírody či péče o chráněná území s ohledem na kontext pokládaných otázek.

S ohledem na hlavní cíl byla definována **hlavní výzkumná otázka:**

- Jsou návštěvníci CHKO Moravský kras ochotni platit za ekosystémové služby, které příroda poskytuje?

Následně došlo k dekompozici hlavní výzkumné otázky a bylo stanoveno sedm dílčích výzkumných otázek (a-g), které převádějí cíl do konkrétní podoby:

a) Jaké jsou nejčastější důvody návštěvy CHKO Moravský kras?
b) Jaký je postoj respondentů ke službám, které pro návštěvníky poskytuje CHKO Moravský kras?
c) Jaké je povědomí respondentů o pojmu ekosystémová služba a cílech chráněných území?
d) Jaká je ochota respondentů platit za ekosystémové služby a jaké jsou případně důvody jejich neochoty?
e) Co je hlavním motivem plateb za ES, jaký je přijatelný způsob příspěvku, upřednostňovaná výše platby a její frekvence?
f) Jaká je ochota respondentů dát část své daně z příjmu na podporu ochrany přírody, v případě zavedení daňové asignace?
g) Jaká je ochota respondentů strpět omezení, v případě dočasného zákazu vstupu do určitých částí lokality chráněného území?

4.2.2 Výběr metod použitých ve výzkumu

Prováděný výzkum byl realizován v rámci kontingentní metody oceňování (viz kapitola 3.3.1) a měl podobu kvantitativního výzkumu.

Kvantitativní metodou výzkumu rozumíme sběr dat, který se zaměřuje na velký počet respondentů. Nejčastěji je realizován pomocí dotazníkového šetření, přičemž data zjištěná pomocí dotazníků jsou poté zpracována a vyhodnocena (survio.cz, 2012).

Hlavní výhodou kvantitativního výzkumu je dle Punche (2008) možnost získání informací od velkého počtu respondentů, při relativně malých nákladech a v krátkém čase. Výhodou je rovněž anonymita a dostatek času na vyplnění, který písemný dotazník respondentovi poskytuje. Problematická je naopak návratnost dotazníků, která je často velmi nízká, a proto autor doporučuje rozesílat dotazník dvojnásobnému počtu respondentů, než je třeba pro výsledky výzkumu. Problémy často přináší i nejasná formulace otázek a jejich následné nepochopení respondenty, které je nutno eliminovat prostřednictvím realizace předvýzkumu a pomocí následného upravení otázek.

Dotazníkové šetření, realizované v rámci předkládané diplomové práce, bylo uskutečněno na základě studia výše uvedené literatury s cílem eliminovat jeho nedostatky. V rámci dotazníkového šetření byl tedy realizován předvýzkum (viz kapitola 4.2.4). Sběr odpovědí probíhal částečně papírovou i elektronickou formou, přičemž výsledky byly následně všechny převedeny do elektronické podoby a vyhodnoceny pomocí matematických metod.

4.2.3 Příprava dotazníkového šetření

Pro naplnění cíle této diplomové práce byl vytvořen dotazník, složený z celkem 19 otázek, které vycházejí ze sedmi dílčích výzkumných otázek, uvedených v kapitole 4.2.1. Z důvodu odbornosti práce byl v úvodu dotazníku respondentovi vysvětlen pojem ekosystémová služba s cílem zajistit jeho větší porozumění dané problematiky a tím tedy také validitu dotazníku. Otázky byly inspirované odbornou literaturou a vědeckými články, jako například MA (2005), Soukupová (2010), Dvořák (2007) či příručkou Hodnotenie ekosystémových služeb v chránených územích Karpát so zameraním na Slovensko (2014). V dotazníkovém šetření byly použity zejména uzavřené otázky, kde respondent vybíral jednu či více z nabízených alternativ. Dále se v dotazníku poměrně často vyskytovaly také otázky polootevřené, což znamená, že k uzavřené otázce byla přidána možnost „jiné“, čímž bylo respondentovi umožněno vyjádřit volně svůj odlišný názor. Dotazník obsahuje pouze jednu otevřenou otázku, kam respondenti píší slovně svoji odpověď, přičemž se jedná o otázku, zjišťující jejich bydliště.

Úvodem tedy dotazník obsahuje oslovení respondenta, které má za účel jej nalákat k jeho vyplnění. Následují rovněž kontaktní údaje na autorku dotazníku a diplomové práce. Níže jsou uvedeny konkrétní otázky, které dotazník obsahuje, a které korespondující s jednotlivými výše stanovenými výzkumnými otázkami. Konkrétní níže uvedené otázky měli tedy identifikovat:

a) **nejčastější důvody návštěvy CHKO Moravský kras**

Otázky, spadající pod tuto výzkumnou otázku, se nacházejí v úvodu dotazníku a jejich hlavní účel je zjistit, zda a jak často respondent chráněnou krajinnou oblast

Moravský kras navštěvuje. Dále je snahou identifikovat hlavní důvody, které ho k návštěvě vedly.

1. Navštívil/a jste někdy CHKO Moravský kras?
2. Jaké jsou nejčastější důvody Vaší návštěvy Moravského krasu?

b) postoj respondentů ke službám pro návštěvníky v CHKO Moravský kras

Otázky č. 3 a 4 zjišťují postoj respondentů k cenám služeb, které CHKO Moravský kras nabízí. Cílem je rovněž identifikovat preference respondenta z hlediska toho, jakou částku a do jaké oblasti služeb je ochoten investovat.

3. Jsou podle Vašeho názoru ceny služeb v CHKO Moravský kras přijatelné? (vstup do jeskyně, lanovka, loď apod.)
4. Odhadněte prosím, kolik peněz jste ochoten/ochotna utratit při návštěvě CHKO Moravský kras na ubytování, stravu, vstupné atd.

c) povědomí respondentů o pojmu ekosystémová služba a cílech chráněných území

Účelem této otázky je získat informace o tom, jaký z cílů, které chráněná území plní, je pro návštěvníky důležitý a jaký méně. Rovněž je cílem odhalit, jaké je povědomí návštěvníků chráněné oblasti o pojmu ekosystémová služba. Vzhledem k tomu, že lze předpokládat, že je pro většinu z nich pojem nový, nebyla otázka vložena ihned do úvodu s cílem respondenta neodradit od dalšího vyplnění a rovněž byla do dotazníku vložena vysvětlivka tohoto pojmu.

5. Chráněné území má dle mezinárodní definice několik cílů. Vyberte prosím tři cíle, které pro chráněné území považujete za nejdůležitější.
6. Setkal/a jste se někdy v minulosti s pojmem ekosystémová služba?

d) ochota respondentů platit za ekosystémové služby, které chráněná území poskytují a identifikovat rovněž důvody neochoty

Níže vypsané otázky 7–9 souvisí s použitím metody kontingentního hodnocení, jelikož je zde využito měřítko ochoty platit. Snahou je tedy identifikovat, kdo by měl dle respondenta za ekosystémové služby platit a také zda je respondent sám ochotný přispívat na ekosystémové služby neboli na ochranu přírody. Návštěvník je rovněž v případě záporné odpovědi tázán, jaké jsou důvody jeho neochoty za péči o chráněná území platit. V případě, že respondent odpoví na otázku č. 8 záporně, pokračuje v dotazníku vyplněním otázky č. 9 a následně přejde až k otázce č. 14. Pokud je respondentova odpověď kladná, přeskočí otázku č. 9 a dotazník vyplní do konce. Pokud nastane situace, že se respondent nemůže rozhodnout a volí třetí variantu „nevím“, vyplní všechny následující otázky.

7. Kdo by podle Vašeho názoru měl platit za zajištění ochrany přírody?
8. Byl/a byste ochotný/á přispět na péči o chráněná území (např. platit vstup do chráněných území apod.)?
9. Proč nejste ochotný/á přispět na péči o chráněná území?

e) hlavní motiv plateb za ES, přijatelný způsob příspěvku a rovněž upřednostňovaná výše platby a její frekvence

Tyto otázky byly do dotazníku zařazeny z důvodu zjistit, jaký je hlavní motiv respondenta pro platbu a rovněž jakou formu příspěvku by preferoval. Dále otázka č. 12 identifikuje upřednostňovanou frekvenci, v jaké je návštěvník ochoten na ochranu přírody přispívat a poslední otázka v této části zjišťuje, kolik peněz by byl respondent ochoten přispívat v případě snížení vládou poskytovaných příspěvků na ochranu přírody.

10. Jaký by byl Váš hlavní motiv pro přispívání na správu chráněného území?
11. Jaký způsob finančního příspěvku je pro Vás nejpřijatelnější?

12. Jak často jste ochotný/á přispívat na ochranu přírody?
13. V případě, že dojde ke snížení vládou poskytovaných příspěvků na financování chráněných území, kolik peněz byste byl/a ochotný/á platit ročně správě CHKO na zabezpečení dostatečné ochrany chráněného území?

f) ochota dát část své daně z příjmu na podporu ochrany přírody v případě zavedení daňové asignace

Do dotazníku byla vzhledem k řešené problematice zařazena i hypotetická otázka, zda by byl respondent ochoten dát část své daně z příjmu (cca 1-2 %) na ochranu životního prostředí v případě, že by byla daňová asignace v České republice zavedena.

14. V případě, že byste mohl/a rozhodnout, do jaké oblasti půjde část Vaší daně z příjmu, byl/a byste ochotný/á poskytnout platbu na ochranu životního prostředí?

g) ochota strpět omezení v případě dočasného zákazu vstupu do určitých částí lokality chráněného území

V otázce č. 15 je respondent tázán, jaké by bylo jeho chování v případě, že by určité skutečnosti omezily jeho možnost pobytu v chráněné lokalitě. Odpovídá tedy na otázku, zda a do jaké míry by byl ochoten toto omezení strpět.

15. Ochrana přírody v chráněných územích může dočasně omezit vstup do některých částí lokality, např. z důvodu hnízdění ptáků. Jak byste to zohlednil/a při plánování svých rekreačních aktivit v tomto území?

Následují otázky 16–19, které mají za cíl identifikovat socioekonomické údaje respondenta. Tyto otázky byly umístěny do poslední části dotazníku.

16. Jaké je Vaše pohlaví?
17. Jaký je Váš dosažený věk?

18. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
19. V jakém okrese ČR bydlíte?

Níže na obrázku č. 3, lze vidět schéma otázek a způsoby, jakými může být dotazník vyplněn.

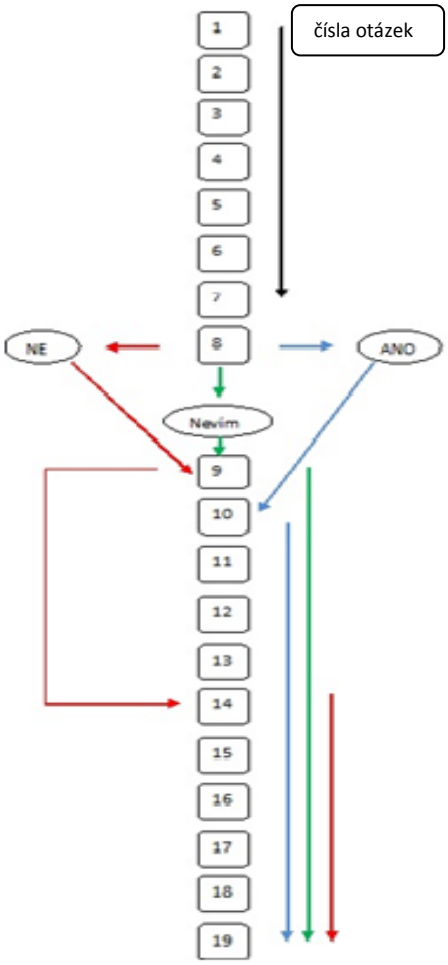

Obrázek 3: Schéma možností vyplnění dotazníku (vlastní zpracování)

Jak můžeme na obrázku č. 3 vidět, respondenti, kteří odpoví kladně na výše zmíněnou filtrační otázku („Navštívila jste někdy CHKO Moravský kras?“), postupují ve vyplňování dotazníku až k otázce č. 8 („Byl/a byste ochotný/á přispět na péči o chráněná území?“), která je pro účely této práce klíčová. V případě kladného zodpovězení otázky postupuje respondent k otázce č. 10 a následně vyplní všechny

zbývající otázky. Pokud zvolí respondent odpověď zápornou, je nutné pokračovat po vyplnění otázky č. 9 až k otázce č. 14 a dále. V případě, že si respondent není jistý a zvolí možnost třetí („nevím“) je požádán o vyplnění všech následujících otázek.

4.2.4 Realizace dotazníkového šetření

Výzkumný soubor

Výzkumný soubor, použitý v rámci realizovaného dotazníkového šetření, se skládal ze skupiny respondentů, kterou tvořili návštěvníci chráněné krajinné oblasti Moravský kras. Z hlediska dosažení validity dat bylo nutné, aby dotazník vyplňovali pouze jedinci, kteří chráněnou oblast Moravský kras ve svém životě alespoň jednou navštívili a mohli tedy posuzovat zde poskytované služby a dotazník kompletně vyplnit. K třídění vhodných respondentů sloužila hned první otázka ve znění: Navštívil/a jste někdy CHKO Moravský kras? Jedinci, kteří volili zápornou odpověď, již dále dotazník nevyplňovali a nejsou v hodnocení zohlednění.

Datum realizace dotazníkového šetření

Červen 2016 – listopad 2016

Z důvodu snazšího šíření dotazníků přímo mezi návštěvníky v lokalitě CHKO Moravský kras byl výzkum zahájen v letních měsících, kdy zde probíhá hlavní sezona.

Předvýzkum

Vzhledem k nutnosti zjištění míry porozumění dotazníku respondenty, byl na začátku června proveden předvýzkum. V rámci něhož byla mezi 10 respondentů šířena dokončená verze dotazníku (v papírové formě), s cílem zjistit, zda je pro respondenty srozumitelný, či potřebuje změny. V rámci zpětné vazby nebyly zjištěny závažné nedostatky či nejasné otázky, a tudíž bylo autorkou rozhodnuto v původní verzi dotazník šířit a 10 ks dotazníků použitých v rámci předvýzkumu bylo zařazeno do vyhodnocení.

Sběr dat v dotazníkovém šetření

Dotazníky byly v rámci šetření šířeny ve dvou verzích:

- **elektronická –** Tito respondenti byli kontaktováni prostřednictvím sociální sítě Facebook, kde jim byl dotazník poslán formou soukromé zprávy s prosbou o vyplnění. Dotazník byl v podobě odkazu na webové stránky survio.cz. Další využívanou možností bylo rozesílání dotazníku pomocí emailu.
- **papírová –** Dále byli respondenti oslovování rovněž pomocí papírové verze dotazníku a to jednak přímo v lokalitě chráněné krajinné oblasti Moravský kras a poté také v jednom z turisty nejnavštěvovanějším hotelu ve městě Blansku.

Sběr v lokalitě CHKO Moravský kras probíhal ve dvou formách, kdy část výzkumu byla prováděna autorkou práce osobně v těchto lokalitách:

- u stanice lanové dráhy, vedoucí na Horní můstek propasti Macocha,
- na Horním můstku propasti Macocha,
- v okolí vstupu do Punkevních jeskyní,
- v okolí restauračního zařízení Skalní mlýn.

Dotazník byl šířen rovněž v okolí Kateřinských jeskyní a to za pomoci tamních průvodců, kteří na žádost autorky práce dotazník šířili mezi návštěvníky.

Sběr v blanenském hotelu byl realizován konkrétně v hotelu s názvem Wellness hotel Panorama **** nacházející se v části Blansko – Češkovice. Tento hotel patří jednoznačně mezi turisty nejnavštěvovanější hotely v Blansku. Velká část zde ubytovaných návštěvníků míří právě do lokality Moravského krasu. Vzhledem k častému pořádání oblíbených akcí pro veřejnost, navštěvují hotel často i občané města Blanska. V hotelu byl výzkum z části prováděn opět samotnou autorkou a rovněž za pomoci několika zaměstnanců hotelu a to manažerky a masérky, které byly ochotny autorce práce s výzkumem pomoci.

5. VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Tato kapitola se zabývá vyhodnocením dotazníkového šetření, které mělo za cíl identifikovat ochotu občanů platit za ekosystémové služby s využitím metody kontingentního oceňování, konkrétně pomocí dotazníkového šetření. V rámci této kapitoly bude tedy vyhodnocen hlavní cíl této diplomové práce a rovněž také dílčí výzkumné otázky definované v kapitole 4.2.1.

5.1 Vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření, zaměřené na získání informací o míře ochoty platit za ekosystémové služby bylo realizované u návštěvníků lokality CHKO Moravský kras. V případě vyhodnocení tohoto dotazníkového šetření nebylo využito statických metod.

5.1.1 Základní informace o dotazníkovém šetření

Sběr odpovědí se začal realizovat od června 2016. Důvodem byla snaha, získat mimo jiné odpovědi respondentů přímo v lokalitě CHKO, a proto bylo tedy využito letních měsíců, kdy zde probíhá hlavní sezóna. Dotazníkové šetření bylo ukončeno na začátku listopadu 2016. Jak již bylo zmíněno v metodice, dotazník byl mezi respondenty šířen ve dvou verzích, a to papírové a elektronické. V papírové podobě bylo mezi respondenty distribuováno 160 dotazníků. Návratnost papírové verze dotazníků činila cca 92 %, vzhledem k tomu, že z původních 160 kusů dotazníků bylo respondenty vyplněno 148 dotazníků. Z navrácených dotazníků však bylo nutné vyřadit neúplně či chybně vyplněné dotazníky. Další způsob šíření dotazníku mezi respondenty byl pomocí elektronické verze na webu survio.cz. Po celkovém zpracování výsledků obou verzí dotazníků (kdy papírové verze dotazníků byly rovněž převedeny do elektronické podoby) a po vyselektování chybných a nekompletních dotazníků bylo tedy do výzkumu zařazeno 291 dotazníků (n=291).

5.1.2 Sociodemografické údaje o respondentech dotazníkového šetření

Sociodemografické údaje o respondentech se snažily identifikovat otázky č. 16–19 (viz kapitola 4.2.3). Z celkového počtu 291 respondentů tvořily 54 % ženy, což je 157

dotazníků. Počet mužů dosahoval tedy 46% s počtem 134 dotazníků. Co se týká věku, dominantní skupina respondentů byla tvořena občany ve věku 30 – 49 let, přičemž podíl tvořil 44 %, což je celkem 128 responzí. Druhou nejpočetnější skupinu tvořili respondenti ve věku 15 – 29 let (25,1 %, 73 responzí). Věková skupina 50 – 64 let se podílela 20,6 % (60 responzí). Nejméně početnou skupiny tedy tvořili lidé starší 65 let, kdy dotazník vyplnilo pouze 30 návštěvníků CHKO Moravský kras, přičemž podíl tvořil 10,3 %.

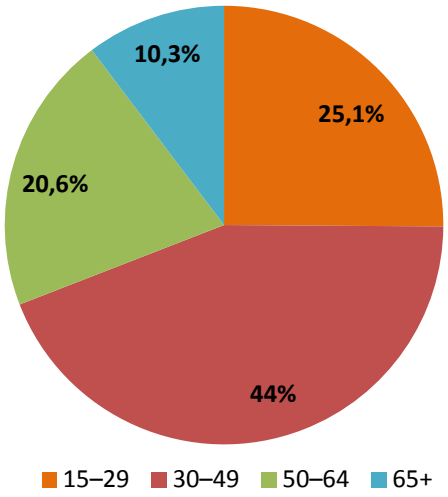

Graf 1: Věková struktura respondentů (n=291)

(vlastní zpracování)

Co se týká míry dosaženého vzdělání, nejvyšší počet tvořili respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou, jejichž počet dosahoval 119 (40,9 %) z 291 celkového počtu odpovědí. Druhou nejpočetnější skupinu tvořili občané s vysokoškolským vzděláním a to 75 (25,8 %). Středoškolského vzdělání bez maturity či vyučení dosáhlo 55 jedinců (18,9 %), u vyšší odborné úrovně vzdělání činil počet respondentů celkem 22 (7,6 %) a nejnižší počet respondentů dotazníku byl pouze se základním vzděláním a to 20, což činní podíl 6,9 %.

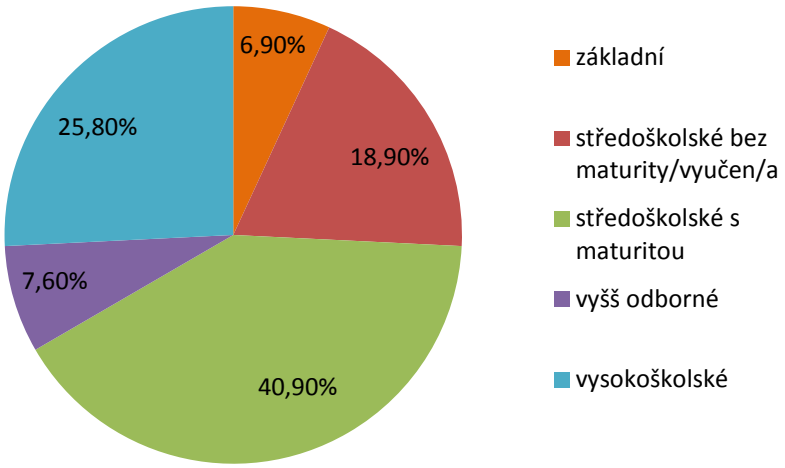

Graf 2: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů (n=291)

(vlastní zpracování)

Tabulka 5: Celkový profil respondentů (n=291)

Počet respondentů: 291 **Z toho: ženy:157 muži:134**					
Věková skupina **Z toho:**	**15 – 29 let**	**30 – 49 let**	**50 – 64 let**	**65 a více let**	
	73	**128**	**60**	**30**	
muži	32	66	23	14	
ženy	41	62	37	16	
Vzdělání **Z toho:**	**základní**	**středoškolské bez maturity/vyučen/á**	**středoškolské s maturitou**	**vyšší odborné**	**vysokoškolské**
	20	**55**	**119**	**22**	**75**
muži	15	21	54	10	39
ženy	5	34	65	12	36

(vlastní zpracování)

V tabulce výše lze vidět celkové shrnutí profilu respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu. Tabulka sumarizuje informace o pohlaví, věku a vzdělání účastníků dotazníkového šetření. Po bližším vyhodnocení dat je možné tvrdit, že co se týká rovnováhy pohlaví v případě jednotlivých věkových skupin, největší rozdíl se nachází

ve skupině respondentů ve věku 50 – 64, kdy se výzkumu zúčastnilo 23 mužů a 37 žen a rozdíl tedy dosahuje čísla 14. V ostatních věkových skupinách není rozdíl markantní. Z hlediska vzdělání dosahuje největší rozdíl mezi pohlavími čísla 13 a to ve skupině jedinců se středoškolským vzděláním bez maturity či vyučenými. Jak již bylo výše zmíněno, *nejpočetnější skupinu respondentů tvořili jedinci ve věku 30 – 49 let a z hlediska dosaženého vzdělání respondenti se středoškolským vzdáním s maturitní zkouškou.*

Posledním sledovaným socioekonomickým znakem, který byl u respondentů zjišťován, bylo jejich bydliště, konkrétně se zaměřením na okres ČR, ze kterého pocházejí. V tabulce níže je tedy možné vidět varianty odpovědí na otevřenou otázku č. 19.

Tabulka 6: Bydliště respondentů (n=291)

Varianta odpovědi	Bydliště respondenta	Četnost odpovědí	Podíl (%)
1	Blansko	113	38,72
2	Brno-město	61	20,75
3	Brno-venkov	39	13,39
4	Benešov	4	1,96
5	Břeclav	1	0,33
6	Hodonín	2	0,68
7	Jihlava	1	0,33
8	Kroměříž	3	1,02
9	Kutná Hora	5	1,71
10	Nymburk	2	0,68
11	Olomouc	8	2,74
12	Opava	2	0,68
13	Ostrava	4	1,36
14	Praha	15	5,14
15	Prostějov	3	1,02
16	Svitavy	4	1,36
17	Šumperk	1	0,33
18	Třebíč	3	1,02
19	Vyškov	14	4,83
20	Znojmo	6	2,05
Celkem	**-**	**291**	**100%**

(vlastní zpracování)

Z tabulky je patrné, že respondenti, kteří se dotazníkového šetření zúčastnili, pochází celkem z dvaceti různých okresů ČR, přičemž je zřejmé, že většina z nich se nachází v Jihomoravském kraji. Nejpočetnější skupinu respondentů tvořili obyvatelé okresu

Blansko s počtem 113 respondentů (38,72 %), vzhledem k tomu že se zde nachází lokalita CHKO Moravský kras. Druhým nejpočetněji zastoupeným okresem je okres Brno-město (61 respondentů, 20,75 %), následovaný okresem Brno-venkov s počtem 39 respondentů (13,39 %). Dále mezi okresy výrazněji figuruje okres Praha s počtem 15 respondentů (5,14 %) a také okres Vyškov (14 respondentů, 4,83 %) či Olomouc (8 respondentů, 2,74 %). V mapě níže, vytvořené pomocí softwaru ArcGIS, lze rovněž vidět původ respondentů dotazníkového šetření s ohledem na množství respondentů z jednotlivých okresů.

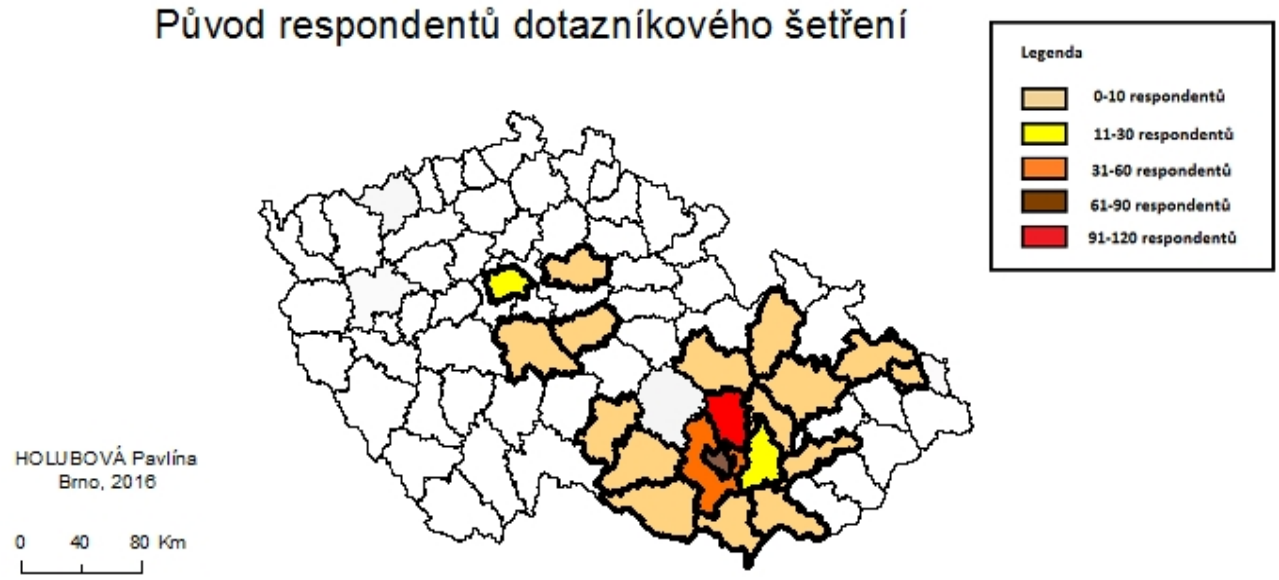

Obrázek 4: Mapa původu respondentů dotazníkového šetření (vlastní zpracování)

5.1.3 Vyhodnocení dílčích výzkumných otázek dotazníkového šetření

Jak již bylo výše uvedeno, v rámci celkového cíle diplomové práce, kterým je zjistit ochotu návštěvníků CHKO Moravský kras platit za ekosystémové služby, které nám poskytuje příroda, bylo definováno rovněž 7 navazujících dílčích výzkumných otázek (a-g). Práce se tedy v této podkapitole bude zaměřovat na jejich vyhodnocení dle konkrétních otázek z výzkumu, které s těmito dílčími výzkumnými otázkami

korespondují. Součástí naplnění hlavního cíle výzkumu, pomocí dekompozice hlavní výzkumné otázky, bylo tedy zjistit:

a) nejčastější důvody návštěvy chráněné oblasti Moravský kras

1. *Navštívila jste někdy CHKO Moravský kras?*

Účelem této úvodní filtrační otázky bylo identifikovat jedince, vhodné pro vyplnění dotazníku a tedy pro výzkum realizovaný v rámci předkládané práce. Výzkum v této diplomové práci se zaměřoval pouze na občany, kteří sledovanou lokalitu CHKO Moravský kras alespoň jednou navštívili, a proto byla tato otázka v dotazníku nutná. Jedinci, kteří zvolili zápornou odpověď, již dále ve vyplňování dotazníku nepokračovali a tyto dotazníky byly z vyhodnocení výzkumu vyřazeny, a tudíž se nepromítly do celkového výsledku šetření. Co se týká vyhodnocení této otázky, vycházíme tedy z faktu, že všech 291 respondentů (n=291) navštívilo alespoň jednou CHKO Moravský kras. Z celkového počtu 291 respondentů jich 81 (27,8 %) navštívilo lokalitu pouze jednou a zbylých 210 respondentů (72,2 %) navštívilo oblast opakovaně (viz následující graf č. 3).

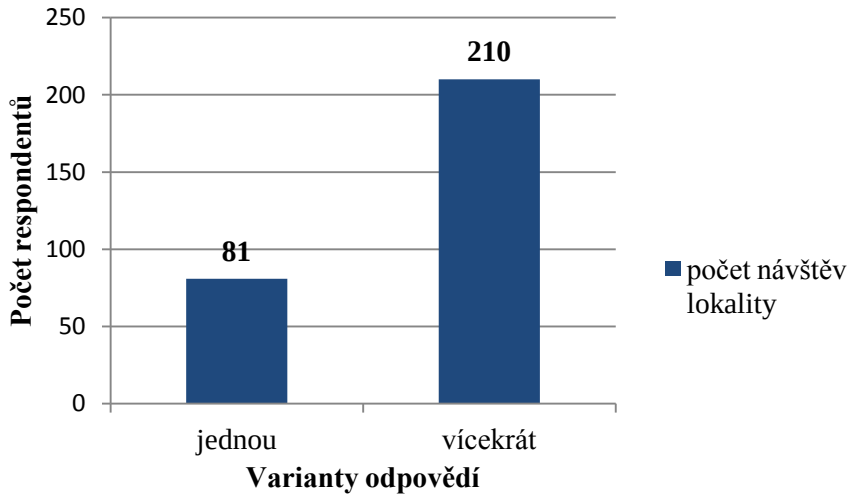

Graf 3: Navštívila jste někdy CHKO Moravský kras? (n=291)

(vlastní zpracování)

2. *Jaké jsou nejčastější důvody Vaší návštěvy Moravského krasu?*

Tato otázka byla koncipována jako otázka s více možnými odpověďmi a identifikovala nejčastější důvody jedinců pro návštěvu Moravského krasu. Z počtu 291 respondentů

zvolilo 105 pouze jednu odpověď a zbylých 186 vybralo odpovědí více. Otázka byla rovněž typem tzv. polootevřené otázky, a tudíž obsahovala možnost „jiné“, kam respondenti mohli vypsat své další odpovědi. Této možnosti však využilo ať již samostatně či v kombinaci s jinou odpovědí pouze 9 respondentů. Z vyhodnocení tedy vyplývá, že nejčastějším důvodem návštěvy CHKO Moravský kras je návštěva přírodních památek, kterou zvolilo celkem 199 respondentů, což je 68,9 % respondentů, druhým nejčastějším důvodem je turistika (145 respondentů, 50,2 %) a sport (124 respondentů, 42,9 %) a pozorování přírody (95 respondentů, 32,9 %). Ostatní možnosti byly vyhodnoceny jako méně časté. Všechny varianty odpovědí lze vidět níže v tabulce č. 7.

Co se týká varianty 2.6 „jiné“, jak již bylo výše zmíněno, možnost zvolilo pouze 9 respondentů, kteří mezi odpovědi uváděli jako důvod návštěvy práci či brigádu průvodce v lokalitě CHKO Moravský kras. Nejčastěji volené odpovědi a kombinace odpovědí respondentů lze vidět v grafu č. 4 níže.

Tabulka 7: Varianty odpovědí na otázku č. 2 – důvody návštěvy MK

Varianty odpovědí	
2.1	pozorování přírody, rostlin a živočichů
2.2	sport (cyklistika apod.)
2.3	návštěva přírodních památek (jeskyně, propast Macocha apod.)
2.4	turistika
2.5	návštěva restaurací a ubytovacích zařízení
2.6	Jiná - uveďte:

(vlastní zpracování)

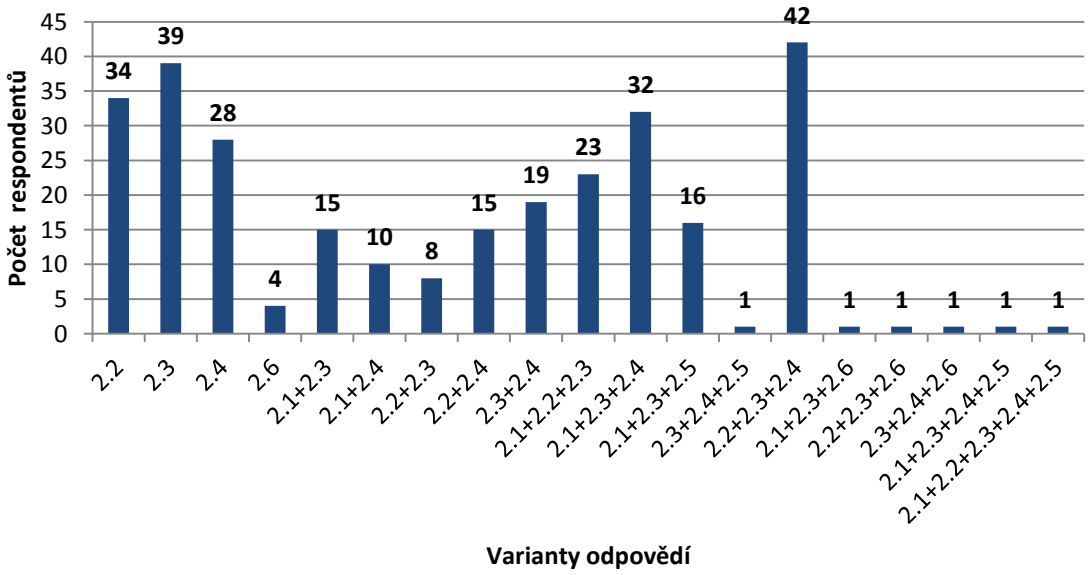

Graf 4: Jaké jsou nejčastější důvody Vaší návštěvy Moravského krasu? (n=291)

(vlastí zpracování)

Při bližším zkoumání dat (viz tabulka č. 8) lze tvrdit, že lokalitu za účelem návštěvy přírodních památek, jako jsou jeskyně či propast Macocha, navštěvují respondenti napříč všemi věkovými skupinami i oběma pohlavími (je zde patrný mírně vyšší počet žen). Nejčastěji však tuto variantu volili respondenti ve věku 30–39 let. Zatímco

například za účelem sportu využívá oblast o něco více mužů než žen a to opět zejména věková kategorie 30–49 let. Pokud to porovnáme s využitím lokality pro účely turistické, v tomto případě lze tvrdit, že je lokalita k tomuto účelu využívána všemi věkovými skupinami rovnoměrně s výjimkou respondentů starších 65 let. Pozorování živočichů jako důvod návštěvy volili jedinci ze všech věkových skupin téměř vyrovnaně. Rozdíl volby odpovědi vidíme v případě varianty 2.5, což je návštěva restauračních zařízení, kterou volilo více mužů než žen.

Tabulka 8: Vyhodnocení otázky č. 2 – důvody návštěvy MK dle věkových skupin a pohlaví respondenta

Varianta odpovědi	Pohlaví (v %)		Celkem (absolutní počet)	Věková skupina (muži+ženy v %)				
	muži	ženy		15-29 let	30-49 let	50-64 let	65 let a více	Celkem (absolutní počet)
2.1	46,32	53,68	95	25,26	34,74	22,11	17,89	95
2.2	50,81	49,19	124	28,51	43,55	29,03	1,61	124
2.3	30,70	60,30	199	25,63	42,71	16,58	15,08	199
2.4	44,83	55,17	145	22,76	46,90	26,21	4,14	145
2.5	64,71	35,29	17	5,88	11,76	41,18	41,18	17
2.6	57,14	42,86	7	71,43	14,29	14,29	0,00	7
Celkové zastoupení respondentů (v %)	46,05	53,95	291	25,09	43,99	20,62	10,31	291

(vlastní zpracování)

b) postoj respondentů ke službám pro návštěvníky v chráněné krajinné oblasti Moravský kras

3. *Jsou podle Vašeho názoru ceny služeb v CHKO Moravský kras přijatelné? (vstup do jeskyně, lanovka, loď apod.)*

Uzavřená otázka zjišťovala názor respondentů na ceny služeb, které CHKO Moravský kras svým návštěvníkům poskytuje. Jedná se například o výši vstupného do jeskyní, cenu lanovky vedoucí na Horní můstek či cenu projížďky lodí v jeskyních. Na základě vyhodnocení této otázky lze tvrdit, že většina návštěvníků považuje ceny za přijatelné,

vzhledem k tomu, že tuto odpověď zvolilo 267 respondentů (91,8 %) a pouze 24 respondentů (8,2 %) jsou toho názoru, že ceny služeb v lokalitě jsou příliš vysoké. Výsledek lze vyčíst rovněž z grafu č. 5. Konkrétně lze říci, že zápornou odpověď volilo více žen než mužů a jednalo se zejména o věkovou skupinu jedinců starších 65 let, kdy z 30 respondentů označilo 8 z nich ceny za příliš vysoké (viz tabulka č. 9).

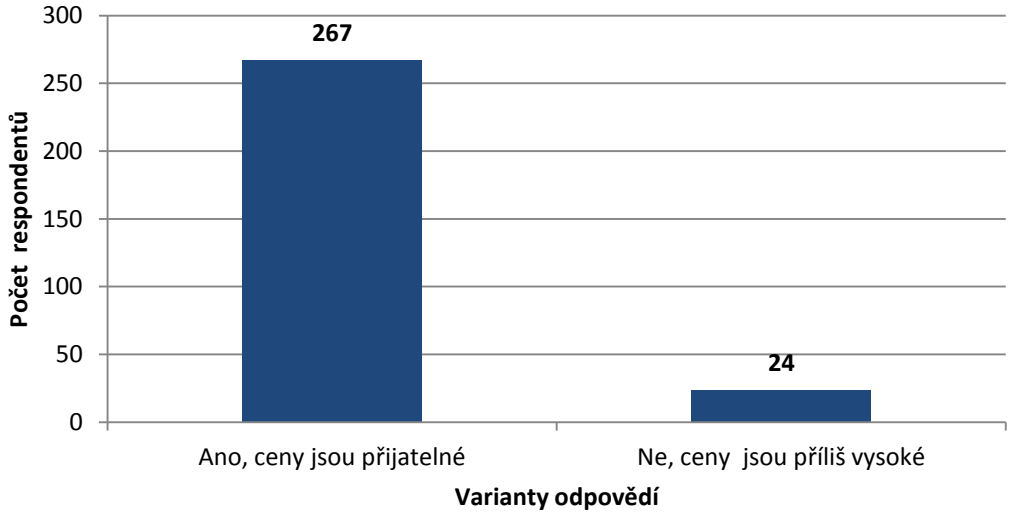

Graf 5: Jsou podle Vašeho názoru ceny služeb v CHKO Moravský kras přijatelné? (n=291)

(vlastní zpracování)

Tabulka 9: Vyhodnocení otázky č. 3 – názor na ceny poskytovaných služeb dle věkových skupin a pohlaví respondenta

Varianta odpovědi	Pohlaví		Celkem	Věková skupina			
	Muži	Ženy		15-29 let	30-49 let	50-64 let	65 let a více
Ceny jsou příliš vysoké	9	15	24	3	7	6	8
Celkem respondentů ve výzkumu	**143**	**157**	**291**	**73**	**128**	**60**	**30**

(vlastní zpracování)

4. *Odhadněte prosím, kolik peněz jste ochoten/ochotna utratit při návštěvě CHKO Moravský kras na vybrané služby.*

Otázka č. 4 se snaží již konkrétněji identifikovat preference respondentů, které se týkají odhalení výše finanční částky, kterou jsou ochotni vynaložit na konkrétní vybrané služby, které lokalita nabízí. Jedná se o preferovanou výši finanční částky na ubytování, stravu, nákupy např. suvenýrů, dopravu do lokality a zejména na výši vstupného např. do jeskyní.

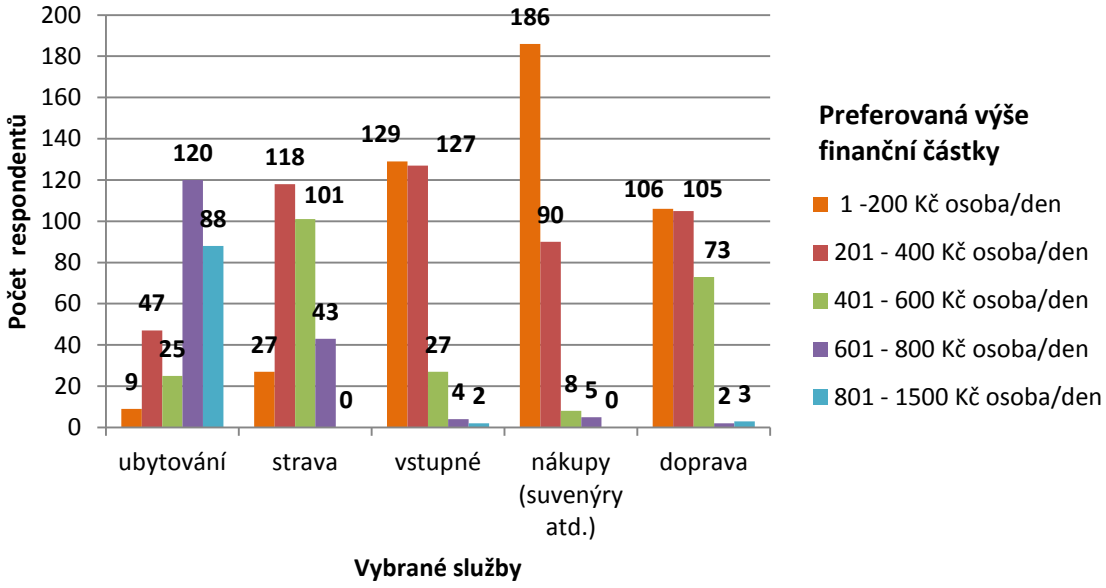

Graf 6: Odhadněte prosím, kolik peněz jste ochoten/ochotna utratit při návštěvě CHKO Moravský kras na vybrané služby. (n=291)

(vlastní zpracování)

Z grafu č. 6 lze zjistit preferované výše finančních částek, které jsou návštěvníci ochotni vynaložit na jednotlivé vybrané služby. Je tedy možné tvrdit, že co se týká ubytování nejvíce respondentů (120 jedinců, 41,4 %) by preferovalo částku 601 – 800 Kč za den/noc. V případě stravy jsou jedinci ochotni nejčastěji vynaložit částku 201 – 400 Kč denně, vzhledem k tomu, že tuto možnost vybralo 118 respondentů (40,55 %), druhou nejčastější odpovědí bylo 401 – 600 Kč, kterou zvolilo 101 respondentů (34,71 %). Z výzkumu vyplývá, že na nákupy např. suvenýrů z dané lokality nejsou návštěvníci ochotni vynaložit velké částky, vzhledem k tomu, že 186 z nich (63,92 %) volilo nejnižší částku a to 1 – 201 Kč. V případě dopravy do lokality se dá na základě

výsledků průzkumu říci, že preferované byly dvě možnosti a to 1 – 200 Kč (106 respondentů, 36,43 %) a 201 – 400 Kč (105 respondentů, 36,8 %). Za nejdůležitější položku je zde považováno vstupné, kde z výsledků lze vidět, že návštěvníci preferují částky spíše nižší a to 1 – 200 Kč (129 respondentů, 44,33 %) a 201 – 400 Kč (127 respondentů, 43,64 %). Podrobné výsledky lze vidět v grafu č. 6 výše.

Při bližším zkoumání podle očekávání vyplynulo, že za výše uvedené služby volili nižší částky (1 – 200 Kč) častěji mladí lidé ve věku 15 – 29 let, což může být způsobeno faktem, že určitá část jedinců tohoto věku stále studuje a nemá tedy tak velké finanční možnosti. Stejná tendence volit častěji nižší částky byla zaznamenána i v případě skupiny lidí starších 65 let. Vyšší částky by tedy byli ochotni častěji vynaložit lidé věkových skupin 30 – 49 let a 50 – 64 let.

V tabulce č. 10 níže lze konkrétně vidět bližší vyhodnocení ochoty platit za vstupné do chráněného území z hlediska věkových skupin. Vstupné je považováno za nejdůležitější z hlediska cíle předkládané práce. Z tabulky č. 9 je tedy patrné, že mladá generace 15 – 29 let preferovala jako platbu za vstupné do chráněného území nejčastěji částku nejnižší a to 1 – 200 Kč (44 jedinců ze 73 celkových v této věkové skupině, 60,27 %). Dále 23 respondentů (31,51 %) v tomto věku volilo částku 201 – 400 Kč, 4 jedinci (5,48 %) by byli ochotni zaplatit 401 – 600 Kč a dva (2,84 %) dokonce částku 601 – 800 Kč. Jak již bylo výše uvedeno generace 30 – 49 let zvolila jako nejpreferovanější částku 201 – 400 Kč (59 respondentů, 46,09 %), druhou nejčastější byla částka 0 – 200 Kč (56 respondentů, 43,75 %) a 10 z celkových 128 (7,81 %) jedinců volilo jako ideální výši vstupného částku 401-600 Kč a 3 návštěvníci (2,34%) jsou dokonce ochotni zaplatit 601-800 Kč. Věková skupina 50 – 64 let preferuje částky 0 – 200 Kč (30 respondentů, 50,0 %) a 201 – 400 Kč, kterou zvolil téměř stejný počet jedinců a to 28 respondentů (46,67 %). Dva další (3,33 %) by byli ochotni zaplatit více než 401 Kč. Z grafu lze vidět, že nejpreferovanější částkou nejstarší generace je 0 – 200 Kč (20 respondentů, 66,67 %) a dále 10 (33,33 %) z nich volilo částku 201 – 400Kč. Celkově lze tedy tvrdit, že u všech věkových skupin, kromě 30 – 49 let a částečně tedy 50 – 64 let (kde je vidět velmi nízký rozdíl) převládá mezi návštěvníky jako preferovaná výše vstupného částka do 200 Kč. Avšak i částku do 400 Kč je

ochotných zaplatit poměrně dost respondentů a to konkrétně 118 z 291 celkových (40,55 %).

Tabulka 10: Vyhodnocení ochoty platit za vstupné dle věkových skupin respondenta

Výše vstupného na osobu a den	Věková skupina			
	15 – 29 let	30 – 49 let	50 – 64 let	65 let a více
1 – 200 Kč	44	56	30	20
201 – 400 Kč	23	59	28	10
401 – 600 Kč	4	10	2	0
601 – 800 Kč	2	3	0	0
801 – 1500 Kč	0	0	0	0
Celkem respondentů	**73**	**128**	**60**	**30**

(vlastní zpracování)

Následující tabulka č. 11 obsahuje vyhodnocení ochoty respondentů platit za dopravu do lokality chráněného území s ohledem na okres, ze kterého pocházejí. V tomto případě byly porovnávány preferované částky respondentů přímo z Blanska s těmi, kteří pocházejí z ostatních okresů, zmíněných níže v tabulce. Z údajů v tabulce vyplývá že, 52 respondentů pocházejících z Blanska je ochotno vynaložit na dopravu 1 – 200 Kč, což dosahuje poměru 46,02 %, dalších 41 je ochotno vynaložit 201 – 400Kč (36,28 %) a 20 respondentů preferuje částku 401 – 600 Kč (17,70 %). Co se týká respondentů z ostatních okresů, jejich počet dosahuje čísla 178, přičemž 54 z nich preferuje částku 1 – 200 Kč (30,34 %), dále 60 respondentů volí částku 201 – 400 Kč (33,71 %), 19 návštěvníků je ochotno vynaložit 401 – 600 Kč (29,21 %), dalších 10 volí částku 601 –800 Kč (5,62 %) a poslední 3 (1,62 %) dokonce variantu 801 – 1500 Kč. Z výše uvedeného je tedy patrné, že respondenti pocházející z Blanska častěji volili nejnižší částku 1-200 Kč zatímco například částka 401 – 600 Kč byla volena častěji respondenty z ostatních okresů.

Tabulka 11: Vyhodnocení ochoty platit za dopravu dle okresu, ze kterého respondent pochází.

Bydliště respondenta	Četnost odpovědí celkem	Výše finanční částky				
		1 – 200 Kč	201 – 400 Kč	401 – 600 Kč	601 – 800 Kč	801 –1500 Kč
Blansko	**113**	52	41	20	-	-
Brno-město	**61**	18	31	11	1	-
Brno-venkov	**39**	11	9	10	9	-
Benešov	**4**	1	1	-	-	2
Břeclav	**1**	1	-	-	-	-
Hodonín	**2**	1	1	-	-	-
Jihlava	**1**	-	-	2	-	-
Kroměříž	**3**	1	-	2	-	-
Kutná Hora	**5**	-	-	5	-	-
Nymburk	**2**	1	1	-	-	-
Olomouc	**8**	3	3	2	-	-
Opava	**2**	-	-	2	-	-
Ostrava	**4**	-	2	2	-	-
Praha	**15**	2	5	5	3	-
Prostějov	**3**	1	-	2	-	-
Svitavy	**4**	-	-	4	-	-
Šumperk	**1**	-	-	1	-	-
Třebíč	**3**	1	-	2	-	-
Vyškov	**14**	7	4	1	1	1
Znojmo	**6**	2	3	1	-	-
-	**291**	**106**	**105**	**73**	**2**	**3**

(vlastní zpracování)

c) povědomí respondentů o pojmu ekosystémová služba a cílech chráněných území

5. *Chráněné území má dle mezinárodní definice několik cílů. Vyberte prosím tři cíle, které pro chráněné území považujete za nejdůležitější.*

Účelem výše uvedené otázky bylo identifikovat, jaké je povědomí návštěvníků CHKO Moravský kras o pojmu chráněné území, jeho cílech a významu. Respondenti byli v této otázce vyzváni k výběru tří cílů, které podle jejich názoru pojem chráněné území nejvíce vystihují. Jedná se tedy o uzavřený typ otázky s možností zvolení více odpovědí, v tomto případě tří. Z celkového vyhodnocení otázky vyplývá, že nejdůležitějším cílem je dle návštěvníků ochrana rostlin, živočichů a celých biotopů, jelikož tuto možnost zvolilo 250 respondentů, což tvoří 89,5 %. Za druhý nejdůležitější cíl považovali občané vzdělávání a informování o ochraně přírody (165 respondentů,

56,7 %) následovaný cílem vědeckého výzkumu (141 respondentů, 48,1 %) a trvale udržitelného rozvoje regionu (138 respondentů, 47,4 %). Rozšíření rekreačních příležitostí zvolilo jako cíl chráněného území 129 respondentů (44,3 %) a nejméně z nich zvolilo jako cíl využití území pro rybolov a myslivost (16 respondentů, 5,5 %). V tabulce č. 12 lze vidět varianty možných odpovědí.

Tabulka 12: Varianty odpovědí na otázku č. 5 – cíle chráněných území

Varianty odpovědí	
5.1	vzdělávání a informování o ochraně přírody
5.2	ochrana rostlin, živočichů a celých biotopů
5.3	rozšíření rekreačních příležitostí
5.4	vědecký výzkum
5.5	trvale udržitelný rozvoj regionu
5.6	využití území pro rybolov a myslivost

(vlastní zpracování)

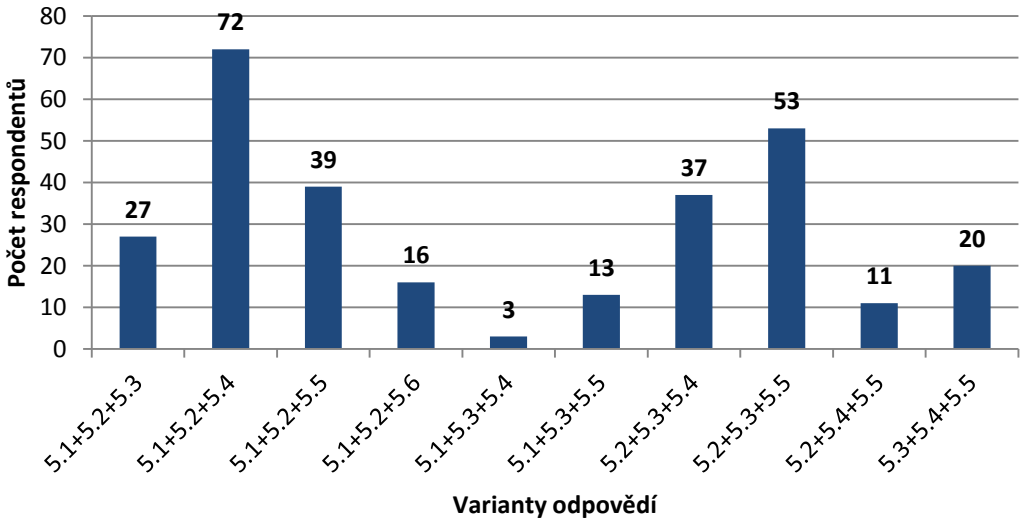

Graf 7: Chráněné území má dle mezinárodní definice několik cílů. Vyberte prosím tři cíle, které pro chráněné území považujete za nejdůležitější. (n=291)

(vlastní zpracování)

Graf s vyhodnocením otázky č. 5 včetně jejich nejčastěji volených kombinací je možné najít výše. Lze tedy tvrdit, že návštěvníci CHKO Moravský kras považují za nejdůležitější 3 cíle kombinaci cílů 5.1, 5. 2. a 5.4, což je vzdělávání a informování o ochraně přírody, ochranu rostlin a živočichů a vědecký výzkum (72 respondentů, 24,74 %) Druhou nejčastěji volenou kombinací byla 5.2,5.3 a 5.5 tedy již zmíněná ochrana rostlin a živočichů, rozšíření rekreačních příležitostí a trvale udržitelný rozvoj regionu (53 respondentů, 18,21 %). Ostatní méně časté kombinace lze najít v grafu č. 7 níže.

V případě bližšího zkoumání volby odpovědí z hlediska věkových skupin respondenta (viz tabulka č. 13), zde lze tvrdit, že v případě této otázky významněji nepřevažuje, u žádné z často volených odpovědí, určitá věková kategorie. Pouze v případě nejméně volené odpovědi 5.6 neboli „využití území pro rybolov a myslivost“ je patrná jednoznačná převaha mužů vyšší věkové kategorie (65 a více let).

Tabulka 13: Vyhodnocení otázky č. 5 – cíle chráněných území dle věkových skupin a pohlaví respondenta

Varianta odpovědi	Pohlaví (v %)		Celkem (absolutní počet)	Věková skupina (muži+ženy v %)				
	muži	ženy		15–29 let	30–49 let	50–64 let	65 let a více	Celkem (absolutní počet)
5.1	47,27	52,73	165	25,45	46,67	19,39	8,48	165
5.2	42,80	57,20	250	26,80	42,20	18,80	12,00	250
5.3	46,51	53,49	129	23,26	36,43	27,91	12,40	129
5.4	51,77	48,23	141	31,21	43,26	14,89	10,64	141
5.5	41,30	58,70	138	25,36	36,23	27,54	10,87	138
5.6	75,00	25,00	16	0,00	12,50	0,00	87,50	16
Celkové zastoupení respondentů (v %)	46,05	53,95	291	25,09	43,99	20,62	10,31	291

(vlastní zpracování)

6. *Setkal/a jste se někdy v minulosti s pojmem ekosystémová služba?*

Uvedená otázka č. 6 je vzhledem k cíli této práce považována za jednu z klíčových. Jejím úkolem bylo identifikovat míru znalosti pojmu ekosystémová služba veřejností. Jedná se o otázku uzavřeného typu s možností volby jedné odpovědi, přičemž jedinec volil mezi možnostmi „Pojem znám.“, „Pojem neznám.“ a „Pojem jsem již slyšel, ale nevím, co si pod ním představit.“ Aby byl současně podpořen také edukativní cíl dotazníku a současně bylo zamezeno nepochopení dotazníku ze stran respondentů, které by ovlivnilo validitu dat, byl pojem ekosystémová služba na začátku dotazníku vysvětlen a součástí otázky č. 6 byl rovněž odkaz na tuto definici. Z vyhodnocení (graf č. 7) vyplývá, že většina respondentů pojem zná z doslechu, ale není si jistá, jaký je přesně jeho význam (128 respondentů, 44,0 %). Dále 84 jedinců (28,9 %) označilo, že pojem zná a 79 respondentů (27,1 %) se s pojmem ekosystémové služby nikdy nesetkalo.

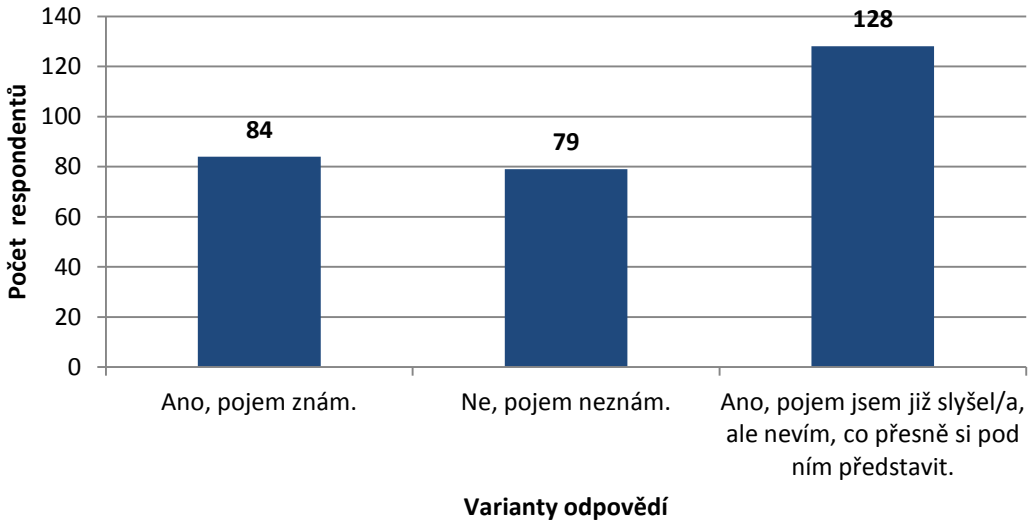

Graf 8: Setkal/a jste se někdy v minulosti s pojmem ekosystémová služba? (n=291)

(vlastní zpracování)

Zkoumáním odpovědí respondentů v souvislosti s jejich věkovými skupinami a pohlavím, bylo zjištěno, že záporné odpovědi se vyskytovaly o něco častěji u žen než u mužů, což souvisí s tím, že i kladné odpovědi „Ano, pojem znám“ převažovali mírně u mužů, nejedná se však o markantní rozdíly. Více lze vidět v tabulce č. 14, z které je

patrné, že z celkových 134 mužů, kteří dotazník vyplnili, jich 44 uvedlo, že pojem zná a 30 přiznalo, že se s pojmem nikdy nesetkalo. Oproti tomu je vidět mírný rozdíl v případě žen, kdy z celkového počtu 157 jich 40 uvedlo, že pojem zná a 49, že jej nikdy neslyšelo. Lze tedy tvrdit, že pojem ekosystémové služby, zná v případě uvedeného vzorku respondentů, o něco více mužů než žen.

Tabulka 14: Vyhodnocení otázky č. 6 – povědomí o pojmu ekosystémová služba dle věkových skupin a pohlaví respondenta

Varianta odpovědi	Pohlaví (v %)		Celkem (absolutní počet)	Věková skupina (muži+ženy v %)				
	muži	ženy		15–29 let	30–49 let	50–64 let	65 let a více	Celkem (absolutní počet)
Ano, pojem znám.	52,38	47,62	84	28,57	44,05	20,24	7,14	84
Ne, pojem neznám.	37,94	62,03	79	11,39	59,49	18,99	10,13	79
Ano, pojem jsem již slyšel/a, ale nevím, co přesně si pod ním představit.	46,87	53,13	128	31,25	34,38	21,88	12,50	128
Celkové zastoupení respondentů (v %)	46,05	53,95	291	25,09	43,99	20,62	10,31	291

(vlastní zpracování)

V případě nejčastěji volené odpovědi, kdy tedy návštěvníci uvedli, že se v minulosti s pojmem ekosystémové služby setkali, ale současně přiznali, že neznají jeho přesný význam, byli v případě osobního rozhovoru tazatelem při vyplňování dotazníku vyzváni k uvedení, co si tedy pod pojmem představují. Mezi jejich odpověďmi nejčastěji zaznívalo, že se jedná o užitek, který nám poskytuje příroda, jiní specifikovali konkrétně např. využití dřeva, které pochází z přírody. Dále si respondenti pojem ekosystémové služby relativně často spojují s estetickou funkcí přírody pro občany a tím tedy souvislost s rekreací. Někteří jedinci si pojem spojují obecně s ochranou rostlin, živočichů a přírody celkově. Obecně však lze tvrdit, že většina z nich to bere do

jisté míry z egoistického hlediska a říkají, že sem spadá vše, co může člověk z přírody využívat.

d) ochotu respondentů platit za ekosystémové služby, které chráněná území poskytují a identifikovat rovněž důvody neochoty.

7. *Kdo by podle Vašeho názoru měl platit za zajištění ochrany přírody?*

Cílem této otázky je zjistit, jaký je názor veřejnosti na to, kdo by měl vynakládat finanční prostředky na zajištění ekosystémových služeb, tedy na ochranu přírody. Z výsledků vyplývá, že většina návštěvníků (206 respondentů, 70,8 %) je toho názoru, že za financování ochrany přírody by měla být zodpovědná vláda. Dále 48 respondentů (16,5 %) se domnívá, že by finanční prostředky měly jít od samotných občanů, tedy uživatelů ekosystémových služeb a zbylých 37 respondentů (12,7 %) tvrdí, že by to mělo spadat do kompetence nadací, které na ochranu přírody přispívají.

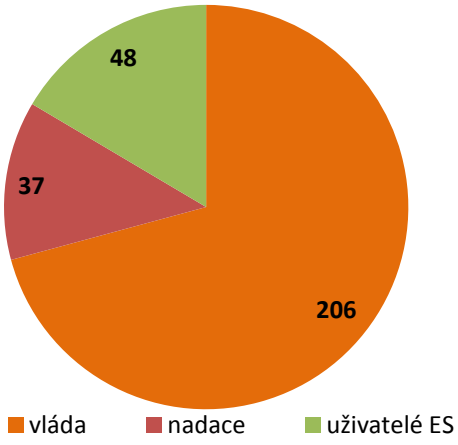

Graf 9: Kdo by podle Vašeho názoru měl platit za zajištění ochrany přírody? (n=291) (vlastní zpracování)

8. *Byl/a byste ochotný/á přispět na péči o chráněná území? (např. platit vstup do chráněných území apod.)*

Na otázku č. 8 byla kladena velká důležitost, jelikož volba odpovědi respondenta měla vliv na způsob dalšího vyplnění dotazníku z hlediska toho, na které otázky bude

konkrétně návštěvník CHKO Moravský kras odpovídat (viz kapitola 4.2.3). Kladnou odpověď v tomto případě zvolilo 183 respondentů (62,9 %), záporně reagovalo 38 respondentů (13,1 %) a 70 respondentů (24,1 %) nebylo o jednoznačné volbě přesvědčeno a vybrali tedy třetí možnost: „Nevím, nejsem si jistý/á“.

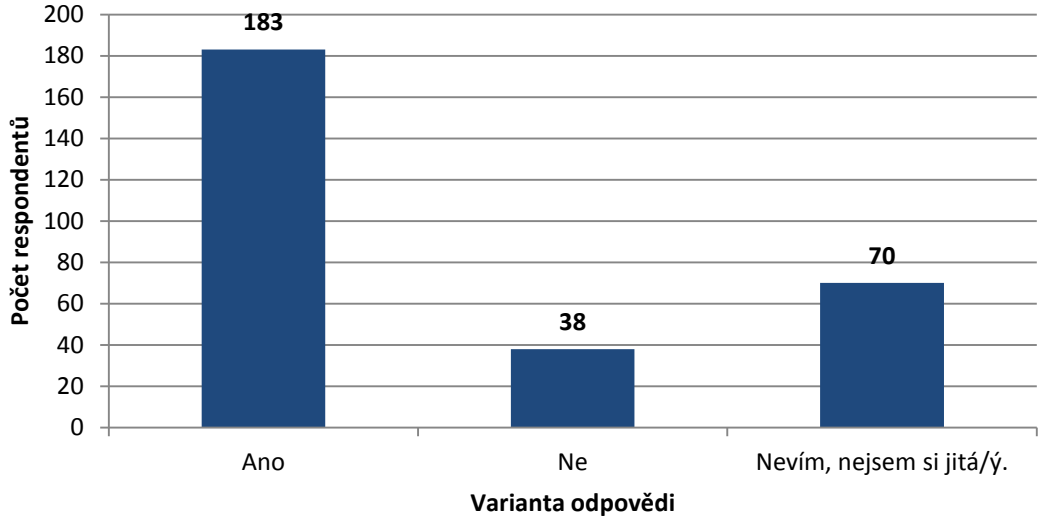

Graf 10: Byl/a byste ochotný/á přispět na péči o chráněná území? (n=291)

(vlastní zpracování)

Při setření bylo dále zjištěno, že vyšší podíl osob, které buď nebyly ochotny na ekosystémové služby přispět či se nedokázali jednoznačně rozhodnout, se nacházel u věkových skupin 50 – 64 let a 65 a více a naopak větší podíl osob ochotných vynaložit své finanční prostředky se vyskytoval ve skupinách 15 – 29 let a 30 – 49 let, což tedy vypovídá o tom, že ochota platit např. za vstup do chráněného území souvisí do určité míry s věkem a tedy s narůstajícím věkem mírně klesá. Pro vyhodnocení lze však říci, že rozdíly v ochotě platit nebyly nikterak markantní.

Podrobnější výsledky lze vidět v tabulce č. 15, na základě které, lze tedy říci, že celkových 73 respondentů ve věku 15 – 29 let je ochotno na ekosystémové služby přispět 54 jedinců (73,97 %), z celkových 128 respondentů ve věku 30 – 49 počet ochotných přispět dosahuje počtu 85 (66,41 %) a je tedy vidět že ochota přispět mírně klesá. V případě věkové skupiny 50 – 64 je z počtu 60 respondentů ochotno přispět 41 (58,33 %) a v případě nejstarší generace, kterou tvoří 30 respondentů je ochotno přispět

15 (50,00 %) a je tedy opět patrný pokles. Je tedy vidět, že poměr jedinců ochotných přispět na péči o chráněná území mírně klesá spolu se vzrůstajícím věkem.

Tabulka 15: Vyhodnocení otázky č. 8 – ochota přispět na ES dle věkových skupin a pohlaví respondenta

Varianta odpovědi	Pohlaví			Věková skupina			
	Muži	Ženy	celkem	15 – 29 let	30 – 49 let	50 – 64 let	65 let a více
Ano, jsem ochotný/á přispět.	81	102	**183**	54	85	35	15
Ne, nejsem ochotný/á přispět.	21	17	**38**	6	19	8	5
Nevím, nejsem si jistý/á.	32	38	**70**	13	24	17	10
Celkem	**134**	**157**	**291**	**73**	**128**	**60**	**30**

(vlastní zpracování)

9. *Proč nejste ochotný/á přispět na péči o chráněná území?*

Výše uvedenou otázku vyplňovali jedinci, kteří na předchozí otázku č. 8 odpověděli záporně či možností „Nejsem si jistá/ý“. Otázku č. 9 tedy nevyplňovalo všech 291 respondentů, ale pouze 108 jedinců, tedy 37,11 % respondentů. Přičemž se jednalo konkrétně o 53 mužů a 55 žen. Jedná se o polootevřenou otázku s možným výběrem více možností a také variantou „jiné“, kam mohli respondenti psát své další nápady. V případě, že tedy jedinec nebyl rozhodnutý přispívat na ekosystémové služby, případně se rozhodl nepřispívat, jako nejčastější důvod uvedlo 75 respondentů (72,8 %), že to považují za problematiku veřejné správy, která hospodaří s daněmi, a tudíž by financování ochrany přírody mělo spadat do jejích povinností. Druhým nejčastějším důvodem byl názor respondentů, že financování ochrany přírody (chráněných území) nevyřeší její devastaci (68 respondentů, 66,0 %). Menší část veřejnosti (36 respondentů, 35,0 %) zvolila jako důvod nedostatek financí a také (32 respondentů, 31,1 %) nedůvěru v instituce, které mají financování ochrany přírody na starosti. Omezení obcí v rozvoji z důvodu ochrany přírody vybralo pouze 5 respondentů (4,9 %) a variantu „jiné“ nevyužil u této otázky žádný respondent.

Tabulka č. 16 obsahuje varianty odpovědí otázky č. 9, ze kterých respondenti vybírali preferovanou možnost a současně v grafu níže lze vidět rovněž komplexní vyhodnocení otázky s ohledem na nejčastěji volené kombinace odpovědí.

Tabulka 16: Varianty odpovědí na otázku č. 9 – důvody neochoty přispět

	Varianty odpovědí
9.1	Nemám dostatek financí.
9.2	Myslím si, že ochota zaplatit za péči o chráněná území nevyřeší jejich devastaci.
9.3	Je to záležitost veřejné správy, která hospodaří s daněmi.
9.4	Nedůvěřuji institucím, které disponují s financemi na ochranu a péči o chráněná území.
9.5	Myslím si, že ochrana přírody omezuje vlastníky, hospodáře i obce v rozvoji.

(vlastní zpracování)

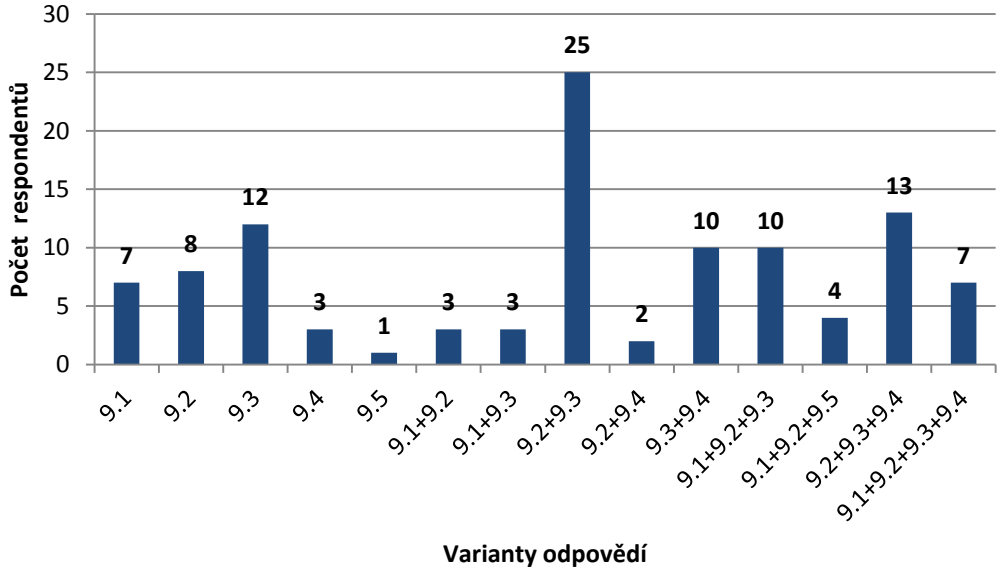

Graf 11: Proč nejste ochotný/á přispět na péči o chráněná území? (n=108)
(vlastní zpracování)

Lze vidět, že nejčastěji preferovanou kombinací odpovědí byly 9.2 a 9.3, tedy téměř čtvrtina respondentů nechce přispívat na ochranu přírody, jelikož si myslí, že tyto finanční prostředky nebudou mít vliv na devastaci kraji a také jsou přesvědčeni, že

financování ochrany přírody je věcí veřejné správy a nikoli občanů. Současně s výše uvedenými cíli respondenti vybírali často i cíl 9.4, který jako důvod ochoty přispět považuje nedůvěru v instituce, které mají ochranu přírody na starosti.

Při bližším vyhodnocení odpovědí respondentů podle věkových kategorií a pohlaví vyplynulo, že nejčastěji volenou variantu 9.3, která prezentuje názor, že financování ekosystémových služeb by měla mít na starosti veřejná správa, volili nejvíce respondenti ve věku 30 – 39 let. Dále variantu 9.2 volilo 17 z 19 respondentů ve věku 15 – 29 let a 15 z 15 jedinců starších 65 let. Variantu 9.1 „Nemám dostatek financí" vybírali častěji muži a rovněž často respondenti starší 65 let, kdy se konkrétně jednalo o 9 respondentů z 15 celkových. Dále například nedůvěru v instituce, které hospodaří s financemi, uváděli ve vyšší míře respondenti ve věku 30 – 49let a opět starší 65 let. Variantu 9.5 neboli omezení obcí v rozvoji volili nejčastěji respondenti ve věkové kategorii 30 – 49 let.

Tabulka 17: Vyhodnocení otázky č. 9 – důvody neochoty přispět na ES dle věkových skupin a pohlaví respondenta

Varianta odpovědi	Pohlaví (v %)		Celkem (absolutní počet)	Věková skupina (muži+ženy v %)				
	muži	ženy		15 – 29 let	30 – 49 let	50 – 64 let	65 let a více	Celkem (absolutní počet)
9.1	30,56	69,44	36	11,11	52,78	11,11	25,00	36
9.2	51,47	48,53	68	25,00	38,24	19,12	17,65	68
9.3	58,67	41,33	75	18,67	46,67	20,00	14,67	75
9.4	75,00	25,00	32	6,25	59,38	18,75	15,63	32
9.5	0,00	100,00	5	0,00	80,00	0,00	20,00	5
Celkové zastoupení respondentů (v %)	49,07	50,93	108	17,59	50,93	17,59	13,89	108

(vlastní zpracování)

e) hlavní motiv plateb za ES, přijatelný způsob příspěvku a rovněž upřednostňovaná výše platby a její frekvence

10. Jaký by byl Váš hlavní motiv pro přispívání na správu chráněného území?

Polootevřená otázka s možností výběru více možností měla za cíl naopak identifikovat důvody, proč by byli návštěvníci CHKO Moravský kras ochotni přispívat na ekosystémové služby. Tato otázka byla určena pro respondenty, kteří na otázku č. 8 odpověděli kladně, či vybrali možnost „Nevím, nejsem si jistá“. Na otázku tedy z celkových 291 respondentů odpovídalo 253 jedinců. Nejčastěji volenou odpovědí byly mezi respondenty: ochrana ohrožených druhů rostlin a živočichů, kterou označilo 184 respondentů (73,6 %), dále zachování neporušeného životního prostředí pro budoucí generace (135 respondentů, 54 %) a minimalizace dopadů rekreace na přírodu (117 respondentů, 46,8 %). Celkem 95 respondentů (38,0 %) volilo jako důvod ochoty přispět podporu rekreace v chráněných územích a pouze 3 lidé jsou ochotni na ochranu přírody přispívat, jelikož by jim z přírody mohl v budoucnu plynout užitek. Možnost „jiné“ nevyužil v tomto případě žádný respondent.

Z vyhodnocení otázky z hlediska věkových kategorií vyplývá že, nejmladší generace respondentů 15 – 29 let je ochotna přispívat zejména z důvodu minimalizace dopadů rekreace na přírodu a také ochrany ohrožených druhů rostlin a živočichů. Dále se návštěvníci chráněného území ve věku 30 – 49 let nejčastěji přiklánějí k podpoře rekreace v chráněných územích a ochraně ohrožených druhů rostlin a živočichů. Starší generace ve věku 50 – 64 let klade důraz na minimalizaci dopadů rekreace na přírodu a také ochranu ohrožených druhů rostlin a živočichů. Respondenti starší 65 let nejčastěji jako důvod finančního příspěvku volí podporu rekreace v chráněných územích.

Tabulka č. 18 obsahuje varianty odpovědí otázky č. 10, ze kterých respondenti vybírali preferovanou odpověď a současně v grafu níže, lze vidět rovněž celkové vyhodnocení otázky, včetně nejčastěji volených kombinací odpovědí.

Tabulka 18: Varianty odpovědí na otázku č. 10 – motiv pro přispívání na správu chráněného území

Varianty odpovědí	
10.1	podpora rekreace v chráněných územích
10.2	minimalizace dopadů rekreace na přírodu
10.3	ochrana ohrožených druhů rostlin a živočichů
10.4	zachování neporušeného životního prostředí pro další generace
10.5	Jsem ochotný/á přispět, protože mohu mít v budoucnu z ochrany přírody vlastní užitek.

(vlastní zpracování)

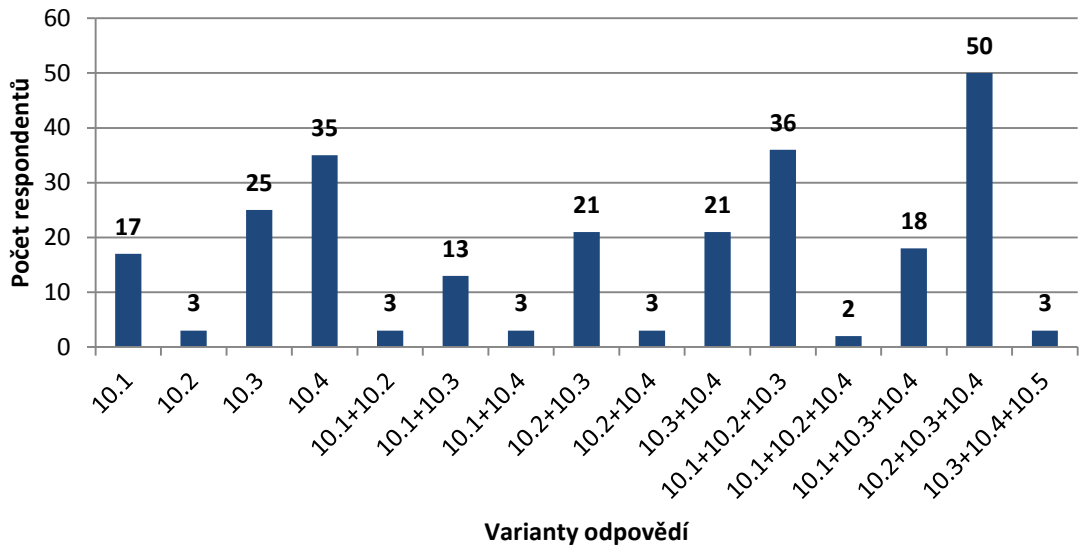

Graf 12: Jaký by byl Váš hlavní motiv pro přispívání na správu chráněného území? (n=253)

(vlastní zpracování)

Na základě grafu č. 12 lze tvrdit, že nejčastější kombinací otázek, kterou respondenti (50 respondentů, 19,76 %) volili, byly odpovědi 10.2, 10.3 a 10.4, tedy hlavní důvody příspěvku na ochranu přírody jsou minimalizace dopadů rekreace na přírodu, ochrana ohrožených druhů rostlin a živočichů a zachování neporušeného životního prostředí pro další generace. Častou odpovědí (36 respondentů, 14,23 %) byla rovněž kombinace

10.1, 10.2 a 10.3, kdy respondenti považovali za motiv příspěvku na ochranu přírody podporu rekreace v chráněných územích. 35 (13,83 %) jedinců volilo pouze odpověď zachování neporušeného prostředí pro budoucí generace.

Z vyhodnocení otázky z hlediska věkových kategorií vyplývá že, nejmladší generace respondentů 15 – 29 let a také generace 30 – 49 let preferují jako motiv příspěvku minimalizaci dopadů rekreace na přírodu a také ochranu ohrožených druhů rostlin a živočichů. Generace ve věku 30 – 49 let klade důraz také na minimalizaci dopadů rekreace na přírodu také ochranu ohrožených druhů rostlin a živočichů. Respondenti starší 65 let nejčastěji jako nejdůležitější důvod finančního příspěvku volí podporu rekreace v chráněných územích. Varianta 10.5 byla volena pouze třemi respondenty a to zejména z věkové skupiny 15 – 29 let.

Tabulka 19: Vyhodnocení otázky č. 10 – motivy ochoty přispět na ES dle věkových skupin a pohlaví respondenta

Varianta odpovědi	Pohlaví (v %)		Celkem (absolutní počet)	Věková skupina (muži+ženy v %)				
	muži	ženy		15–29 let	30–49 let	50–64 let	65 let a více	Celkem (absolutní počet)
10.1	46,25	54,74	95	14,74	33,68	25,26	26,32	95
10.2	47,01	52,99	117	34,19	35,90	26,50	3,42	117
10.3	45,11	54,89	184	25,54	44,02	25,54	4,98	184
10.4	45,93	54,07	135	28,89	48,15	18,52	4,44	135
10.5	33,33	66,67	3	66,67	0,00	33,33	0,00	3
Celkové zastoupení respondentů (v %)	44,66	55,34	253	26,48	43,08	20,55	9,88	253

(vlastní zpracování)

11. Jaký způsob finančního příspěvku je pro Vás nejpřijatelnější?

Stejně jako v případě předchozí otázky byla tato výše uvedená určena pro 253 respondentů, tedy pouze pro ty jedince, kteří na otázku č. 8 neodpověděli záporně. Jejím

úkolem bylo zjistit, jakou formu finančního příspěvku by občané, kteří jsou ochotni přispívat na ekosystémové služby, či ti kteří se ještě úplně nerozhodli, preferovali. Z vyhodnocení vyplývá, že většina respondentů by volila možnost platby vstupného do chráněného území (142 respondentů, 56,13 %), dále za druhou nejčastěji volenou odpověď (64 respondentů, 25,30 %) můžeme považovat příspěvek formou platby parkovného před vstupem do chráněné oblasti. Jako méně časté odpovědi však zazněli rovněž platba formou zakoupení pohlednice či jiného drobného suvenýru (25 respondentů, 9,88 %) a nejméně volenou možností (22 respondentů, 8,70 %) byla platba pomocí dobrovolného příspěvku správě chráněného území.

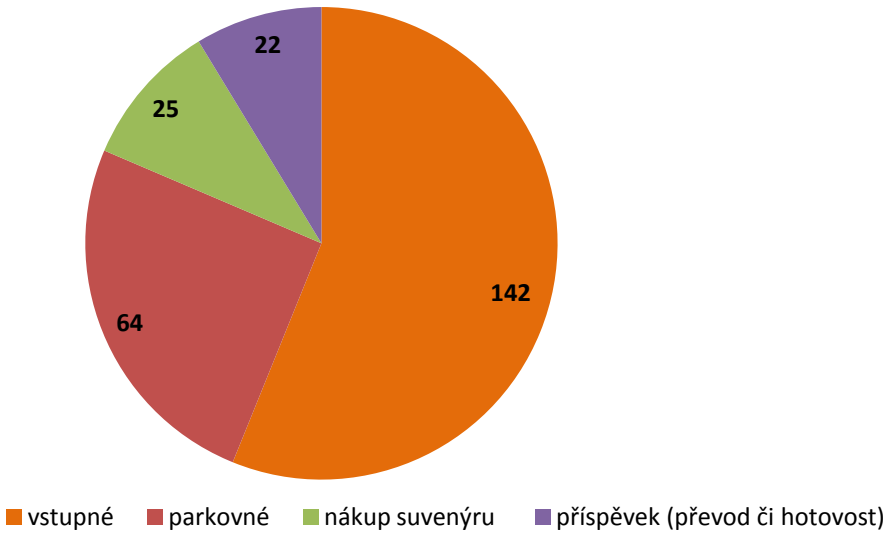

Graf 13: Jaký způsob finančního příspěvku je pro Vás nejpřijatelnější? (n=253)

(vlastní zpracování)

12. Jak často jste ochotný/á přispívat na ochranu přírody?

Osoby, ochotné přispět na ochranu přírody a osoby s nejednoznačným názorem (n=253), byly dále tázány na preferovanou frekvenci těchto plateb. V tomto případě jsou výsledky téměř jednoznačné vzhledem k tomu, že více než tři čtvrtiny návštěvníků jsou ochotni nejčastěji přispívat v době pobytu v lokalitě chráněného území, tedy například platit vstupné při vstupu do chráněné krajinné oblasti. Tuto možnost volilo až 227 respondentů (89,72 %). Dvacet respondentů (7,91 %) zvolilo platbu v podobě

každoročního příspěvku a ostatní možnosti byly voleny zanedbatelně, vzhledem k tomu, že platbu 1x za 6 měsíců byli ochotni akceptovat pouze 4 respondenti (1,58 %) a 1x za měsíc respondenti 2 (0,79 %).

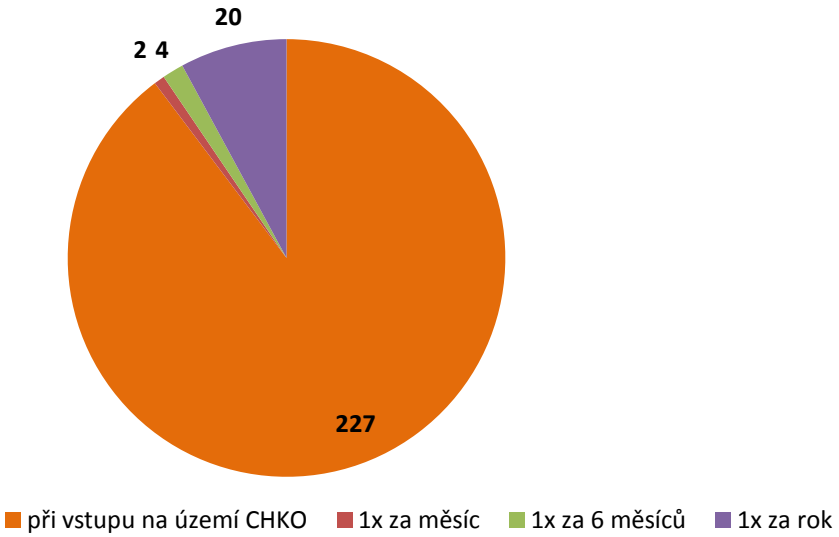

Graf 14: Jak často jste ochotný/á přispívat na ochranu přírody? (n=253) (vlastní zpracování)

13. *V případě, že dojde ke snížení vládou poskytovaných příspěvků na financování chráněných území, kolik peněz byste byl/a ochotný/á platit ročně správě CHKO na zabezpečení dostatečné ochrany chráněného území?*

Otázka č. 13 měla za úkol, v případě ochoty respondenta přispívat na ochranu přírody, zjistit, kolik peněz by byl ochoten za výše uvedené situace správě CHKO poskytnout. Nejvíce respondentů se přiklonilo k částce nejnižší a to 0 – 300 Kč, kterou zvolilo 151 respondentů (59,68 %). Dále 94 respondentů (37,15 %) vybralo částku 301 – 600 Kč, přičemž vyšší částky 601 – 1500 Kč, 1501 – 3000 Kč a více než 3tis Kč byly respondenty voleny velmi sporadicky (viz graf č. 15). Podrobnější hodnocení odhalilo, že vyšší částku 301 – 600 Kč vybrali nejčastěji respondenti ve věkové skupině 30 – 49let.

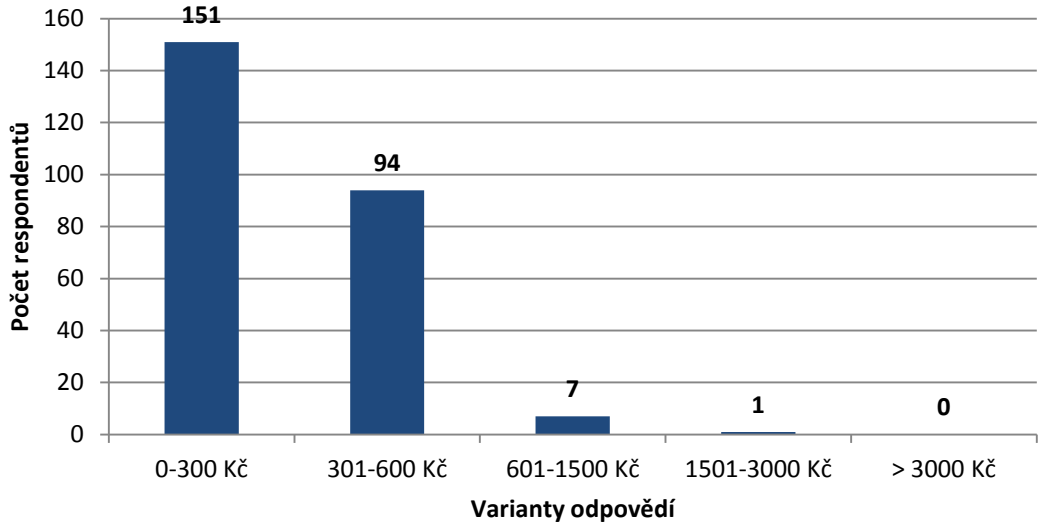

Graf 15: Kolik peněz byste byl/a ochotný/á platit ročně správě CHKO na zabezpečení dostatečné ochrany chráněného území? (n=253)

(vlastní zpracování)

f) ochotu dát část své daně z příjmu na podporu ochrany přírody v případě zavedení daňové asignace

14. *V případě, že byste mohl/a rozhodnout, do jaké oblasti půjde část Vaší daně z příjmu, byl/a byste ochotný/á poskytnout platbu na ochranu životního prostředí?*

Hypotetická otázka č. 14 zjišťovala ochotu respondentů poskytnout část své daně do oblasti ochrany životního prostředí v případě, že by jim to bylo v České republice zákonem umožněno. Tato otázka již byla zacílena na všechny respondenty (n=291), tedy i na jedince, kteří nemají zájem o přispívání na ochranu přírody přímo svými finančními prostředky. Z výsledků jednoznačně vyplývá, že v případě, že by občanům bylo umožněno rozhodovat o určité části jejich daně, byli by ochotni ji poskytnout do oblasti ochrany životního prostředí (rovněž i ti, kteří přímým poskytnutím svých finančních prostředků přispět nechtěli) a tím ji tedy finančně podpořit. Tuto volbu si vybralo až 273 respondentů (93,8 %) a pouhých 18 respondentů (6,20 %) s příspěvkem v podobě několika procent své daně nesouhlasí.

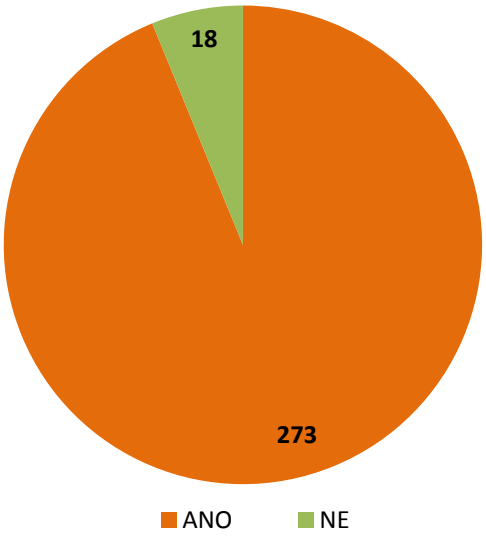

Graf 16: V případě, že byste mohl/a rozhodnout, do jaké oblasti půjde část Vaší daně z příjmu, byl/a byste ochotný/á poskytnout platbu na ochranu životního prostředí? (n=291)
(vlastní zpracování)

g) ochotu strpět omezení v případě dočasného zákazu vstupu do určitých částí lokality chráněného území

15. *Ochrana přírody v chráněných územích může dočasně omezit vstup do některých částí lokality, např. z důvodu hnízdění ptáků. Jak byste to zohlednil/a při plánování svých rekreačních aktivit v tomto území?*

Poslední otázka se snažila identifikovat ochotu respondentů strpět omezení v případě dočasného zákazu vstupu do určitých částí lokality CHKO. Z výzkumu vyplývá, že většina návštěvníků CHKO Moravský kras (188 respondentů, 64,6 %) je ochotna takovou chráněnou oblast navštívit a omezení vstupu do určitých částí lokality respektovat. Jako druhou nejčastější odpověď zvolilo 80 respondentů (27,5 %) variantu, takové území nenavštívit a vyčkat na zrušení omezení. Zbylých 23 respondentů (7,9 %) by si v takovém případě vybralo k návštěvě jiné chráněné území. Variantu chráněné území s omezením vstupu už nikdy nenavštívit si nezvolil žádný z návštěvníků.

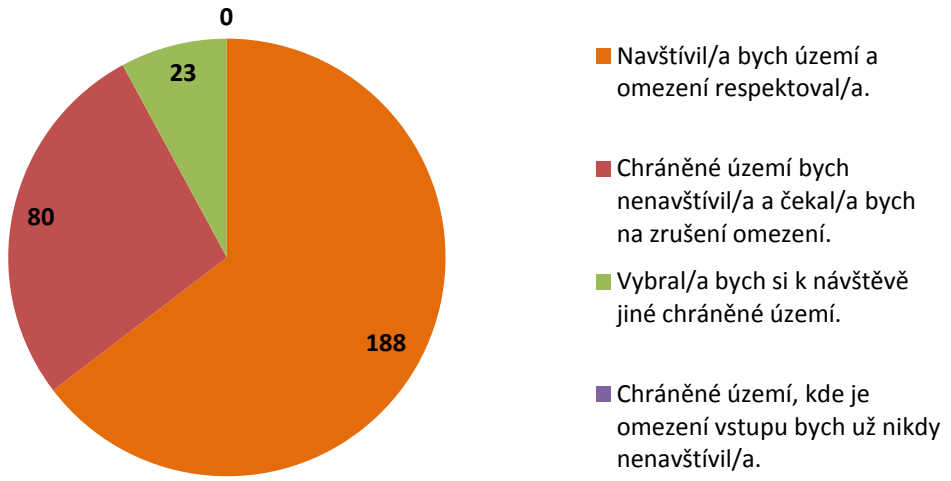

Graf 17: Ochrana přírody v chráněných územích může dočasně omezit vstup do některých částí lokality, např. z důvodu hnízdění ptáků. Jak byste to zohlednil/a při plánování svých rekreačních aktivit v tomto území? (n=291)

(vlastní zpracování)

5.2 Shrnutí výsledků

Na základě výsledků průzkumu prezentovaných v kapitole 5.1 lze nyní shrnout základní výsledky dotazníkového šetření, které se opírají o vyhodnocení 291 dotazníků, jejichž sběr byl realizování od června 2016 do listopadu 2016.

Základní údaje o respondentech

Průzkumu se zúčastnilo celkem 291 respondentů, přičemž 54 % z nich tvořily ženy, které vyplnily celkem 157 dotazníků. Počet mužů tedy dosahoval 134 jedinců, což je 46 % všech účastníků výzkumu. Co se týká věku, nejpočetnější skupinu tvořili respondenti ve věku 30 – 49 let, přičemž jejich počet dosahoval 128 jedinců, tedy 44 %. Druhou nejpočetnější skupinu tvořili respondenti ve věku 15 – 29 let, vzhledem k tomu, že se výzkumu účastnilo 73 jedinců (25,1 %). Věková skupina 50 – 64 let se podílela 20,6 % s počtem 60 responzí. Nejméně početnou skupinu výzkumu tedy tvořili lidé starší 65 let, kdy dotazník vyplnilo 30 návštěvníků CHKO Moravský kras, přičemž jejich podíl na celkovém počtu respondentů tvořil 10,3 %. Pokud se nyní zaměříme na

dosažené vzdělání, nejvyšší počet tvořili respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou, vzhledem k tomu, že se výzkumu účastnilo 119 jedinců (40,9 %) z celkového počtu odpovědí. Druhou, nejpočetnější skupinu, tvořili občané s vysokoškolským vzděláním, kam spadalo 75 jedinců (25,8 %). Středoškolského vzdělání bez maturity či vyučení dosáhlo 55 respondentů (18,9 %), u vyšší odborné úrovně vzdělání dosahoval počet účastníků výzkumu čísla 22 (7,6 %) a nejmenší počet respondentů dotazníku byl pouze se základním vzděláním a to 20 jedinců, což činní poměr na celkovém počtu odpovědí 6,9 %. Respondenti, kteří se výzkumu účastnili, pochází celkem z 20 různých okresů ČR. Nejpočetnější skupinu tvořili respondenti pocházející z okresu Blansko a to vzhledem k lokalitě, kde se CHKO Moravský kras nachází. Celkově lze říci, že většina respondentů pochází z okresů, nacházejících se v Jihomoravském kraji. Z ostatních krajů zde výrazněji dominuje pouze kraj Praha.

Dílčí výzkumné otázky

a) nejčastější důvody návštěvy chráněné oblasti Moravský kras

Z úvodní otázky vyplývá, že z celkového počtu 291 respondentů jich 81 navštívilo lokalitu jedenkrát a zbylých 210 respondentů navštívilo oblast CHKO Moravský kras opakovaně. Na základě vyhodnocení důvodů, které respondenty nejčastěji vedou k návštěvě lokality lze konstatovat, že nejčastějším důvodem návštěvy CHKO Moravský kras je návštěva přírodních památek, kterou zvolilo celkem 199 respondentů, což je 68,9 % respondentů, dalšími důvody, které byly uváděny je turistika, sport a pozorování přírody. Z hlediska věkových skupin respondentů, lze tvrdit, že například za účelem sportu využívá oblast o něco více mužů než žen a to zejména mladší věkové kategorie. Pokud to porovnáme s využitím lokality pro účely turistické, v tomto případě lze tvrdit, že je lokalita k tomuto účelu využívána všemi věkovými skupinami rovnoměrně, s výjimkou respondentů starších 65 let.

b) postoj respondentů ke službám pro návštěvníky v chráněné krajinné oblasti Moravský kras

Z výzkumu plyne, že většina návštěvníků považuje ceny služeb v CHKO Moravský kras za přijatelné, vzhledem k tomu, že tuto odpověď zvolilo 91,8 % respondentů. Co se týká preferované výše výdajů na konkrétní služby, v případě ubytování nejvíce respondentů zvolilo částku 601 – 800 Kč za den/noc. V případě stravy jsou jedinci ochotni nejčastěji vynaložit částku 201– 400 Kč denně. Z výzkumu dále vyplývá, že na nákupy např. suvenýrů z dané lokality nejsou návštěvníci ochotni vynaložit velké částky, vzhledem k tomu, že většina z nich je ochotna nakoupit dárkové předměty v hodnotě pouze 1 – 201 Kč. V případě dopravy do lokality se dá na základě výsledků průzkumu říci, že preferované byly dvě možnosti a to 1 – 200 Kč a 201 – 400 Kč na osobu a den. Za nejdůležitější položku je zde považováno vstupné např. do jeskyní atd., kde z výsledků lze vidět, že návštěvníci preferují částky spíše nižší a to 1 – 200 a 201 – 400 Kč. Při bližším zkoumání podle očekávání vyplynulo, že za výše uvedené služby volili nižší částky (1 – 200 Kč) častěji mladí lidé ve věku 15 – 29 let, což může být způsobeno faktem, že určitá část jedinců tohoto věku stále studuje a nemá tedy tak velké finanční možnosti. Stejná tendence volit častěji nižší částky byla zaznamenána i v případě skupiny lidí starších 65 let, ve které se nejčastěji nacházejí lidé ve starobním důchodu. Vyšší částky by tedy byli ochotni častěji vynaložit lidé věkových skupin 30 – 49 let a 50 – 64 let. Výzkumná otázka zahrnovala rovněž vyhodnocení ochoty platit za dopravu do lokality, přičemž byli porovnáváni respondenti z okresu Blansko s ostatními. Výsledky ukázaly u návštěvníků z okolních okresů mírně vyšší ochotu volit vyšší částky za dopravu do lokality.

c) povědomí respondentů o pojmu ekosystémová služba a cílech chráněných území

Podle návštěvníků CHKO Moravský kras mají chráněná území tyto tři nejdůležitější cíle: vzdělávání a informování o ochraně přírody, ochranu rostlin a živočichů a vědecký výzkum. Druhou nejčastěji volenou kombinací byla ochrana rostlin a živočichů, rozšíření rekreačních příležitostí a trvale udržitelný rozvoj regionu. Z hlediska věkové

skupiny není v tomto případě patrná závažná odchylka, pouze v případě možnosti „využití území pro rybolov a myslivost“ lze vidět jednoznačnou převahu mužů vyšší věkové kategorie 65 a více let. Pojem ekosystémové služby zná většina respondentů z doslechu, ale není si jistá, jeho přesným významem. Návštěvníci nejčastěji uváděli, že se jedná o užitek, který nám poskytuje příroda, jiní specifikovali konkrétně např. využití dřeva, které pochází z přírody. Dále si respondenti pojem ekosystémové služby relativně často spojují s estetickou funkcí přírody pro občany, což souvisí s rekreací. Zmíněno bylo také spojení pojmu s ochranou rostlin, živočichů a přírody obecně.

d) ochota respondentů platit za ekosystémové služby, které chráněná území poskytují a identifikovat rovněž důvody neochoty.

Převažujícím názorem respondentů na to, kdo by měl platit za zajištění ochrany přírody je, že za financování ochrany přírody by měla být zodpovědná vláda. Menší část se jich domnívá, že by finanční prostředky měly jít od samotných občanů, tedy uživatelů ekosystémových služeb a nejméně z nich tvrdí, že by to mělo spadat do kompetence nadací, které na ochranu přírody přispívají. Ochotu přispět na ekosystémové služby neboli na ochranu přírody vyjádřilo 62,9 %, záporně reagovalo 13,1 % z nich a zbytek respondentů 24,1 % nebyl o jednoznačné volbě přesvědčen a vybrali tedy třetí možnost a to „Nevím, nejsem si jistý/á“. Při setření bylo dále zjištěno, že vyšší podíl osob, které buď nebyly ochotny na ekosystémové služby přispět či se nedokázali jednoznačně rozhodnout, se nacházel u věkových skupin 50 – 64 let a 65 a více a naopak větší podíl osob ochotných vynaložit své finanční prostředky se vyskytoval ve skupinách 15 – 29 let a 30 – 49 let, což tedy vypovídá o tom, že ochota platit např. za vstup do chráněného území souvisí do určité míry s věkem a tedy s narůstajícím věkem mírně klesá. Lze však říci, že rozdíly v ochotě platit nebyly z hlediska věkových skupin respondentů nikterak markantní. Jako nejčastější důvod neochoty platit za ekosystémové služby byl vyhodnocen fakt, že mnozí jedinci považují ochranu přírody za problematiku veřejné správy, která hospodaří s daněmi, a tudíž by financování ochrany přírody mělo spadat do jejích povinností. Druhým nejčastějším důvodem byl názor respondentů, že financování ochrany přírody (chráněných území) nevyřeší její devastaci a dále menší

část veřejnosti zvolila jako důvod nedostatek financí a také nedůvěru v instituce, které mají financování ochrany přírody na starosti.

e) hlavní motiv plateb za ES, přijatelný způsob příspěvku a rovněž upřednostňovaná výše platby a její frekvence

Jako hlavní motiv pro přispívání na ochranu přírody byly identifikovány následující důvody: ochrana ohrožených rostlin a živočichů, kterou označilo nejvíce respondentů, dále zachování neporušeného životního prostředí pro budoucí generace a minimalizace dopadů rekreace na přírodu. Upřednostňovaný způsob příspěvku byl vyhodnocen jako platba vstupného do chráněného území, dále za druhou nejčastěji volenou variantu můžeme považovat příspěvek formou platby parkovného před vstupem do chráněné oblasti. Jako méně častá odpověď však zazněla rovněž platba formou zakoupení pohlednice či jiného drobného suvenýru. Z hlediska preferované frekvence příspěvků na ochranu přírody jsou více než tři čtvrtiny návštěvníků ochotni nejčastěji přispívat v době pobytu v lokalitě chráněného území, tedy například platit vstupné při vstupu do chráněné krajinné oblasti. Z výsledků dále vyplývá, že v případě, kdyby došlo ke snížení vládou poskytovaných příspěvků na financování chráněných území, jsou respondenti ochotni v takové situaci vynaložit ze svých finančních prostředků ročně nejčastěji částku 1 – 300 Kč, případně jako méně častá zaznívala rovněž odpověď 301 – 600 Kč.

f) ochota dát část své daně z příjmu na podporu ochrany přírody v případě zavedení daňové asignace

Z vyhodnocení hypotetické otázky týkající se daňové asignace jednoznačně vyplynulo, že respondenti by byli ochotni vzdát se 1 – 2% svých daní ve prospěch životního prostředí, v případě, že by byla daňová asignace zavedena. Kladnou odpověď v tomto případě volilo až téměř 94 % z nich.

g) ochota strpět omezení v případě dočasného zákazu vstupu do určitých částí lokality chráněného území

V případě omezení vstupu do určitých částí lokality chráněného území vyjádřila více než polovina respondentů, konkrétně 65 %, ochotu takovou lokalitu navštívit. Dalších téměř 30 % návštěvníků, je toho názoru, že je vhodnější lokalitu navštívit, až po zrušení takového omezení. Zbytek respondentů by preferoval v takovéto situaci k návštěvě jiné chráněné území.

6. DISKUZE

6.1 Dotazníkové šetření a jeho výsledky

V práci byla použita metoda dotazníkového šetření, které probíhalo jednak přímo v lokalitě CHKO Moravský kras a poté také v areálu hotelu, nacházejícím se poblíž města Blanska, který je velmi často navštěvován turisty, mířícími právě do lokality Moravského krasu. Dotazník byl šířen rovněž elektronickou formou prostřednictvím internetu, přičemž byly využity další zdroje, jako email atd. Při srovnání obou způsobů výzkumu lze říci, že získaná data nevykazují zásadní odlišnosti, které by značily, že vybraný způsob výzkumu ovlivnil celkové výsledky dotazníkového šetření. Za hlavní výhodu sběru dotazníků přímo v lokalitě je považována zejména možnost autorky hovořit osobně s turisty a pokládat jim doplňující otázky, čímž bylo možné utvořit si lepší přehled o znalosti dané problematiky. Týkalo se to zejména otázek, zjišťujících spokojenost se službami v CHKO Moravský kras a také povědomí o pojmu ekosystémové služby. S cílem získat dostatečný počet respondentů, byl dotazník šířen s využitím osobních kontraktů autorky, což mohlo přispět k faktu, že necelá polovina respondentů pochází z okresu Blansko. Při realizaci samotného výzkumu v lokalitě CHKO Moravský kras byl však rovněž patný výskyt respondentů, pocházející z okresu Blansko, vzhledem k tomu, že tato lokalita je pro blanenské občany často vyhledávanou destinací za účelem trávení volného času. Oblast je oblíbeným cílem turistických či cyklistických výletů občanů z města Blanska a okolí. Z vyhodnocení však vyplývá, že původ respondentů neovlivnil zásadním způsobem celkové výsledky výzkumu, ani vyhodnocení jednotlivých otázek. Součástí výsledků bylo zhodnocení vlivu původu respondentů na ochotu respondentů platit za dopravu do lokality chráněného území s ohledem na okres, ze kterého pocházejí. V tomto případě byly porovnávány preferované částky respondentů přímo z Blanska s těmi, kteří pocházejí z ostatních okresů. Výsledky neukázaly výrazné odlišnosti (viz kapitola 5.1.3). Je třeba se zamyslet nad faktem, že v případě otázky č. 4, byli respondenti vyzváni k stanovení preferované částky, kterou jsou ochotni vynaložit na ubytování, což v případě respondentů z Blanska může být bezpředmětné. Je však důležité zmínit, že tato otázka, vyplněná respondenty z Blanska nevykazovala rozdílné výsledky. Respondenti na ni odpovídali jednoduše

podle svých preferencí z hlediska toho, kolik jsou ochotni vynaložit na ubytování v případě cestování na více dní.

Cílem dotazníkového šetření bylo identifikovat ochotu návštěvníků CHKO Moravský kras platit za ekosystémové služby, konkrétně přispívat na ochranu přírody. V souvislosti s tím je důležité podotknout, že literatura zabývající se touto problematikou upozorňuje na možnost určité subjektivity ocenění ES, která plyne z toho, že respondent reálně své finanční prostředky nevydává, a tudíž je možné, že v některých případech plně nezohlední své rozpočtové omezení. Z výše uvedených výsledků dotazníkového šetření lze však tvrdit, že cíl byl naplněn a míra ochoty respondentů přispívat na ochranu přírody byla za pomocí dotazníkového šetření zjištěna a byla vyhodnocena z hlediska několika atributů, jako například věk respondentů, pohlaví, či dosažené vzdělání. V souvislosti s dosaženými výsledky je však důležité se dále zamyslet nad absencí otázky týkající se příjmu respondentů a tím srovnání s jejich finančními možnostmi. Tato otázka by umožnila vyhodnocení problematiky více do hloubky. Autorka práce proto v případě realizace dalších výzkumů s nutností podrobnějších dat dané problematiky, doporučuje zařazení této otázky do dotazníkového šetření.

Z výsledků šetření je rovněž patné relativně vysoké povědomí respondentů o pojmu ekosystémové služby. Při zamyšlení se nad možnou příčinou se nabízí vysvětlení prostřednictvím poměrně vysokého zastoupení vzdělaných respondentů, kdy většina z nich dosáhla minimálně vzdělání s maturitou. Není však vyloučené, že někteří respondenti po přečtení úvodu dotazníku s vysvětlením pojmu zvolili následně při vyplnění otázky možnost, že pojem znají. Rozhodně by nebylo vhodné dělat závěry, dokazující vysokou znalost pojmu ve společnosti. Na základě vyhodnocení otázky lze však tvrdit, že vzhledem k tomu, že většina respondentů zvolila možnost: „Pojem jsem již slyšel/a, ale nevím, co přesně si pod ním představit“, splnil dotazník rovněž svůj edukativní cíl, jelikož poskytl těmto jedincům podrobnější vysvětlení pojmu.

6.2 Porovnání s ostatními studiemi a další doporučení

Dotazníkové šetření realizované v rámci předkládané práce mělo za cíl zejména zjistit míru povědomí návštěvníků chráněných území o jejich funkci a službách, které lidem

příroda poskytuje. Dále je také zaměřeno na problematiku PES, kdy se snaží zjistit potenciální ochotu respondentů platit vstupné např. při vstupu do chráněné oblasti, jako je to v mnoha zahraničních zemích již běžnou praxí.

Ekosystém poskytuje informace, které jsou nutné pro zodpovědné rozhodování v oblasti ochrany životního prostředí. V mnohých případech hodnocení ekosystémů identifikuje užitky, které ochrana životního prostředí přináší. Tím působí jako určitá protiváha proti činnostem, které vedou ke zhoršení stavu životního prostředí. Hodnocení ekosystémů upozorňuje rovněž na důležitost ochrany a obnovy životního prostředí (TEEB, 2010).

Jak již bylo zmíněno, schéma Plateb za ekosystémové služby (PES) hraje velkou roli zejména v rozvojových zemích, kde chráněná území nejsou často finančně podporována vládou, jako v zemích rozvinutých, ale jsou financována různými mezinárodními komunitami. Okániková a Považan (2014) uvádějí ve své práci tyto příklady zahraničních studií PES v chráněných územích:

1. **Projekt ekoturismu v Kambodži**

Program ekoturismu byl realizován v Kambodži s cílem zlepšit stav životního prostředí. Výstupem projektu bylo ukotvení smluv v oblasti cestovního ruchu, pozemkových práv a také využitelnost těchto práv obcí. Došlo tedy k dohodě mezi správou chráněného území a obcí, která stanovuje, že příjmy z cestovního ruchu jsou podmíněné souhlasem obce se zastavením lovu klíčových druhů živočichů a také dodržováním územního plánu. Dohoda přinesla obci příjmy z cestovního ruchu, zvýšila zaměstnanost občanů v této oblasti a rovněž došlo ke zlepšení populace ohrožených druhů ptáků.

2. **Program PES v Ekvádoru s cílem zastavit odlesňování**

Cílem vlády v Ekvádoru bylo za pomocí programu PES zastavit odlesňování krajiny a podpořit úroveň místní obyvatel. Program poskytuje kompenzaci vlastníkům pozemků ve formě finančních stimulů ve výši 30 dolarů za hektar lesa. Výsledkem bylo vytvoření oblasti o rozloze 800 000 ha, která je pod ochranou proti odlesňování.

Programy PES však našli své uplatnění rovněž v rozvinutých zemích, přičemž příkladem mohou být platby za ekosystémové služby v **New Yorku**, kde se jedná o konkrétně o platby za vodohospodářské služby v povodí tamních řek. Program pro zachování lesů šetří nálady města ve výši 8-10 mil. dolarů, které na něj vynakládá mnohem méně peněz. Filtrace vody zde vstupuje na trh prostřednictvím partnerství mezi městem a venkovem. Dalším příkladem mohou být systémy PES pro výrobce vody Vittel a Perrier ve **Francii**, které potvrzují ekonomické argumenty pro investice soukromého sektoru do veřejných služeb. Systém PES řeší riziko kontaminace dusičnany z důvodu intenzifikace zemědělství prostřednictvím financování zemědělců v povodí řeky s cílem dosáhnout extenzifikace jejich zemědělských postupů. Společnost Perrier platí vlastníkům půdy v povodí poplatky za ochranu lesů, kde se nachází vodní prameny, čímž je zajištěna kvalita vody.

Na základě výše uvedených příkladů lze odvodit velkých význam systémů plateb za ekosystémové služby pro zlepšení životního prostředí a současně lze vidět jejich rozdílný charakter v rozvojových a rozvinutých zemích. Jak zdůrazňuje Ferraro (2011) PES nejsou motivovány pouze ochranou přírody v souvislosti s chráněnými územími, ale tyto programy jsou považovány rovněž za nástroj ochrany ekosystémů mimo chráněná území. Zatímco uplatnění PES v rozvinutých zemích je považováno za nástroj, za pomocí něhož má dojít k přesměrování zemědělských dotací tak, aby docházelo k naplnění veřejných zájmů, v případě chudších zemí je aplikace PES vysvětlována například oslabením institucí, zajišťujících ochranu přírody či důvěrou politiků, že PES mohou potlačit chudobu a zároveň zvýšit ochranu ekosystémů a to i přesto, že jsou dlouhodobě finančně udržitelné.

Další důležitou otázkou, řešenou výše, je celková nutnost zvyšování povědomí o významu ekosystémových služeb pro společnost. Právě informování občanů o současném poškozování životního prostředí vlivem lidské činnosti a celkové zvyšování povědomí o problematice ekosystémových služeb je přisuzována důležitá role. Upozornění o škodách, způsobených jejich neukázněným chováním, by mohlo pomoci tento problém eliminovat. V České republice má v této oblasti důležitou roli Ústav výzkumu globální změny AV ČR tzv. Czech Globe, což je výzkumná instituce,

zabývající se výzkumem probíhající globální změny a její dopad na atmosféru, biosféru a lidskou společnost. (czechglobe.cz, 2016) Zmíněná společnost je mimo jiné autorem Metodologického rámce integrovaného hodnocení ekosystémových služeb v České republice, který vysvětluje základní souvislosti pojmu ekosystémové služby a rovněž poukazuje na nutnost hodnocení služeb ekosystémů. Tato instituce často rovněž realizuje projekty, podporující povědomí veřejnosti o ekosystémových službách, a proto je nutné její činnost podporovat.

Velmi důležité je v neposlední řadě zmínit také roli daňové asignace v souvislosti s předkládanou prací. Z výsledků šetření vyplynulo, že většina respondentů (93,8%) by byla ochotna přispět na ochranu přírody prostřednictvím několika procent ze své daně. Je patrné, že tato forma příspěvku byla většinou z nich preferována, vzhledem k tomu, že i respondenti, kteří nejsou ochotni ze svých finančních prostředků podporovat ochranu přírody, v případě možnosti přispívat formou daňové asignace svoji ochotu projevili. Preference příspěvků v podobě odvodu z daní může být způsobena faktem, že občan nemusí v takovém případě vynakládat na jejich realizaci žádný čas. Jak již bylo zmíněno v kapitole 3.5, jedná se o určitou finanční podporu (1–2% daně z příjmu), kterou daňový poplatník, jako fyzická osoba poskytuje ze své odváděné daně na konkrétní, většinou obecně prospěšné účely. Obecně vzato může tedy poplatník dát část své daně do oblasti, kterou preferuje. Česká republika je jediným státem Visegrádské čtyřky, který dosud daňové asignace jako jednu z forem financování neziskového sektoru nemá zavedenou. Bylo by tedy vhodné přemýšlet o možnosti zavedení asignace u nás a tedy i příspěvku na péči o chráněná území či ochranu přírody celkově.

8. ZÁVĚR

Fungování lidské společnosti a její další rozvoj je závislý na statcích a službách, které lidem poskytuje příroda a její ekosystémy. Z životního prostředí kolem nás získáváme mnoho užitků, které využíváme. Tyto užitky nazýváme ekosystémové služby, které v dnešní době považujeme za jeden z nejdůležitějších pojmů současné ekologie. Pojem spojuje termín ryze ekonomický – služby a termín čistě přírodovědný – ekosystém, což vede k tomu, že jsou v současné době patrné snahy uplatnit ekonomické uvažování na přírodu. Ačkoli se to mnohým přírodovědcům zdá být nevhodné, je to jedna z možností, jak vyjádřit důležitost přírodních procesů a jejich hodnotu pro člověka. Hlavním z cílů je dosáhnout docenění těchto služeb v očích veřejnosti či politiky. To je důležité vzhledem k faktu, že lidé často nevyužívají přírodu v únosné míře, svými zásahy ovlivňují stabilitu ekosystému, čímž dochází k degradaci přírody a tedy i omezení její schopnosti, tyto statky a služby dále poskytovat. Ocenění ekosystémových služeb však pro nás umožňuje objektivní posouzení negativních vlivů na ekosystémy, podpoří jejich udržitelnější využívání do budoucna a hlavně vlivem osvěty zdůrazní jejich vysokou hodnotu v očích společnosti.

Předkládaná práce je tedy v první části tvořena literární rešerší, popisující problematiku ekosystémových služeb, jejich členění, metod hodnocení a základní souvislosti s chráněnými územími. Součástí je rovněž charakteristika konkrétně CHKO Moravský kras, na kterou se práce zaměřuje. Dále obsahuje popis Plateb za ekosystémové služby (PES), kontingentního oceňování a principu ochoty platit. Následující částí je „Metodika práce“, která vysvětluje postup přípravy, realizace a hodnocení dotazníkového šetření, které je zaměřeno na návštěvníky chráněného území Moravský kras. Nejdůležitější částí práce je vyhodnocení dotazníkového šetření, jehož výsledky měly odpovědět na předem stanovený hlavní cíl práce, rozčleněný na dílčí výzkumné otázky, jejichž úkolem bylo zjistit:

1. **nejčastější důvody návštěvy chráněné krajinné oblasti Moravský kras**

Jako nejčastější důvod návštěvy CHKO Moravský kras byla zjištěna návštěva přírodních památek, přičemž za nejvýznamnější památky v lokalitě jsou považovány Punkevní jeskyně, jeskyně Kateřinská, či propast Macocha. Z výzkumu rovněž vyplynulo, že je oblast velmi vyhledávanou lokalitou při provozování sportovních aktivit či turistiky.

2. **postoj respondentů ke službám pro návštěvníky v chráněné krajinné oblasti Moravský kras**

Ceny služeb poskytované v lokalitě CHKO Moravský kras byly z pohledu respondentů vyhodnoceny jako přijatelné, v případě vyhodnocení ochoty platit za konkrétní služby, co se týká například ubytování, nejvíce respondentů zvolilo částku do 800 Kč za den/noc. V případě stravy jsou jedinci ochotni nejčastěji vynaložit částku do 400 Kč denně. Z výzkumu dále vyplývá, že na nákupy např. suvenýrů z dané lokality nejsou návštěvníci ochotni vynaložit velké částky, vzhledem k tomu, že většina z nich je ochotna vynaložit pouze nejnižší částku, nepřevyšující 200 Kč. Z hlediska dopravy do lokality se dá na základě výsledků průzkumu říci, že preferovaná částka byla do 400 Kč na osobu a den. Za nejdůležitější položku je zde považováno vstupné například do jeskyní, kde je patrné, že návštěvníci preferují částky nejčastěji do 200 Kč.

3. **povědomí respondentů o pojmu ekosystémové služby a cílech chráněných území**

Za nejdůležitější cíle chráněných území bylo respondenty vyhodnoceno vzdělávání a informování o ochraně přírody, ochrana rostlin a živočichů, vědecký výzkum a rovněž také ochrana rostlin a živočichů. Důležitým zjištěním je, že pojem ekosystémové služby zná většina respondentů alespoň z doslechu, ikdyž si není jistá jeho přesným významem. Právě vyplnění dotazníku jim zajisté mohlo být nápomocné ve vyjasnění významu pojmu.

4. **ochotu respondentů platit za ekosystémové služby, které chráněná území poskytují a identifikovat rovněž důvody neochoty**

Převažujícím názorem respondentů je, že za financování ochrany přírody by měla být zodpovědná vláda, přesto však většina z nich vyjádřila svoji ochotu na ochranu životního prostředí přispívat. Respondenti, kteří nejsou ochotni své finanční prostředky poskytnout či jedinci s nejednoznačným názorem uvedli, že ochrana přírody spadá do kompetencí veřejné správy, a ta by tudíž měla ochranu přírody financovat. Dále si myslí, že jejich příspěvky na ochranu přírody nevyřeší její devastaci, což souvisí s faktem, že mnozí respondenti nedůvěřují institucím, které s finančními prostředky hospodaří.

5. **hlavní motiv plateb za ES, přijatelný způsob příspěvku a rovněž upřednostňovaná výše platby a její frekvence**

Ochrana ohrožených rostlin a živočichů, zachování neporušeného životního prostředí pro budoucí generace či minimalizace dopadů rekreace na přírodu byly nejčastěji uváděné motivy pro příspěvky respondentů na ochranu přírody. Návštěvníci CHKO Moravský kras upřednostňují příspěvek formou vstupného do lokality či platby parkovného a to v čase, kdy lokalitu navštíví. Z výsledků dále vyplývá, že v případě, kdyby došlo ke snížení vládou poskytovaných příspěvků na financování chráněných území, jsou respondenti ochotni v takové situaci vynaložit nejčastěji částku do 300 Kč.

6. **ochotu dát část své daně z příjmu na podporu ochrany přírody v případě zavedení daňové asignace**

Respondenti jednoznačně uvedli, že by byli ochotni vzdát se malé části svých daní ve prospěch životního prostředí, v případě, že by byla daňová asignace zavedena. Tuto ochotu vyjádřili rovněž jedinci, kteří původně nebyli ochotni se svými finančními prostředky přímo na ochraně životního prostředí podílet.

7. **ochotu strpět omezení v případě dočasného zákazu vstupu do určitých částí lokality chráněného území**

V případě omezení vstupu do určitých částí lokality chráněného území vyjádřily bezmála tři čtvrtiny respondentů ochotu takovou lokalitu i přes omezení navštívit. Téměř třetina návštěvníků, je toho názoru, že je vhodnější lokalitu navštívit, až po zrušení takového omezení a zbytek respondentů by preferoval v takovéto situaci k návštěvě jiné chráněné území.

Výše uvedené výzkumné otázky tedy poskytují odpověď na celkový cíl práce, kterým bylo identifikovat ochotu veřejnosti platit za rekreační ekosystémové služby v CHKO Moravský kras. Lze říci, že více než polovina návštěvníků CHKO Moravský kras projevila ochotu platit za ekosystémové služby a to v podobě ochoty přispívat na ochranu přírody. Preferovaná forma platby byla vyhodnocena jako platba vstupného do chráněného území v případě, že by bylo zavedeno. Důležitou informací, vyplývající z výzkumu je, že občané vyjádřili ochotu přispívat na ochranu přírody částkou do 300 Kč ročně, avšak preferovali by možnost odvádět příspěvky v podobě několika procent ze svých daní z příjmu.

Závěrem lze podotknout, že chráněná území jsou v České republice stále považována za jeden ze základních způsobů ochrany ekosystémů a financování chráněných území je jednou z nejdůležitějších otázek efektivního a účinného managementu těchto území. Proto je třeba vyzdvihnout nutnost finančních prostředků zacílených na rozvoj ekosystémových služeb, jako je ochrana přírody a biodiverzity, rekreace či výzkum a vzdělávání. Celkově je tedy důležité uvědomit si úzkou provázanost mezi společností a stavem přírody a i přesto, že dotázaní respondenti projevili celkem vysoké povědomí o pojmu ekosystémová služba, zajisté nejsou schopni vidět širší souvislosti a tím ocenit jejich reálnou hodnotu pro společnost a lidstvo. Je proto nezbytné zaměřit se na osvětu v této oblasti a zdůrazňovat lidem nevyčíslitelnou hodnotu životního prostředí a také potřebu zachování jeho neporušeného stavu pro další generace.

9. ZDROJE

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky: *CHKO Moravský kras – unikátní kout naší republiky* [online]. 2011 [cit. 2016-08-12]. Dostupné z: http://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-nasi-prirody/chko-moravsky-kras-unikatni-kout-nasi-republiky/

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky: Správa CHKO Moravský kras [online]. 2016 [cit. 2016-08-12]. Dostupné z: http://moravskykras.ochranaprirody.cz/

AOPK: *Plán péče o CHKO Moravský kras na období 2007-2016* [online]. 2007 [cit. 2016-08-17]. Dostupné z: http://moravskykras.ochranaprirody.cz/res/archive/127/016928.pdf?seek=1377256253

BATEMAN, I. J., *Economic Valuation With Stated Preferences Techniques – A Manual*, 2002, Retrieved from: http://econweb.ucsd.edu/~rcarson/papers/BatemanBook.pdf

BRINK ten, P., Brauer, I. (2008) *Proceedings of the Workshop on the Economics of the Global Loss of Biological Diversity, with inputs from Kuik*, O., Markandya, A., Nunes, P. and Rayment, M., Kettunen M., Neuville, A., Vakrou, A. and Schroter-Schlaack, C. 5.–6. března 2008, Brusel, Belgie.

BOUKAL, P. *Vícezdrojové financování kulturních organizací* [online]. 2012 [cit. 2016-08-03]. Dostupné z: https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=eam&pdf=149.pdf

BOYD, J., BANZHAF, S. What are ecosystem services? The need for standardized environmental accounting units. *Ecological Economics*. 2007. sv. 63, s. 616--626. ISSN 0921-8009.

BREJČEK, P., Šedina, P. Ochrana přírody: Úprava vstupu a vjezdu [online]. 2013 [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: http://www.casopis.ochranaprirody.cz/pravo-v-ochrane-prirody/uprava-vstupu-a-vjezdu/

BUDAIOVÁ, R. *Společenská hodnota rekreačních přínosů národního parku Podyjí* [online]. Brno, 2013, Bakalářská práce [cit. 2016-08-21].

Fórum ochrany přírody: *Budoucnost plateb za ekosystémové služby* [online]. 2014 [cit. 2016-08-05]. Dostupné z: http://www.forumochranyprirody.cz/budoucnost-plateb-za-ekosystemove-sluzby

CICES: *Supporting Services & Functions* [online]. 2016 [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: http://cices.eu/

CONSTANZA, R. et al., "The Value of the World's Ecosystem Services and Natural Capital," *Nature*, Vol. 387 (1997), p. 256,

CONSTANZA, R. et al., "The Value of the World's Ecosystem Services and Natural Capital," *Nature*, Vol. 387 (1997)p. 158

CONSTANZA, R. (2000). Social Goals and the Valuation of Ecosystem Services. *Ecosystems, 3*(1), 4-10. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/3658660

CONSTANZA, R., d'Arge, R., De Groot, R., Farber, S., Grasso,M., Hannon, B., Limburg, K., Naeem, S., O'Neill, R.V., Paruelo, J., Raskin, G. R., Sutton, P., van den Belt,M.: The Value of the World's Ecosystem Services andNatural Capital. *Nature, 1997,* 387, p. 253 – 260.

CUDLÍN, O. *Oceňování biotopů a ekosystémových funkcí a služeb*, 2011 [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: http://slideplayer.cz/slide/5248680/

Czech Globe: *Ústav výzkumu globální změny AV ČR* [online]. 2016 [cit. 2016-12-07]. Dostupné z: http://www.czechglobe.cz/cs/

ČIHAŘ, M., Staňková, J. (2001) *Ukazatele udržitelného turismu v NP Podyjí a jeho hodnocení*

DAILY, G., Alexander, S., Ehrlich, P., et al. *Ecosystem Services: Benefits Supplied to Human Societies by Natural Ecosystems*, Washington, DC., 1997 ISSN 1092-8987

de GROOT, R. S., Wilson, M. A., Boumans, R. M. J. (2002) A Typology for the Classification, Description and Valuation of Ecosystem Functions, Goods and Services. *Ecological Economics,* 41(3), pp. 393-408

De GROOT, R. S. (2006): Function-analysis and valuation as a tool to assess land use conflicts in planning for sustainable, multi-functional landscapes. *Landscape and Urban Planning* 75 (3-4): 170-188.

DEFRA (2007). An introductory guide to valuing ecosystem services. Department for Environment, Food and Rural Affairs, London, 68 pp.

DOUBNEROVÁ, J.: *Cestovní ruch v chráněných územích*, 2008 [cit. 2016-07-24]. Dostupné z www.horskyspolek.cz/files/StudieCR_prezentace_nova.ppt

DVOŘÁK, A. a kol.: *Kapitoly z ekonomie přírodních zdrojů a oceňování životního prostředí*, Praha, VŠE 2007

Ekosystémy a kvalita lidského života. Rámec pro hodnocení: *zpráva pracovní skupiny pro koncepční rámec Ekosystémového hodnocení milénia*, český překlad Souhrnu publikace. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2003. ISBN 80-7212-266-5.

Ecosystem Valuation: *Contingent Valuation Method* [online]. 2016 [cit. 2016-07-19]. Dostupné z: http://www.ecosystemvaluation.org/contingent_valuation.htm#summary

Ekolist.cz: *Fórum dárců: Více než polovina občanů ČR chce uzákonit daňové asignace* [online]. 2005 [cit. 2016-08-02]. Dostupné z: http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/vice-nez-polovina-obcanu-cr-chce-uzakonit-danove-asignace?add_disc=1

EU, Evropská komise. *Ekonomie ekosystémů a biodiverzity: průběžná zpráva*. Lucemburk: EUR-OP, 2008. ISBN 9789279094439.

FERRARO, P. J. (2011), The Future of Payments for Environmental Services. *Conservation Biology,* 25: 1134–1138. doi:10.1111/j.1523-1739.2011.01791.x, http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1523-1739.2011.01791.x/full

FRÉLICHOVÁ, J., VAČKÁŘ, D., PÁRTL, A., LOUČKOVÁ, B., HARMÁČKOVÁ, Z. V., LORENCOVÁ, E. Integrated assessment of ecosystem services in the Czech Republic. *Ecosystem Services.* 2014. sv. 8, s. 110-117. ISSN 2212-0416.

Forest portal*:* Platby za environmentálne služby *(Payments for environmental services - PES)*[online]. 2015 [cit. 2016-08-04]. Dostupné z: http://www.forestportal.sk/lesne-hospodarstvo/ekonomika/ocenovanie-lesov/Stranky/Platby-za-environmentalne-sluzby.aspx

GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: *Paido,* 2000. ISBN-13: 978-80-7315-185-0

GAVLASOVÁ, H.: Oceňování přínosů projektu, Evropské příležitosti regionu, *ROP* [online]. 2010 [cit. 2016-07-19]. Dostupné z: www.rr-moravskoslezsko.cz/file/3858_1_1/

GEF: *Global environmental facility- payment for ecosystem services* [online]. 2014 [cit. 2016-08-04]. Dostupné z: http://beta.thegef.org/sites/default/files/publications/28252nomarks_0.pdf

GREIBER, T. (Ed) (2009). *Payments for Ecosystem Services. Legal andInstitutional Frameworks*. IUCN, Gland, Switzerland. xvi + 296 pp.

HAWKINS, S.,TRENDS F.,:Laying the Foundation: An Analytical Tool for Assessing Legal and Institutional Readiness for PES, Slayde Hawkins, Forest Trends December [online]. 2011 [cit. 2016-08-05]. Dostupné z: http://www.forest-trends.org/documents/files/doc_3014.pdf R.

HEJTMÁNKOVÁ, T. Máme na Zemi?: *[manuál výukového programu na téma ekosystémové služby*. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2013. ISBN 978-80-87604-47-2.

HLAVÁČKOVÁ, P. -- BŘEZINA, D. -- ŠAFAŘÍK, D. Willingness to pay for services provided by forest ecosystems of the Training forest enterprise Masaryk Forest Křtiny. *Journal of Landscape Management.* 2014. sv. 5, č. 1, s. 41-50. ISSN 1804-2821.

HUBERMAN, D. (2008) A Gateway to PES: Using Payments for Ecosystem Services for Livelihoods and Landscapes. Markets and Incentives for Livelihoods and Landscapes Series No. 1, *Forest Conservation Programme*, International Union for the Conservation of Nature (IUCN), Gland.

International institute for environment and developement*: Markets and payments for environmental services* [online]. 2013 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.iied.org/markets-payments-for-environmental-services

*IVANOVA G.*Willingness to Pay for 'the Environment' in Cross-National Perspective: [online]. *School of Economics*, 2004 [cit. 2016-07-24]. Dostupné z: https://www.adelaide.edu.au/. /IvanovaandTranterAPSA0212.pdf

JIŘÍČKOVÁ, M. *Rozvojový potenciál oblastí se zvýšenou ochranou přírody a krajiny – na příkladu porovnání české a polské strany Krkonoš*, 2014 ve složce zpoplatnění [cit. 2016-07-24]. Dostupné z:www.regionalnirozvoj.eu/sites/...eu/files/02_rozvojovy_potencial_oblasti_f.pdf

KALLHOFF, A. *Why democracy needs public goods*. Lanham, Md.: Lexington Books, (2011). ISBN 0739168002.

KINKOR, J. *Trh a stát: k čemu potřebujeme filozofii*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1996. 173 s. ISBN: 80-205-0522-9.

ČEVELOVÁ K., NEČADOVÁ, V.: *Jak financovat neziskové organizace a posílit jejich konkurenceschopnost?* [online]. 2015 (7), [cit. 2016-08-03]. Dostupné z: www.vspj.cz/soubory/download/id/4237

KUBÁTOVÁ K. Daňová teorie a politika. *ASPI Publishing*, s r. o. 3. přepracované vydání. 2003. Str.264. ISBN 80-86395-84-7.

Macocha: *Propast Macocha - Moravský kras* [online]. 2016 [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: http://www.propast-macocha.cz/

MANKIW, N. G. *Zásady ekonomie*. Přeložil Milan SOJKA. Praha: Grada, 1999. Profesionál. ISBN 978-80-7169-891-3.

MATĚJÍČEK, J. *Vymezení základních pojmů a vztahů z oblasti mimoprodukčních funkcí lesa*, Strnady, [online] 2003 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.vulhm.cz/sites/File/lesnicka_politika/ocenovani_lesa/Terminologie_funkci_lesa.pdf

MELICHAR, J.: Představení výzkumu metody cestovních nákladů [online]. 2005 [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: file:///C:/Users/uzivatel/Downloads/melichar_metoda_cestovnich_nakladu.pdf

MELICHAR, J.: Economic Valuation of Ecosystem Services. *Život. Prostr.,* Vol. 44, No. 2, p. 78 – 83, 2010. [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: http://147.213.211.222/sites/default/files/2010_2_078_083_melichar.pdf

MELICHAR, J.: Přehledová studie o mechanismech monitorování, modelech predikce návštěvnosti a forem zpoplatnění turismu v chráněných územích v ČR a zahraničí [online]. 2014 [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: https://www.czp.cuni.cz/rec-optim/files/DC1_1.pdf Stejskal 2005 http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/vstupne-do-narodnich-parku-se-platit-nebude

Město Blansko: *Praktické rady pro návštěvníky MK* [online]. 2016 [cit. 2016-08-17]. Dostupné z: http://www.blansko.cz/turistika/moravsky-kras

MEYER, A. *Public goods, private goods: the merging in global space*. Pittsburgh, PA: RoseDog Books, 2010. ISBN 9781434982247.

Millennium Ecosystem Assessment, 2005. *Ecosystems and Human Well-being: Synthesis*. Island Press, Washington, DC.

MITCHELL, R.C.,CARSON, R. T.: Evaluating the validity of contingent valuation studies [online]. 1988 [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: http://econweb.ucsd.edu/~rcarson/papers/MCvalid.pdf

MOLDAN, B. *Podmaněná planeta*. Druhé, rozšířené a upravené vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2999-5.

MOLDAN,B.,VÁČKÁŘ,D.: Biologická rozmanitost a ekosystémové služby [online]. 2013 [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: http://www.csop.cz/docs/up/prezentace_Senat_Moldan.pdf

MYERS, J.P., REICHERT J.S. Perspectives on nature's services. Daily., G.C., Nature's Services. *Societal Dependence on Natural Ecosystems. Island Press*, Washington D.C. 1997

MURADIAN, R., ARSEL,M., PELLEGRINI, L. et al. Payments for ecosystem services and the fatal attraction of win-win solutions.*Conservation Letters* [online]. 2013, **6**(4), 274-279 [cit. 2016-08-25]. DOI: 10.1111/j.1755-263X.2012.00309.x. ISSN 1755263x. Dostupné z: http://doi.wiley.com/10.1111/j.1755-263X.2012.00309.x

NAIDOO R., BALMFORD A., FERRARO P. J., POLASKY S., RICKETTS T. H. & ROUGET M. (2006): Integrating economic costs into conservation planning. *Trends Ecol*. Evol. 21: 681-687

Ochrana přírody: Chráněná území ve světě, Petr Mackovčin. *Časopis ochrana přírody* [online]. 2008 [cit. 2016-08-02]. Dostupné z: http://www.casopis.ochranaprirody.cz/mezinarodni-ochrana-prirody/chranena-uzemi-ve-svete/

Ochrana přírody: Územní ochrana v měnícím se světě O čem byl Světový kongres o národních parcích a chráněných územích v Sydney, František Pelc a Jan Plesník. *Časopis ochrana přírody* [online]. 2014 [cit. 2016-08-02]. Dostupné z: file:///C:/Users/uzivatel/Downloads/Sydney.pdf

OKÁNIKOVÁ, Z., POVAŽAN, R. Platby za ekosystémové služby PES [online]. 2014 [cit. 2016-08-02]. Dostupné z: http://www.ozpronatur.sk/wp-content/uploads/2014/02/PES_SK.pdf

PATZELT, Z. Ochrana přírody: Poplatky a chráněná území [online]. 2010 [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zvlastni-cislo/poplatky-a-chranena-uzemi/

Payments for ecosystem services: *getting started : a primer*. Washington, D.C.: Katoomba Group, 2008. ISBN 928072925X.

PEREIRA, H. M., T. Domingos, and L. Vincente (editors). Portugal Millennium Ecosystem Assessment: State of the Assessment Report. Centro de Biologia Ambiental, Faculdade de Ciências da Universidade de Lisboa (2004)

POKORNÝ, J., SEJÁK, J., CUDLÍN, P.: *Možnosti hodnocení ekosystémových služeb*, Vol. 44, No. 2, p 74-77, [online]. 2010, Dostupné z: http://147.213.211.222/sites/default/files/2010_2_074_077_sejak.pdf

Portál veřejné správy: *zákon 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny* [online]. 2016 [cit. 2016-07-29]. Dostupné z: https://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=114~2F1992&rpp=15#seznam

POVAŽAN, R.: Rekreačné hodnoty NP Velká Fatra, A recreational values of the Velká Fatra NP [online]. 2013 [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: file:///C:/Users/uzivatel/Downloads/8_%20Pova%C5%BEan%20(2).pdf

POVAŽAN, R,KADLEČÍK, J.Hodnotenie ekosystémových služeb v chránených územích Karpát so zameraním na Slovesko, príručka pre rýchle hodnotenie [online]. *2014* [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: http://www.ozpronatur.sk/wpcontent/uploads/2014/02/Metodika_hodnotenia_ESS.pdf

PRAŽÁKOVÁ, M.. *Monitoring agroenvironmentálních vlivů v CHKO Moravský kras* [online]. Brno, 2012, Diplomová práce [cit. 2016-08-24].

Rozhodni [online]. 2012 [cit. 2016-08-02]. Dostupné z WWW: <http://www.rozhodni.sk/index.php?&MId=1&Lev1=1&Ind1=50&P=index>.

PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.

REID, W. Ekosystémy a lidský blahobyt: syntéza: zpráva *Hodnocení ekosystémů k miléniu*. Praha: Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy, 2005. ISBN 80-239-6300-7.

SEJÁK, J. *Principy a metody oceňování životního prostředí* [online]. 2002 [cit. 2016-08-21]. Vol. 36, No 1,10-13 Dostupné z: http://147.213.211.222/sites/default/files/2002_1_010_013_sejak.pdf

SEJÁK, J., DEJMAL, I. Hodnocení a oceňování biotopů České republiky [online]. 2003 [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: http://fzp.ujep.cz/Projekty/VAV-610-5-01/HodnoceniBiotopuCR.pdf

SEJÁK, J. Akademický bulletin: *Hodnocení služeb ekosystémů* [online]. 2008 [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: http://abicko.avcr.cz/2008/2/07/hodnoceni-sluzeb-ekosystemu.html

Seják, J., Pokorný, J.: Voda a peněžní hodnocení biotopů a služeb ekosystémů. *Vodní hospodářství*, 2009, 1, p. 12 – 14.

SEJÁK, J. *Hodnocení funkcí a služeb ekosystémů České republiky*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-7414-235-2.

SEJÁK, J. Hodnocení biotopů a služeb ekosystémů v kontextu s teoriemi ekonomické hodnoty [online]. 2014 [cit. 2016-07-24]. Dostupné z: http://www.ecoology.org/wp-content/uploads/05-Sejak.pdf

SEPPELT, R., DORMANN,C. F., EPPINK, F. V., LAUTENBACH S., SCHMIDT. S. *A quantitative review of ecosystem service studies: approaches, shortcomings and the road ahead* [online]. 2011[cit. 2016-08-21]. DOI: 10.1111/j.1365-2664.2010.01952.x. ISBN 10.1111/j.1365-2664.2010.01952.x. Dostupné z: http://doi.wiley.com/10.1111/j.1365-2664.2010.01952.x

SJMK: Správa jeskyní Moravského krasu [online]. 2007 [cit. 2016-08-14]. Dostupné z: http://www.cavemk.cz/sprava-jeskyni/

SOUKUPOVÁ, J. *Mimotržní metody oceňování*, 2010[online].]. Dostupné z: http://slideplayer.cz/slide/2884887/

Společnost pro Moravský kras*: Doprava v Moravském krasu* [online]. 2009 [cit. 2016-08-17]. Dostupné z: http://www.smk.cz/vlacek-a-lanovka/

Správa jeskyní Moravského krasu*: Doprava* [online]. 2007 [cit. 2016-08-17]. Dostupné z: http://www.cavemk.cz/doprava/

STŘÍBRNÁ, M. Podmínky rozvoje cestovního ruchu v chráněných krajinných oblastech a národních parcích, 2008 [cit. 2016-07-24]. Dostupné z http://www.mmr.cz/getmedia/b65bbc2c-1348-413a-9467-28aa1a884b57/GetFile_5.pdf?ext=.pdf

Survio: Kvantitativní výzkum [online]. 2012 [cit. 2016-09-12]. Dostupné z: http://www.survio.com/cs/blog/serialy/kvantitativni-vyzkum-1-uvod#.V9bRlVuLRdg

ŠAUER, P. *Kapitoly z environmentální ekonomie a politiky i pro neekonomy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí, 2007. ISBN: 978-80-87076-06-4.

ŠVAŘÍČEK R., ŠEĎOVÁ, K. a kol., *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách,* 1.vyd. 2007 Portál, s. r. o., Praha 2007, ISBN 978-80-7367-313-0

ŠVEJDAROVÁ,H., CUDLÍNOVÁ, E.: *Ekonomická hodnota kulturní krajiny,* neprodukční služby území a netržní metody oceňování - Jaké funkce krajiny se nejčastěji hodnotí a které metody se k tomu používají, [online]. 2012 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=aop&pdf=416.pdf

TEEB (2010) The Economics of Ecosystems and Biodiversity: Mainstreaming the Economics of Nature: A synthesis of the approach, conclusions and recommendations of TEEB. ISBN 978-3-9813410-3-4

The economics of ecosystem and biodiversity*: Ecological and Economic Foundations foundations* [online]. 2016 [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: http://www.teebweb.org/

TIERNEY, William G. *Governance and the public good*. Albany, NY: State University of New York Press, c2006. SUNY series, frontiers in education.

TURNER, R. K., Pearce, D., Bateman, I.: Environmental Economics.Harvester Wheatsheaf, Hemel Hempstead, 1994

TURNER, R. K.; PAAVOLA, J.; COOPER, P.; FARBER, S.; JESSAMY, V.; GEORGIOU, S. Valuing nature: lessons learned and future research directions. Ecological Economics. 2003, vol. 46, s. 493–510.

VÁCLAVÍK, T.: *Ekosystémové služby* [online]. 2015 [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: https://tomasvaclavik.files.wordpress.com/2014/12/11_keko_ekosystemove_sluzby.pdf

VÁČKÁŘ, D. *Ekosystémové služby: globální pohledy, indikátory a příklady*, Vol.44, No 2, p 65-69, [online]. 2010 [cit. 2016-08-21]. Dostupné z: http://147.213.211.222/sites/default/files/2010_2_065_069_vackar.pdf

VÁČKÁŘ, D. a kol.: *Proměny ekosystémů a společnost*. *Časopis Vesmír* [online]. 2013 [cit. 2016-08-04]. Dostupné z: http://casopis.vesmir.cz/clanek/promeny-ekosystemu-a-spolecnost

VÁČKÁŘ, D. a kol.: *Metodologický rámec integrovaného hodnocení ekosystémových služeb v České republice* [online]. 2014 [cit. 2016-08-23]. Dostupné z: http://www.minzp.sk/files/sekcia-ochranyprirodyakrajiny/ekosystemove-sluzby/es_metodika_final_2014.pdf

VENKATACHALAM, L.: Environmental Impact Assessment Review: L. Venkatachalam, *The contingent valuation method: a review*. 2004, *Science Direct* [online]. [cit. 2016-07-19]. Dostupné z: http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0195925503001380

VODÁKOVÁ, J. *Nástroje ekonomického řízení ve veřejném sektoru*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-324-1.

WUNDER, S. Payments for environmental services: Some nuts and bolts, 2005 by *Center for International Forestry Research*, ISSN 0854-9818

ZHENG, H., B. E. ROBINSON, Y. C. LIANG, et al. Benefits, costs, and livelihood implications of a regional payment for ecosystem service program. *Proceedings of the National Academy of Sciences* [online]. 2013, 110(41), 16681-16686 [cit. 2016-08-25]. DOI: 10.1073/pnas.1312324110. ISSN 0027-8424. Dostupné z: http://www.pnas.org/cgi/doi/10.1073/pnas.1312324110

10. SEZNAMY TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Členění ekosystémových služeb. (zdroj: MEA, 2003) 17
Tabulka 2: Příklady kulturních ekosystémových služeb (zdroj: Váčkář, 2014 podle MA, TEEB). 20
Tabulka 3: Odhad hodnoty ekosystémových služeb (Zdroj: Constanza, 1997) 37
Tabulka 4: Základní údaje o CHKO Moravský kras (zdroj: časopisochranapřirody.cz) 40
Tabulka 5: Celkový profil respondentů (n=291) 56
Tabulka 6: Bydliště respondentů (n=291) 57
Tabulka 7: Varianty odpovědí na otázku č. 2 – důvody návštěvy MK 61
Tabulka 8: Vyhodnocení otázky č. 2 – důvody návštěvy MK dle věkových skupin a pohlaví respondenta 62
Tabulka 9: Vyhodnocení otázky č. 3 – názor na ceny poskytovaných služeb dle věkových skupin a pohlaví respondenta 63
Tabulka 10: Vyhodnocení ochoty platit za vstupné dle věkových skupin respondenta 66
Tabulka 11: Vyhodnocení ochoty platit za dopravu dle okresu, ze kterého respondent pochází. 67
Tabulka 12: Varianty odpovědí na otázku č. 5 – cíle chráněných území 68
Tabulka 13: Vyhodnocení otázky č. 5 – cíle chráněných území dle věkových skupin a pohlaví respondenta 69
Tabulka 14: Vyhodnocení otázky č. 6 – povědomí o pojmu ekosystémová služba dle věkových skupin a pohlaví respondenta 71
Tabulka 15: Vyhodnocení otázky č. 8 – ochota přispět na ES dle věkových skupin a pohlaví respondenta 74
Tabulka 16: Varianty odpovědí na otázku č. 9 – důvody neochoty přispět 75
Tabulka 17: Vyhodnocení otázky č. 9 – důvody neochoty přispět na ES dle věkových skupin a pohlaví respondenta 76
Tabulka 18: Varianty odpovědí na otázku č. 10 – motiv pro přispívání na správu chráněného území 78
Tabulka 19: Vyhodnocení otázky č. 10 – motivy ochoty přispět na ES dle věkových skupin a pohlaví respondenta 79

Seznam grafů

Graf 1: Věková struktura respondentů (n=291) 55
Graf 2: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů (n=291) 56
Graf 3: Navštívila jste někdy CHKO Moravský kras? (n=291) 59
Graf 4: Jaké jsou nejčastější důvody Vaší návštěvy Moravského krasu? (n=291) 61
Graf 5: Jsou podle Vašeho názoru ceny služeb v CHKO Moravský kras přijatelné? (n=291) .. 63

Graf 6: Odhadněte prosím, kolik peněz jste ochoten/ochotna utratit při návštěvě CHKO Moravský kras na vybrané služby. (n=291) 64
Graf 7: Chráněné území má dle mezinárodní definice několik cílů. Vyberte prosím tři cíle, které pro chráněné území považujete za nejdůležitější. (n=291) 68
Graf 8: Setkal/a jste se někdy v minulosti s pojmem ekosystémová služba? (n=291)..... 70
Graf 9: Kdo by podle Vašeho názoru měl platit za zajištění ochrany přírody? (n=291) 72
Graf 10: Byl/a byste ochotný/á přispět na péči o chráněná území? (n=291) 73
Graf 11: Proč nejste ochotný/á přispět na péči o chráněná území? (n=108)..... 75
Graf 12: Jaký by byl Váš hlavní motiv pro přispívání na správu chráněného území? (n=253). 78
Graf 13: Jaký způsob finančního příspěvku je pro Vás nejpřijatelnější? (n=253) 80
Graf 14: Jak často jste ochotný/á přispívat na ochranu přírody? (n=253) 81
Graf 15: Kolik peněz byste byl/a ochotný/á platit ročně správě CHKO na zabezpečení dostatečné ochrany chráněného území? (n=253) 82
Graf 16: V případě, že byste mohl/a rozhodnout, do jaké oblasti půjde část Vaší daně z příjmu, byl/a byste ochotný/á poskytnout platbu na ochranu životního prostředí? (n=291) 83
Graf 17: Ochrana přírody v chráněných územích může dočasně omezit vstup do některých částí lokality, např. z důvodu hnízdění ptáků. Jak byste to zohlednil/a při plánování svých rekreačních aktivit v tomto území? (n=291) 84

Seznam obrázků

Obrázek 1: Základní rámec hodnocení vztahů mezi službami ekosystémů a životní úrovní (zdroj: Vačkář, 2010, podle Haines-Young a Potschin,2009)..... 15
Obrázek 2: Mapa oblasti CHKO Moravský kras (zdroj: AOPK, 2012) 41
Obrázek 3: Schéma možností vyplnění dotazníku (vlastní zpracování)..... 51
Obrázek 4: Mapa původu respondentů dotazníkového šetření (vlastní zpracování) 58

Použité zkratky

- atd. – a tak dále
- CICES – The Comon International Classification of Ecosystem services
- CVM – Contingent Valuation Method
- ČR – Česká republika
- ES – Ekosystémová služba
- CHKO – Chráněná krajinná oblast
- MA – Millenium Ecosystem Assessment
- MK – Moravský kras
- např. – například

- PES – Payment for Ecosystem Services
- TEEB – The Economics of Ecosystems and Biodiversity
- Tzn. – To znamená
- WTA - Willingness To Accept
- WTP - Willingness To Pay

11. PŘÍLOHY

11.1 Příloha č. 1 – Dotazník použitý při výzkumu

Ochota platit za ekosystémové služby v CHKO Moravský kras

Dobrý den, vážená paní/vážený pane,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku, který slouží jako podklad pro moji diplomovou práci na téma "Ochota platit za ekosystémové služby v CHKO Moravský kras". Vyplnění dotazníku Vám zabere méně než 10 minut. Ráda bych Vás ujistila, že všechny Vaše odpovědi a informace v dotazníku jsou přísně důvěrné.

Mockrát děkuji za Váš čas a přeji hezký den.

Bc. Pavlína Holubová

Studentka Mendelovy univerzity

FRRMS, obor Regionální rozvoj

Kontakt: holubovapavca@seznam.cz

*** Ekosystémová služba** je určitý užitek, který společnosti poskytuje příroda. Příroda a její ekosystémy lidstvu zajišťují široké spektrum ekonomicky cenných funkcí a služeb:
– jsou zásobárnou přírodních zdrojů obnovitelných i neobnovitelných (poskytují vodu, potravu, dřevo apod.)
– mají schopnost zpracovat odpady z lidských činností, regulují podnebí a čistí vodu
– jsou krajinou a zdrojem přírodních krás (rekreační funkce, turismus apod.)

1. **Navštívil/a jste někdy CHKO Moravský kras?**

   - Ano, byl/a jsem zde jednou.
   - Ano, lokalitu jsem navštívil/a vícekrát.
   - Ne, lokalitu jsem nikdy nenavštívil/a. (Ve vyplňování dotazníku prosím nepokračujte, je určen pro jinou cílovou skupinu. Děkuji za Váš čas.)

2. **Jaké jsou nejčastější důvody Vaší návštěvy Moravského krasu?**

   - pozorování přírody, rostlin a živočichů
   - sport (cyklistika apod.)
   - návštěva přírodních památek (jeskyně, propast Macocha apod.)

- turistika
- návštěva restaurací a ubytovacích zařízení
- Jiná - uveďte:……

3. **Jsou podle Vašeho názoru ceny služeb v CHKO Moravský kras přijatelné?(vstup do jeskyně, lanovka, loď apod.)**

- Ano, ceny jsou přijatelné.
- Ne, ceny jsou příliš vysoké.

4. **Odhadněte prosím, kolik peněz jste ochoten/ochotna utratit při návštěvě CHKO Moravský kras na:**

ubytování (v případě, že v lokalitě trávíte více dní)
- 1 -200 Kč osoba/den
- 201 - 400 Kč osoba/den
- 401 - 600 Kč osoba/den
- 601 - 800 Kč osoba/den
- 801 - 1500 Kč osoba/den

stravu
- 1 -200 Kč osoba/den
- 201 - 400 Kč osoba/den
- 401 - 600 Kč osoba/den
- 601 - 800 Kč osoba/den
- 801 - 1500 Kč osoba/den

vstupné
- 1 -200 Kč osoba/den
- 201 - 400 Kč osoba/den
- 401 - 600 Kč osoba/den
- 601 - 800 Kč osoba/den
- 801 - 1500 Kč osoba/den

nákupy (suvenýry apod.)
- 1 -200 Kč osoba/den
- 201 - 400 Kč osoba/den
- 401 - 600 Kč osoba/den
- 601 - 800 Kč osoba/den
- 801 - 1500 Kč osoba/den

dopravu do lokality
- 1-200 Kč osoba/den
- 201 - 400 Kč osoba/den
- 401 - 600 Kč osoba/den
- 601 - 800 Kč osoba/den
- 801 - 1500 Kč osoba/den

5. **Chráněné území má dle mezinárodní definice několik cílů. Vyberte prosím tři cíle, které pro chráněné území považujete za nejdůležitější.**

- vzdělávání a informování o ochraně přírody
- ochrana rostlin, živočichů a celých biotopů
- rozšíření rekreačních příležitostí

- vědecký výzkum
- trvale udržitelný rozvoj regionu
- využití území pro rybolov a myslivost

6. **Setkal/a jste se někdy v minulosti s pojmem ekosystémová služba?**
- Ano, pojem znám.
- Ano, pojem jsem již slyšel/a, ale nevím, co přesně si pod ním představit.*
- Ne, pojem neznám.*

7. Kdo by podle Vašeho názoru měl platit za zajištění ochrany přírody?

- vláda
- nadace, přispívající na ochranu přírody
- uživatelé ekosystémových služeb (občané)

8. Byl/a byste ochotný/á přispět na péči o chráněná území (např. platit vstup do chráněných území apod.)?

- Ano, jsem ochotný/á přispět.
- Ne, nejsem ochotný/á přispět.
- Nevím, nejsem si jistý/á. (Pokud se nemůžete rozhodnout, vyplňte prosím všechny následující otázky.)

9. Proč nejste ochotný/á přispět na péči o chráněná území? (Nevyplňujte, pokud jste u otázky č. 8 odpověděl/a ANO, JSEM OCHOTNÝ/Á PŘISPĚT.)

- Nemám dostatek financí.
- Myslím si, že ochota zaplatit za péči o chráněná území nevyřeší jejich devastaci.
- Je to záležitost veřejné správy, která hospodaří s daněmi.
- Nedůvěřuji institucím, které disponují s financemi na ochranu a péči o chráněná území.
- Myslím si, že ochrana přírody omezuje vlastníky, hospodáře i obce v rozvoji.
- Jiná - uveďte:…….

10. Jaký by byl Váš hlavní motiv pro přispívání na správu chráněného území? (Nevyplňujte, pokud jste u otázky č. 8 odpověděl/a NE, NEJSEM OCHOTNÝ/ Á PŘISPĚT.)

- podpora rekreace v chráněných územích
- minimalizace dopadů rekreace na přírodu
- ochrana ohrožených druhů rostlin a živočichů
- zachování neporušeného životního prostředí pro další generace
- Jsem ochotný/á přispět, protože mohu mít v budoucnu z ochrany přírody vlastní užitek.
- Jiná – uveďte…….

11. Jaký způsob finančního příspěvku je pro Vás nejpřijatelnější? (Nevyplňujte, pokud jste u otázky č. 8 odpověděl/a NE, NEJSEM OCHOTNÝ/Á PŘISPĚT.

- platba za vstup do chráněného území
- platba parkovného
- platba formou nákupu např. pohlednice či jiného suvenýru

- dobrovolný příspěvek (formou bankovního převodu či hotově) správě chráněného území
- Jiná - uveďte:……..

12. Jak často jste ochotný/á přispívat na ochranu přírody? (Nevyplňujte, pokud jste u otázky č. 8 odpověděl/a NE, NEJSEM OCHOTNÝ/Á PŘISPĚT.)

- při vstupu na území CHKO
- 1 x za měsíc
- 1 x za 6 měsíců
- 1 x za rok

13. V případě, že dojde ke snížení vládou poskytovaných příspěvků na financování chráněných území, kolik peněz byste byl/a ochotný/á platit ročně správě CHKO na zabezpečení dostatečné ochrany chráněného území? (Nevyplňujte, pokud jste u otázky č. 8 odpověděl/a NE, NEJSEM OCHOTNÝ/Á PŘISPĚT.)

- 1-300 Kč
- 301-600 Kč
- 601-1500 Kč
- 1501-3000 Kč
- 3000 Kč

14. V případě, že byste mohl/a rozhodnout, do jaké oblasti půjde část Vaší daně z příjmu, byl/a byste ochotný/á poskytnout platbu na ochranu životního prostředí?

- ano
- ne

15. Ochrana přírody v chráněných územích může dočasně omezit vstup do některých částí lokality, např. z důvodu hnízdění ptáků. Jak byste to zohlednil/a při plánování svých rekreačních aktivit v tomto území?

- Navštívil/a bych území a omezení respektoval/a.
- Chráněné území bych nenavštívil/a a čekal/a bych na zrušení omezení.
- Vybral/a bych si k návštěvě jiné chráněné území.
- Chráněné území, kde je omezení vstupu bych už nikdy nenavštívil/a.

16. Jaké je Vaše pohlaví?

- muž
- žena

17. Jaký je Váš dosažený věk?

- 15 -29 let
- 30 -49 let
- 50 -64 let
- 65 a více let

18. **Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?**

- o základní
- o středoškolské bez maturity/vyučen/á
- o středoškolské s maturitou
- o vyšší odborné
- o vysokoškolské

19. **V jakém okrese ČR bydlíte? (Pokud pocházíte ze zahraničí, napište prosím odkud.)**

……